

Nota van beantwoording zienswijzen

Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen

Vastgesteld door college van B&W op 9 december 2025

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1.	Besluitvorming.....	3
1.2.	Publicatie ontwerp	3
1.3.	De zienswijzen	3
1.4.	Het vervolgproces	3
2.	De zienswijzen.....	4
2.1.	Overzicht ingediende zienswijzen	4
2.1.	Zienswijze 1	5
2.2.	Zienswijze 2	7
2.3.	Zienswijze 3	8
2.4.	Zienswijze 4	9
2.5.	Zienswijze 5	10
2.6.	Zienswijze 6	11
2.7.	Zienswijze 7	14
2.8.	Zienswijze 8	16
2.9.	Zienswijze 9	17
2.10.	Zienswijze 10	18
2.11.	Zienswijze 11	19
2.12.	Zienswijze 12	20
2.13.	Zienswijze 13	21
2.14.	Zienswijze 14	28
2.15.	Ambtshalve reactie 1	30
2.16.	Ambtshalve reactie 1.....	31
3.	Advies Milieuplatform	35
4.	Zienswijze 16 (NMP)	44
4.1.	Inleiding.....	44
4.2.	Beantwoording.....	44
5.	Ambtshalve wijzigingen	68
4.1	Correcties ten opzichte van het ontwerp.....	68
6.	Staat van wijzigingen	69

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt toegelicht op welke manier de besluitvorming over het ontwerp van het Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen en de vaststelling tot stand is gekomen. Daarbij wordt aandacht besteed aan de publicatie en de mogelijkheden voor het indienen van een zienswijze door inwoners en belanghebbenden.

1.1. Besluitvorming

Het college van Burgemeester en Wethouders heeft op 10 juni 2025 het ontwerp Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen vastgesteld. Daarbij is besloten om het ontwerp gedurende zes weken ter inzage te leggen, waarbij inwoners en belanghebbenden de mogelijkheid hadden om een zienswijze in te dienen.

1.2. Publicatie ontwerp

Het ontwerp Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen is op 12 juni 2025 ter inzage gelegd. Gedurende een periode van zes weken konden inwoners en belanghebbenden een zienswijze indienen. Tegelijkertijd is het ontwerp toegezonden aan alle betrokkenen bij het participatietraject. Ook is er aandacht besteed aan het ontwerp Omgevingsprogramma in de Telstar.

Aangezien een aantal deelnemers aan het participatietraject niet tijdig een persoonlijk bericht hebben ontvangen over de publicatie van het ontwerp, hebben we in overleg met betrokkenen besloten om de zienswijzeperiode met drie weken te verlengen. De volledige zienswijzeperiode heeft dus in plaats van zes weken, negen weken geduurd, van 12 juni t/m 17 augustus 2025.

Op de website van de gemeente is een pagina ingericht met de relevante stukken en is de mogelijkheid geboden om digitaal een zienswijze in te dienen. Ook kon schriftelijk of mondeling een zienswijze worden ingediend.

1.3. De zienswijzen

Naar aanleiding van de terinzagelegging zijn 17 reacties ingediend. Deze bestaan uit formele zienswijzen (15) en ambtshalve schriftelijke reacties (2) en het advies van Milieutplatform. Bij de behandeling van de ingediende zienswijzen is onderscheid gemaakt tussen zienswijzen die op de formele wijze en binnen de daarvoor geldende termijn zijn ingediend en reacties die ambtshalve door andere partijen zijn ingebracht. Er zijn zowel zienswijzen van particulieren als van organisaties ontvangen. Eén zienswijze is buiten de officiële termijn ingediend, maar wordt desondanks meegenomen om een zo volledig mogelijk beeld van de belangen van betrokkenen te kunnen schetsen.

Het ingekomen stuk van het Milieuplatform wordt beschouwd als een advies aan het college. De zienswijze die door NMP is ingediend heeft een omvang die aanzienlijk groter is dan de andere reacties. Vanwege de omvang en de inhoud wordt deze zienswijze apart behandeld in hoofdstuk 4. Op deze wijze kan een volledige en gestructureerde reactie worden geboden, waarbij alle opmerkingen en aanbevelingen afzonderlijk aan bod komen.

1.4. Het vervolgproces

In de voorliggende Nota van Beantwoording zienswijzen staat de beantwoording van de ingediende zienswijzen Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen. Daarbij wordt per zienswijze aangegeven of deze aanleiding geeft tot aanpassing van het ontwerp van het Omgevingsprogramma. Deze Nota van Beantwoording is op 9 december 2025 vastgesteld door het college van Burgemeester en Wethouders. Vervolgens wordt de Nota van beantwoording gedeeld met de indieners van een zienswijze en op basis van de actieve informatieplicht gedeeld met de gemeenteraad. Het college van Burgemeester en Wethouders heeft op 9 december 2025 ook een voorlopig besluit genomen om het gewijzigde Omgevingsprogramma vast te stellen. In februari neemt het college dan het besluit over de definitieve vaststelling, nadat de raad is geïnformeerd.

2. De zienswijzen

2.1. Overzicht ingediende zienswijzen

Lijst van formele zienswijzen

	GEGEVENS INDIENER	DATUM ONTVANGST	ZIENSWIJZE GERICHT OP
1.	5.1.2.e Woo	01-07-2025	Offroad cyclingtracé en communicatie
2.	5.1.2.e Woo	09-07-2025	Voorzieningen ouderen
3.	5.1.2.e Woo	10-07-2025	Hittestress
4.	5.1.2.e Woo	10-07-2025	Regenwaterberging
5.	5.1.2.e Woo	12-07-2025	Mannenontmoetingsplaats
6.	5.1.2.e Woo	16-07-2025	Transparantie, effectiviteit en betrokkenheid
7.	5.1.2.e Woo	17-07-2025	Visie en ambities
8.	5.1.2.e Woo	20-07-2025	Bufferzone Delfgauw
9.	5.1.2.e Woo	30-07-2025	Bouwbeperking Nootdorp
10.	5.1.2.e Woo	08-08-2025	Recreatie en sport
11.	5.1.2.e Woo	13-08-2025	Planbegrenzing Geerweg
12.	5.1.2.e Woo	14-08-2025	Verschillende punten
13.	5.1.2.e Woo	15-08-2025	Relatie groen en water
14.	5.1.2.e Woo	15-08-2025	Meerdere punten
15.	5.1.2.e Woo	24-08-2025	Meerdere punten
16.	5.1.2.e Woo (NMP)	15-08-2025	Meerdere punten

Ambtshalve reacties

	GEGEVENS INDIENER	DATUM ONTVANGST	REACTIE GERICHT OP
1.	5.1.2.e Woo (Staatsbosbeheer)	25-07-2025	Samenwerking groen
2.	5.1.2.e Woo (Hoogheemraadschap)	08-08-2025	Meerdere punten

2.1. Zienswijze 1

Ontvangen op:	1 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Offroad cyclingtracé en communicatie

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener geeft aan dat op blz. 52 een offroad cyclingtracé als mogelijke recreatieve invulling wordt genoemd. Daar is het echter bij gebleven en indiener vindt dat een Offroad Cycling Tracé niet is opgenomen in de daadwerkelijke invulling van de omgeving van de buitengebieden.	<i>Het programma is het ruimtelijke kader waarin is beschreven welke functies binnen welke type gebieden mogelijk zijn. Het programma vormt daarmee de basis voor het opstellen van het Omgevingsplan. In het programma is aangegeven dat een voorziening zoals een pad of route voor "off road cycling" ruimtelijk past binnen de gebiedstypen "Recreatie Voorop" en "Natuur en Recreatie". Of een dergelijke route ook daadwerkelijk kan worden ingepast en gerealiseerd wordt bepaald door de eigenaren/beheerders van deze gebieden.</i>
2.	Indiener geeft aan dat het initiatief voor een Offroad Cycling Tracé (OCT) in het participatieverslag Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen wordt aangeduid als Burgerinitiatief. Dit komt voor op p. 10/11 (Burgerinitiatief MTB-route), op p. 15 (Burgerinitiatief) en op p. 20 (Burgerinitiatief Groen). Het is onduidelijk of hiermee daadwerkelijk het OCT wordt bedoeld of dat het om een ander initiatief gaat.	<i>We In het participatieverslag is dit inderdaad onduidelijk. Waar van toepassing, passen we dit aan het in het Omgevingsprogramma. Daarbij wordt De MTB-route consequent 'Inwonersinitiatief MTB-route' genoemd en het Burgerinitiatief wordt 'Burgerinitiatief Groen' genoemd.</i>
3.	Indiener geeft aan dat in Bijlage 3 (p. 34/35) van het Participatieverslag het Burgerinitiatief nader wordt uitgewerkt, maar dat OCT daar niet meer genoemd wordt. Indiener vindt dat het lijkt alsof het OCT-initiatief uit het document is verdwenen. Dit wordt opvallend genoemd want uit de Resultaten vragenronde (p 52) blijkt dat 50% voorstander is van meer MTB-routes en 50% vindt dat MTB'ers minder gefaciliteerd zouden moeten worden.	<i>Bijlage 3 betreft het Burgerinitiatief Groen en heeft geen relatie met de beoogde MTB-route.</i>
4.	Indiener geeft aan dat zij niet hebben deelgenomen aan een verdiepingsgespreksronde. Het gebrek aan communicatie wordt als teleurstellend beschouwd.	<i>Indiener is op verschillende momenten geïnformeerd en uitgenodigd om deel te nemen aan het proces. Indiener was aanwezig bij de themabijeenkomst Spelen en Bewegen. Daarnaast is de indiener uitgenodigd voor de raadsbijeenkomst en voor de inloopavond. Ook is de indiener geïnformeerd over de zienswijzeperiode en de verlenging daarvan, evenals over de ontvangst van uw zienswijze.</i>
5.	Om bewegen en sporten te ondersteunen onveilig (illegaal) fietsen tegen te gaan, verzoekt indiener dat in het definitieve ontwerp het aanleggen van	<i>Er is in de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een dergelijke route naar aanleiding van een verzoek in mei 2021 door een</i>

onverharde/gravel fietspaden binnen de gemeente alsnog wordt opgenomen en gerealiseerd.	<i>inwonersinitiatief. Dit tracé van het inwonersinitiatief is voorgelegd aan de gebiedsbeheerders.</i> <i>Voor het tracé ten zuiden van de kern Pijnacker is overleg gevoerd met de beheerder en het Gebruikersplatform Groenzoom. Op basis van een nadere uitwerking van het tracé heeft het Gebruikersplatform een negatief advies gegeven over de realisatie van de MTB-route door de Groenzoom vanwege de negatieve impact van de aanleg van de paden op de natuurwaarden en -doelen en de zorgen van het platform over de verkeersveiligheid voor wandelaars vanwege het beoogde dubbelgebruik van bestaande wandelpaden door fietsers. Hieruit is de conclusie getrokken dat een dergelijke route niet inpasbaar is in de Groenzoom.</i> <i>Voor het tracé ten noorden van de kern Pijnacker is overleg gevoerd met Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer ziet in beginsel mogelijkheden voor een route in het Balijbos. Omdat Staatsbosbeheer zelf geen middelen heeft voor de aanleg en het beheer van de route, is het voor hen randvoorwaarde dat er middelen voor de aanleg beschikbaar komen en dat de gebruikers zelf via een stichting of vereniging het beheer van de route gaan doen. In de Ontwikkelagenda Balij Bieslandsebos van Staatsbosbeheer is als project 9 een onderzoek onverharde fietsroute opgenomen. Als er zicht is op financiering van de aanleg en het beheer kan het onderzoek door Staatsbosbeheer worden opgestart.</i> <i>Omdat de route in gebied van Staatsbosbeheer ligt, ziet de gemeente voor zichzelf geen rol voor het bekostigen van de aanleg en het beheer. Het project is daarom niet in de Uitvoeringsagenda opgenomen.</i>
--	---

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een (mogelijke) aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. Punt 2 van de zienswijze wordt, waar van toepassing, verwerkt in het Omgevingsprogramma.

2.2. Zienswijze 2

Ontvangen op:	9 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Voorzieningen ouderen

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener vraagt aandacht voor de concretisering van de plannen specifiek voor ouderen en verzoekt de gemeente om meer bankjes in de schaduw in de wijken, zodat ook een kleiner rondje lopen (eventueel met rollator) mogelijk is. Hierbij wordt gerefereerd naar de Kwiekroute in Delfgauw; deze voorziet in een behoefte en is in meerdere wijken welkom.	<i>In het programma wordt ingezet op meer toegankelijkheid en comfort in de wijken. Er komen extra bankjes op schaduwrijke plekken, afgestemd op de lokale behoefte, zodat ook mensen met een rollator korte wandelingen kunnen maken. In recreatiegebieden worden wandelpaden en rustpunten aangelegd en goed onderhouden. Het plaatsen van bankjes valt onder de verdere uitwerking van het Omgevingsprogramma.</i>
2.	Daarnaast vraagt indiener aandacht voor de breedte van fietspaden, gezien de variatie aan fietsen en het steeds vaker gebruik van de duofiets.	<i>Het Omgevingsprogramma Groen richt zich op de recreatieve fietser. Verder verwijzen we naar het gemeentelijke fietsplan 'Gelukkig op de fiets'. Hierin is het verbeteren van fietspaden opgenomen om tegemoet te komen aan de diverse behoeften van fietsers, zoals het gebruik van duofietsen.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

2.3. Zienswijze 3

Ontvangen op:	10 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Bomen en hittestress

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	In het Ontwerp Omgevingsprogramma Groen wordt volgens de indiener te weinig rekening gehouden met de steeds toenemende snelheid van de klimaatverandering. Voor het tegengaan van hittestress over 20 jaar is het noodzakelijk nu bomen te planten op de relevante plekken. Bij voorkeur bomen van de eerste grootte.	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen. Daarnaast kan het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente ook aanleiding geven om het beleid voor groen aan te passen. Over het punt van het planten van bomen: op pagina 29 is het principe opgenomen voor de nieuwe aanplant van bomen ("de juiste boom op de juiste plek"). Hierbij speelt klimaatbestendigheid ook een rol. Verder is een herplantplicht opgenomen. Met het opnemen van een gemeentelijke groennorm streven we ernaar meer bomen in de gemeente te planten bij (her)ontwikkeling.</i>
2.	Indiener geeft aan dat in het uitvoeringsprogramma een beleidsuitvoeringsplan 'inventarisatie mogelijke locaties aanplant bomen' ontbreekt; er dient onderzocht te worden waar het aantal bomen uitgebreid kan worden, bijvoorbeeld bij de Tuindersweg.	<i>Het opstellen van deze inventarisatie is geen onderdeel van het Omgevingsprogramma. De suggestie nemen we mee bij het plan van aanpak monitoring biodiversiteit (uitvoeringsprogramma, bijlage 1).</i>
3.	Hierbij is het van belang particulieren en bedrijven te stimuleren meer bomen te planten, zoals ProRail en de beide hittestress-stations.	<i>Zie antwoord bij punt 1</i>
4.	Indiener vindt dat het eerdere klimaatplan van de gemeente geen reden is om dit actuele en urgente onderwerp niet te betrekken bij het Ontwerp Omgevingsprogramma Groen.	<i>Zie antwoord bij punt 1</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

2.4. Zienswijze 4

Ontvangen op:	10 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Regenwaterberging

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Met regenwateropslag kan water gebruikt worden om sanitair te spoelen in plaats van kostbaar drinkwater. Indiener pleit voor meer stimulans door de gemeente voor het inrichten van regenwaterbergingen in tuinen, vergelijkbaar met de verplichting bij nieuwbouwwoningen in België.	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

2.5. Zienswijze 5

Ontvangen op:	12 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Mannenontmoetingsplaats (HOP)

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener merkt op dat de mannenontmoetingsplaats, eerder ingepast achter de parkeerplaats en afgescheiden door een hout-ril, niet wordt genoemd in het ontwerp Omgevingsprogramma Groen.	<i>De locatie waar de indiener op doelt maakt onderdeel uit van het recreatiegebied Ruyven, maar heeft geen formele status. Wij zien geen aanleiding om dit specifieke gebruik afzonderlijk te benoemen in het Omgevingsprogramma Groen.</i>
2.	Door het inzakken van de hout-ril en de hogere positie van ruiters op het opgewaardeerde fietspad/ruiterpad is het mogelijk vanaf het pad zicht te hebben op de zonneweide. Indiener herhaalt het in augustus 2021 ingediende verzoek om beplanting langs het fietspad aan te brengen.	<i>De ingebrachte zienswijze betreft aspecten van inrichting, beheer en onderhoud op uitvoerend niveau. Deze worden niet in het Omgevingsprogramma behandeld. De opmerking wordt inhoudelijk verder in behandeling genomen door de gemeentelijke beheerder.</i>
3.	Specifiek wordt gevraagd om parallel langs het fietspad/ruiterpad wintergroene struiken en een groene wal te planten: - 7x Vuurdoorn (Pyracantha 'Red Column'), ca. 400 cm hoog - 4x Sleedoorn (Prunus spinosa), tot 600 cm hoog - 2x Duinroos (Rosa pimpinellifolia), tot 200 cm hoog	<i>Zie de beantwoording onder punt 2.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging van het Omgevingsprogramma Groen.

2.6. Zienswijze 6

Ontvangen op:	16 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Transparantie, effectiviteit en betrokkenheid

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

Zienswijzen	Beantwoording gemeente
Algemeen	
1. De inzet van de gemeente om groen beleid richting te geven wordt gewaardeerd. Tegelijk ziet indiener kansen om het programma inhoudelijk te versterken en de uitvoerbaarheid te verbeteren.	<i>We danken de indiener voor de complimenten. Aangezien de zienswijze geen concrete voorstellen of wijzigingspunten bevat, wordt deze voor kennisgeving aangenomen.</i>
Taalgebruik en toegankelijkheid	
2. Het document is moeilijk leesbaar voor inwoners zonder beleidsachtergrond. Omdat het programma ook richtinggevend moet zijn voor burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties, wordt geadviseerd om een publieksvriendelijke samenvatting op te nemen.	<i>We voegen een publieksvriendelijke samenvatting toe</i>
Gebrek aan concretisering	
3. Indiener is van mening dat er concrete doelstellingen, tijdspaden en prestatie-indicatoren bij de ambities ontbreken. Hierdoor zijn de ambities moeilijk toetsbaar, voortgang lastig te evalueren en beleidsmatige bijsturing vrijwel onmogelijk. Indiener adviseert om per thema SMART-doelstellingen op te nemen en dit zichtbaar te maken in een openbaar voortgangsrapport.	<i>Het ingrijpend aanpassen van de doelstellingen binnen dit programma is in deze fase niet mogelijk. Bovendien doet de indiener geen concrete voorstellen voor wijzigingen. Bij de toekomstige evaluatie van het Omgevingsprogramma nemen we dit aspect mee. Daarbij betrekken we ook de inrichting van de monitoring van biodiversiteit, inclusief een nulmeting.</i>
Biodiversiteit: scherpe analyse ontbreekt	
4. Indiener geeft aan dat er een kritische analyse van bestaande knelpunten ontbreekt bij het thema biodiversiteit. Als voorbeeld noemt indiener: - Negatieve impact van glastuinbouw op waterkwaliteit en habitatfragmentatie wordt niet benoemd; - Ambassadeursoorten worden genoemd, maar flora ontbreekt, terwijl planten cruciaal zijn voor ecologische netwerken. De indiener pleit voor een ecologische nulmeting, inclusief vegetatiekartering, en een heldere analyse van bedreigingen.	<i>In het Omgevingsprogramma worden dat een plan van aanpak wordt opgesteld voor het monitoren van de ecologische kwaliteit van het groen. Dit omvat een veldschouw per gebied, met inbegrip van een meetnet biodiversiteit en het structureel herhalen van de monitoring. Hiermee wordt invulling gegeven aan een ecologische nulmeting en ontstaat inzicht in de kwaliteiten en knelpunten van de biodiversiteit in de gemeente.</i>

Transparantie bij natuurbeheer en subsidies	
5.	Het weidevogelkerngebied wordt grotendeels beheerd door agrariërs via ANLb-subsidies. Indiener roept op om: - Resultaatgerichte subsidietoekenning met heldere prestatiecriteria; - Jaarlijkse publieke rapportage over het beheerresultaat; - Externe toetsing en controle op de doelrealisatie.
	<i>ANLb-subsidies is een subsidieregeling van de provincie Zuid-Holland voor agrarische bedrijven die op hun eigen gronden natuurbeheer doen. De provincie stelt eisen zoals criteria en rapportageverplichtingen. De uitvoering hiervan is geen verantwoordelijkheid van de gemeente. Voor de eigendommen van de provincie, de gemeente en Staatsbosbeheer is ANLb niet van toepassing. De provincie, de gemeente en Staatsbosbeheer verpachten hun eigendommen. In de pachtovereenkomsten zijn voorwaarden opgenomen gericht op de doelstellingen van het weidevogelgebied.</i>
Dashboard met kaartmateriaal en meetbare voortgang	
6.	Indiener geeft aan dat een online, publiek toegankelijk dashboard belangrijk is voor transparantie en betrokkenheid van inwoners en organisaties en verzoekt de ontwikkeling van een Interactief Groen Dashboard Pijnacker-Nootdorp met de volgende kenmerken: • Thematische kaarten met actuele gegevens, • Voortgang per doelstelling met status, • Informatie over geplande en gerealiseerde projecten, • Open data beschikbaar voor burgers, onderzoekers en belangengroepen. Dit vergroot de betrokkenheid, versterkt participatie, maakt beleid toetsbaar en helpt bij educatie en bewustwording. De gemeente Amsterdam wordt als voorbeeld genoemd met het Groen Scorekaart-systeem op buurtniveau.
	<i>Wij danken de indiener voor dit idee. Voor een dergelijk publiek dashboard ontbreken de benodigde middelen.</i>
Klimaatadaptie: benut kansen beter	
7.	Indiener pleit voor concrete maatregelen op het gebied van klimaatadaptie: - Verplichting van groene daken bij bedrijventerreinen en nieuwbouw, - Ontstening van versteende wijken, - Vergroening van schoolpleinen, pleinen en parkeerplaatsen, - Koppeling met het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige Gemeente
	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt.</i>
Ongelijke toegang tot groen	
8.	Niet elke wijk heeft evenveel toegang tot kwalitatief groen. Analyseer de volgende onderdelen om te sturen op groene rechtvaardigheid: - Welke buurten achterblijven in groene oppervlakte per inwoner, - Waar de meeste hittestress optreedt,
	<i>Groen oppervlakte per inwoner: in het Omgevingsprogramma is er gekozen om de percentages groen per buurt op te nemen, in plaats van oppervlakte per inwoner (p.34). Hittestress: hittestress valt niet binnen de reikwijdte van dit programma en wordt meegenomen in het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente.</i>

	- Waar vergroening de meeste gezondheidswinst oplevert. - Stuur op wijkgerichte vergroening, gericht op sociale meerwaarde	Gezondheidswinst: Gezondheidswinst wordt genoemd als motivator voor vergroening, maar valt buiten de scope van het programma. Er wordt niet geanalyseerd hoe groen bijdraagt aan gezondheid op buurtniveau. Wijkgerichte vergroening: het Omgevingsprogramma stuurt op vergroening binnen de kernen, waarbij onder anderen oog is voor de sociale functie van groen. Bij nieuwe ontwikkelingen en herinrichtingen hanteren we een groennorm. De groennorm stelt dat er in ieder geval op 300 meter vanuit elke woning een groene verblijfsplek is om te ontmoeten.
Functionele bescherming van de groene contour		
9.	De juridische status, toetsingscriteria en uitzonderingen bij de groene contour blijven vaag. Er wordt voorgesteld om dit concreter te maken: - Stel een toetsingskader vast voor functieveranderingen, - Publiceer jaarlijks een overzicht van aanvragen en besluiten binnen de contour, - Borg ecologische waarden via gebiedsgerichte regels in het Omgevingsplan	Het klopt dat het voorliggende omgevingsprogramma nog geen concrete juridische regels bevat. Dat komt in de volgende stap, waarin het omgevingsprogramma wordt vertaald naar het omgevingsplan. Het omgevingsplan bevat straks bindende regels. In paragraaf 8.3 van dit omgevingsprogramma wordt vooruitgekeken naar deze vertaling. Hierin staan uitgangspunten waar initiatieven voor functieverandering in ieder geval aan moeten voldoen en is, in lijn met de groenvisiekaart, beschreven hoe we waarden willen beschermen.
Natuur en ecologie als containerbegrippen		
10.	Er wordt aangegeven dat het rapport zeer regelmatig de termen 'natuur', 'natuurlijk', 'ecologie' en 'ecologisch' op veel plaatsen gebruikt, maar zonder deze te definiëren. Deze termen blijven daardoor containerbegrippen, die vatbaar zijn voor interpretatieverschillen. Dit vindt indienen problematisch omdat uiteenlopende belanghebbenden (zoals agrariërs, recreanten, natuurbeschermers en beleidsmakers) verschillende interpretaties hanteren. Zonder duidelijke definities ontstaat het risico dat natuur- en ecologiebeleid opportunistisch of selectief wordt toegepast, of niet goed handhaafbaar is. Er wordt geadviseerd om in het definitieve Omgevingsprogramma expliciet op te nemen wat onder 'natuur', 'natuurlijk', 'ecologie' en 'ecologisch' wordt verstaan. Bijvoorbeeld op basis van wetenschappelijke/ecologische criteria of beleidsmatige uitgangspunten zoals uit het Natuurnetwerk Nederland (NNN), de Habitatrichtlijn of het Natuurbeheerplan Zuid-Holland.	Wij erkennen dat deze begrippen in de praktijk als containerbegrippen kunnen worden ervaren en dat zij ruimte laten voor verschillende interpretaties door belanghebbenden. Het is echter een bewuste keuze om deze termen niet nader te definiëren in het programma. Containerbegrippen hebben in dit kader ook een positieve functie: zij bieden flexibiliteit en ruimte om in te spelen op uiteenlopende belangen, lokale omstandigheden en toekomstige ontwikkelingen. De definitie mag per vakgebied enigszins verschillen, de basis van de begrippen blijven gelijk.

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

2.7. Zienswijze 7

Ontvangen op:	17 juli 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Visie en ambities

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener vraagt naar de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en het nog uit te brengen programma Klimaatbestendige gemeente en vreest overlap of tegenstrijdigheid bij uitvoering (bijv. keuze boomsoorten). Zonder een gecombineerd financieel totaalplaatje blijven de plannen hangen in wensdenken.	<i>In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt.</i>
2.	Indiener vindt het onduidelijk welk probleem het Omgevingsprogramma Groen precies wil oplossen (eenzaamheid, motoriek kinderen, biodiversiteit, klimaatbijdrage, of behoud bestaand groen). Het programma wordt als behoudend ervaren: vooral inventarisatie en kleine correcties, weinig concrete doelen of ambities.	<i>Hoofdstuk 2 van het Omgevingsprogramma bevat de ambities en de doelen voor het groen in de gemeente. In de hoofdstukken daarna is per thema de opgave hierbij omschreven. De indiener ervaart het Omgevingsprogramma als behoudend maar geeft geen concrete voorstellen die we daarbij kunnen afwegen.</i>
3.	Indiener dringt erop aan om ChatGPT te raadplegen voor een externe toets.	<i>Wij danken indiener voor dit advies. Aangezien deze niet rechtstreeks betrekking heeft op de inhoud van het Omgevingsprogramma, wordt deze buiten de verdere behandeling van het programma gelaten.</i>
4.	Indiener mist concrete maatregelen die aansluiten bij het gemeentelijk Hitteplan (zoals grootschalige vergroening om hittestress tegen te gaan).	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente.</i>
5.	De indiener betwijfelt of de geformuleerde ambities rondom groenbeleid daadwerkelijk ambitieus zijn, omdat deze vooral bestaan uit behouden, corrigeren en voldoen aan bestaande normen. Er wordt gevraagd wat "uitbreiding hoofdgroenstructuur" concreet inhoudt en of maatregelen zoals één boom per woning, het vervangen van een boom of "de juiste boom op de juiste plek" wel als ambitie kunnen worden gezien.	<i>In hoofdstuk 9 is de uitvoering van het Omgevingsprogramma toegelicht. Bijlage 1 is het uitvoeringsprogramma met maatregelen, waaronder uitbreiding van de hoofdgroenstructuur. Het vervangen van bomen en "de juiste boom op de juiste plek" zijn geen ambities, maar opgenomen als principes om de ambities uit hoofdstuk 2 te bereiken. Meekoppelkansen uit andere ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij het genoemde metropolitaanse fietspad, worden hierbij zoveel mogelijk benut.</i>
6.	Indiener stelt dat de gemeente het bomenbestand minstens zou moeten verdrievoudigen en stelt als ambitie: één boom per inwoner, met een start van 1000 extra bomen per jaar. Indiener vindt dat financiële argumenten geen belemmering mogen zijn, en wijst erop dat er geld beschikbaar is voor andere projecten (bijv. metropolitaan fietspad).	<i>Wij kiezen ervoor om de voorgestelde ambitie van een verdrievoudiging van het bomenbestand niet over te nemen. Met het introduceren van de groennorm, zoals toegelicht op pagina 41, gaan wij uit van een onderbouwde norm waarbij de aanwezigheid van bomen een belangrijk onderdeel van is. Hiermee denken wij een goede bijdrage te leveren aan uitbreiden van het bomenbestand. Dit levert ook een bijdrage aan het verminderen van hittestress.</i>

7.	Indiener merkt op dat de gemeente nu al moeite heeft met adequaat onderhoud (bv. dode bomen die blijven staan) en vraagt om duidelijkheid over financiële dekking en onderhoudslasten.	<i>De financiële dekking en de onderhoudslasten voor het groenonderhoud worden opgenomen in het beheerplan groen.</i>
8.	Indiener vindt dat het programma urgentie mist en te juridisch/procesmatig is dichtgetimmerd, zonder grootschalige maatregelen zoals ontharding, groene daken of gevels.	<i>Het Omgevingsprogramma is een beleidsdocument dat de gemeente zelf bindt. De juridische uitwerking gebeurt in het Omgevingsplan. Dit is het instrument waarin beleid wordt vertaald in juridisch bindende regels. Paragraaf 8.3 bevat de uitgangspunten om het Omgevingsprogramma Groen te vertalen in het Omgevingsplan. Ontharding en groene daken/gevels worde genoemd als mogelijke maatregelen en uitgangspunten voor de ambassadeurssoorten. Verdere uitwerking van deze onderwerpen wegen we af bij het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente.</i>
9.	Indiener verzoekt om een aanpassing van het programma met een duidelijke visie en harde, stevige ambities op vergroening, klimaatadaptatie, hitte, wateroverlast en leefbaarheid.	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

2.8. Zienswijze 8

Ontvangen op:	20 juli 2025
Indiener	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Bufferzone Delfgauw

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

Zienswijze	Beantwoording gemeente
1. Indiener benadrukt het amendement uit 2021 dat de bufferzone Emerald–Delfgauw–A13 groen moet blijven. Hierbij was brede steun van inwoners. Indiener merkt op dat bijlage 3 (biotopenkaart, blz. 78) een deel van deze strook als ‘woonwijk’ aangeeft, terwijl formele beleidskaarten dit gebied als groen tonen. Indiener ervaart dit als onduidelijkheid en vermoedt mogelijke toekomstige plannen die niet inzichtelijk zijn. Er wordt gesteld dat onduidelijkheden het vertrouwen in de overheid kunnen schaden. Er wordt verzocht om a. Uitleg te geven over de afwijking op de biotopenkaart; b. Bevestiging dat de bijlage geen formele status heeft; c. Garantie dat de groene strook behouden blijft.	a. <i>De Biotopenkaart is gebruikt als hulpmiddel voor het opstellen van het ontwerp Omgevingsprogramma Groen. De biotopenkaart is opgesteld door het bureau Nest voor onderzoeksdoeleinden. De kaarten in het programma zelf zijn leidend en hebben een formele status. Daarin wordt de bufferzone als hoofdgroenstructuur aangeduid. De Biotopenkaart is in het ontwerp als bijlage opgenomen en heeft daarmee geen formele status. De biotopenkaart is op basis van een bureaustudie opgesteld. De komende jaren verbeteren we de kaart op basis van verder onderzoek. We verduidelijken dit in de tekst van het Omgevingsprogramma. Ook passen we ambtshalve nog enkele begrenzingen op de kaart aan.</i> b. <i>De bijlage heeft geen formele status. We verduidelijken dit in de tekst.</i> c. <i>Bij de vaststelling van de omgevingsvisie Pijnacker-Nootdorp in 2021 is een amendement aangenomen waarmee nadere invulling is gegeven aan het onderzoeksgebied bij Emerald. Daardoor staat in de omgevingsvisie nu dat wordt onderzocht of er op een deel van deze locatie (alleen op de gronden waar momenteel het tuincentrum is gevestigd) mogelijkheden zijn voor functieverandering in vorm van bijvoorbeeld het toevoegen van woningen voor doelgroepen. Het onderzoek voor het ten zuiden daarvan gelegen gebied richt zich niet op verandering van de groenfunctie, maar gaat uit van handhaving van deze groene buffer en bouwt voort op de algemene waardering voor en verbetering van dit groen en de mede daaruit voortvloeiende waarde die het gebied nu heeft voor ontmoeten, bewegen, honden uitlaten, wandelen en spelen. In dit omgevingsprogramma maakt de locatie deel uit van de hoofdgroenstructuur, wat in overeenstemming is met de omgevingsvisie (inclusief het amendement).</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. De biotopenkaart wordt op verschillende punten aangepast en er wordt een disclaimer aan de kaart toegevoegd. Daarnaast wordt de toelichtende tekst bij de kaart verduidelijkt. Zie de Staat van wijzigingen voor de tekstwijzigingen.

2.9. Zienswijze 9

Ontvangen op:	30 juli 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Bouwbeperking Nootdorp

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener maakt bezwaar tegen de beperking op bouwen rond de kern van Nootdorp (Laakweg/ Geerweg). Hierbij wordt aangegeven dat dit zijn voornemen om een huis te bouwen op [REDACTED] onmogelijk maakt, terwijl de buurman dit wel heeft gerealiseerd. Indiener vindt dat er voldoende ruimte is en het (recreatie)groen niet wordt belemmerd, mede gezien de omringende bebouwing. Het ontwerp verhindert de realisatie van een extra woning in de overspannen woningmarkt. Indiener verzoekt de gemeente om het ontwerp aan te passen zodat maatwerk mogelijk blijft en bouwen alsnog wordt toegestaan.	<i>Het Omgevingsprogramma Groen bevat beleidsuitgangspunten voor het groen in de gemeente. Dit programma is niet rechtstreeks bindend voor inwoners. De juridisch bindende regels zijn opgenomen in het omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan). In het omgevingsplan staan de mogelijkheden voor het bouwen, uitbreiden en verbouwen van woningen, inclusief bijbehorende bouwwerken. In het ontwerp Omgevingsprogramma Groen lag de grens van de groene contour op de Geerweg. Mede naar aanleiding van deze zienswijze passen we de begrenzing van de groene contour bij de Geerweg aan door deze te leggen over de sloot ten zuiden van de Geerweg. Hiermee wordt een groter deel van het gebied bij de Geerweg in het omgevingsprogramma onderdeel van het gebiedstype "Linten" (zie Groenvisiekaart hoofdstuk 8). De ambities en beleidsuitgangspunten voor de kwalitatieve ontwikkeling van de bebouwing in deze linten worden uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit. Hierover doet het voorliggende programma dus geen uitspraken.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot wijziging van het Omgevingsprogramma Groen. De grens van de groene contour wordt aangepast op alle relevante kaarten.

2.10. Zienswijze 10

Ontvangen op:	8 augustus 2025	
Indiener	5.1.2.e Woo	(Sportplatform)
Gericht op:	Recreatie en sport	

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Het Sportplatform vindt dat het ontwerp Omgevingsprogramma er goed uitziet, maar merkt op dat veel ideeën nog onduidelijk en vaag zijn benoemd. Indiener hoopt dat dit in de uitvoeringsprogramma's beter tot uitdrukking komt, met name concrete plannen voor meer recreatiemogelijkheden.	<i>We danken de indiener voor de complimenten. Concretisering van de recreatiemogelijkheden worden opgenomen in de verdere uitwerking van het Omgevingsprogramma. Dat gaat bijvoorbeeld bij de uitwerking in het beheerplan, het omgevingsplan, en de maatregelen zoals opgenomen in het uitvoeringsprogramma.</i>
2.	Er wordt opgemerkt dat op de Groenvisiekaart (blz. 63) slechts twee gebieden als recreatiegebied met voorzieningen zijn aangemerkt, wat zij erg weinig vinden, terwijl er meer als 'kansen zone natuur en recreatie' staan ingetekend.	<i>De huidige aanduiding op de Groenvisiekaart geeft de bestaande voorzieningen en kansen weer. Het programma biedt voldoende flexibiliteit om nieuwe initiatieven en mogelijkheden in de uitvoeringsfase verder uit te werken, zodat recreatieve functies waar mogelijk kunnen worden uitgebreid.</i>
3.	Het Sportplatform wil graag betrokken worden bij de ontwikkeling van nieuw ingetekende of geplande recreatiegebieden, zodat het Sportplatform concrete adviezen kan geven.	<i>Betrokkenheid van het Sportplatform bij de verdere uitwerking van nieuwe of geplande recreatiegebieden wordt geborgd, zodat uw adviezen en expertise kunnen worden meegenomen in de uitvoering.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging van het Omgevingsprogramma Groen.

2.11. Zienswijze 11

Ontvangen op:	13 augustus 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Planbegrenzing Geerweg

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener maakt bezwaar tegen het ontwerpplan omdat de grens nu over de weg van de Geerweg loopt, terwijl deze in het huidige bestemmingsplan over de (boezem)sloot langs de Geerweg loopt. Indiener vindt dat de sloot, mede door de aanvullende bebouwing, de logische en historische grens vormt en verzoekt de grens van het plan bij de Geerweg te laten lopen over de sloot, aansluitend bij het bestemmingsplan Balijbos/Bieslandse Bos.	<i>In het ontwerp Omgevingsprogramma Groen lag de grens van de groene contour op de Geerweg. Mede naar aanleiding van deze zienswijze passen we de begrenzing van de groene contour bij de Geerweg aan door deze te leggen over de sloot ten zuiden van de Geerweg. Hiermee wordt een groter deel van het gebied bij de Geerweg in het omgevingsprogramma onderdeel van het gebiedstype "Linten" (zie Groenvisiekaart hoofdstuk 8). De ambities en beleidsuitgangspunten voor de kwalitatieve ontwikkeling van de bebouwing in deze linten worden uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit. Hierover doet het voorliggende programma dus geen uitspraken.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot wijziging van het Omgevingsprogramma Groen. De grens van de groene contour wordt aangepast op de kaarten.

2.12. Zienswijze 12

Ontvangen op:	25 augustus 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo (Hoogheemraadschap)
Gericht op:	Meerdere punten

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijzen	Beantwoording gemeente
1.	Indiener bedankt de gemeente voor de vroege betrokkenheid bij het Omgevingsprogramma en hoopt ook bij toekomstige programma's vroegtijdig te worden betrokken.	<i>We danken de indiener voor de complimenten.</i>
2.	Indiener vindt dat de relatie tussen groen en water sterker uitgewerkt moet worden, aangezien deze elementen ecologisch en ruimtelijk onlosmakelijk verbonden zijn.	<i>In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen.</i>
3.	Indiener constateert dat de samenhang met andere Omgevingsprogramma's onvoldoende zichtbaar is en verzoekt om de onderlinge relatie en afstemming duidelijker in beeld te brengen.	<i>Zie antwoord bij punt 2</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie de staat van Wijzigingen voor alle tekstwijzigingen.

2.13. Zienswijze 13

Ontvangen op:	15 augustus 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo (Burgerinitiatief Groen)
Gericht op:	Meerdere punten

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijzen	Beantwoording gemeente
1.	Er wordt geconstateerd dat in het programma aan veel van de punten, die ze in het participatieproces hebben ingebracht, gevolg is gegeven. Ze kunnen hen dan ook verregaand vinden in het ontwerp.	<i>Wij waarderen het dat wordt aangegeven dat de inbreng uit het participatieproces goed is terug te zien in het Omgevingsprogramma.</i>
Deel 1, de zienswijze in 12 punten, waarvan er 3 nader worden uitgewerkt in delen 2 en 3.		
1.	<i>Pagina 8, paragraaf 2.2</i> “We creëren niet alleen meer groen, maar zorgen ook voor een betere kwaliteit.” Deze uitspraak wordt ondersteund, maar er worden wel vragen gesteld over hoe dit te bewaken, borgen en normeren. Indiener vindt dat alsnog moet worden vastgelegd volgens welke methode de genormeerde kwaliteit van het groen wordt bewaakt en geborgd.	<i>In het uitvoeringsprogramma is een plan van aanpak opgenomen voor de monitoring van biodiversiteit. Daarmee willen een gestructureerde basis leggen voor de monitoring van de kwaliteit van het groen.</i>
2.	<i>Pagina 19, paragraaf 3.3.4.</i> Indiener stelt dat gebieden waar “natuur voorop” staat een zo hoog mogelijke bestuurlijke status moeten krijgen, omdat deze gebieden fungeren als broedkamers voor ecologische kwaliteit in de verre omgeving en nadelige bestemmingen op of rond deze locaties kunnen worden tegengehouden. Daarnaast wordt gepleit om deze donkergroene gebieden alsnog op te nemen in het Nationale Natuur Netwerk (NNN), zodat bescherming wordt vastgelegd in bijvoorbeeld GIS en de status erkend wordt op provinciaal niveau.	<i>De aanduiding “natuur voorop” betekent dat we hier de natuurwaarden optimaal willen beschermen. De uitwerking hiervan gebeurt in het Omgevingsplan. De gemeente gaat niet over het NNN. Daarvoor is de provincie Zuid-Holland verantwoordelijk. Het wordt vastgelegd in het provinciaal Omgevingsbeleid. In par. 3.3.4 van het Omgevingsprogramma wordt dit toegelicht. Voor de duidelijkheid voegen we dit ook toe aan de kaart op pagina 19.</i>
3.	<i>Pagina 12, paragraaf 3.1</i> Indiener stelt dat het spreken van een harde groene contour ter bescherming van het groen de aandacht kan beperken voor mogelijkheden tot uitbreiding van groen binnen en buiten de rode contour (bebouwing), waardoor de wisselwerking van flora en fauna over de grenzen van de groene contour minder zichtbaar wordt. Hoewel men blij is dat de groene contour krachtig wordt gehandhaafd als verdediging tegen oprukkend rood, wordt gevreesd dat kansen voor uitbreiding van groen buiten de contour worden gemist. Daarom wordt verzocht meer nadruk te leggen in het Omgevingsprogramma op de tweeledige werking van de groene contourbegrenzing.	<i>Het is onduidelijk wat de indiener precies bedoelt met “tweeledige werking”. Wij zien geen relatie tussen de groene contour en de kansen voor groen buiten deze contour.</i>

4.	<i>Pagina 12, paragraaf 3.2</i> “In het landelijk gebied is een duidelijke trend van versnippering en verrommeling waarneembaar.” Niet ingegaan wordt op de oorzaken en gevolgen ervan. Voorts worden geen maatregelen aangegeven hoe e.e.a. in de nabije toekomst wordt voorkomen en gecorrigeerd. Slechts eenmaal wordt dit genoemd bij de invulling van de ruimte voorruimte regeling. Er wordt voorgesteld om de oorzaken van verrommeling op meer relevante plekken in het omgevingsplan te benoemen en aan te geven hoe het college dat wil oplossen.	<i>Verrommeling ontstaat wanneer de bebouwing de oorspronkelijke functie verliest en gebouwen leeg komen te staan of deels worden gebruikt voor andere functies. Voorbeelden daarvan zijn leegstaande kassen of voormalige agrarische bedrijfsgebouwen. In Pijnacker-Nootdorp zijn we al jaren actief in het tegengaan van verrommeling door het bieden van alternatieven in de vorm van de regelingen ruimte voor ruimte en vrijkomende agrarische bebouwing. Daarmee kan bebouwing worden gesloopt of een andere functie krijgen die past bij de kenmerken van het buitengebied.</i> <i>Versnippering ontstaat vooral bij het beëindigen van grotere agrarische bedrijven, waarbij weidepercelen naar diverse eigenaren gaan en voor verschillende functies worden gebruikt. Onze inzet voor het weidevogelgebied in de Zuidpolder van Delfgauw is een voorbeeld van hoe versnippering wordt tegengegaan. Daar hebben overheidspartijen en agrariërs samen gewerkt aan een nieuwe verkaveling die voordelig is voor zowel de ondernemers als de natuur en resulteert in grote aaneengesloten kavels. We voegen in hoofdstuk 8 een tekst toe over het voorkomen van versnippering.</i>
5.	<i>Pagina 13, hoofdstuk 3</i> Indiener constateert dat binnen de bedrijventerreinen en glastuinbouwgebieden geen groenblauwe dooradering is voorzien, wat afwijkt van het huidige beleid, en rekent dit tot een van de zwaardere punten in de zienswijze. Er wordt gepleit om de groenblauwe dooradering van deze gebieden alsnog toe te voegen aan het Omgevingsprogramma, zoals nader uitgewerkt in deel 2 van de zienswijze.	<i>In hoofdstuk 5 van het Omgevingsprogramma is toegelicht hoe de ecologische hoofdstructuur tot stand is gekomen. Hierbij maken we gebruik van het concept Basis Kwaliteit Natuur (BKN). Dit gaat uit van biotopen met bijbehorende soorten (leefgebieden), en ecologische verbindingen tussen deze biotopen. In de analyse van de situatie in Pijnacker-Nootdorp hebben we gekeken welke ecologische verbindingen tussen de verschillende biotopen onderbouwd kunnen worden. Dit heeft geleid tot enkele verbindingen door of langs de glastuinbouwgebieden en de bedrijventerreinen. Deze verbindingen kunnen we onderbouwen voor het nut voor biodiversiteit. Voor de realisatie van nieuwe verbindingen kijken we naar de koppelkansen bij de herstructurering van deze gebieden. Bij de herstructurering van de glastuinbouwgebieden</i>

		<i>en de bedrijventerreinen verkennen we de kansen om meer groen toe te voegen. Zoals door een koppeling te leggen met de waterbergingsopgave in deze gebieden. Bijvoorbeeld in het Omgevingsprogramma Vitale Glastuinbouw en in het Omgevingsprogramma Bedrijventerrein De Boezem wordt deze ambitie meegenomen.</i>
6.	<i>Pagina 23</i> "Toepassen ruimte voor ruimte: "Compensatiewoningen worden in het lint ingepast, met aandacht voor doorzichten naar het open landschap." Hierbij mag zeker niet worden vergeten om de ecologische verbindingen te versterken en in ieder geval geen afbreuk daaraan te doen. Deze ambitie dient volgens indiener expliciet in het Omgevingsprogramma te worden vastgelegd.	<i>We voegen dit bij deze passage toe.</i>
7.	<i>Pagina 24</i> Indiener stelt dat onder het kopje "Uitbreiden" de wens voor extra ecologische verbindingen bij transformatiegebieden te zwak is geformuleerd. Er wordt gepleit om deze extra ecologische verbindingen juist als eis en niet als wens in het Omgevingsprogramma op te nemen.	<i>De realisatie van de uitbreiding van de hoofdgroenstructuur in de transformatiegebieden is geen wens maar uitgangspunt. We verduidelijken dit in de tekst.</i>
8.	<i>Pagina 36, paragraaf 5.3.3.</i> Indiener heeft bij de kaart en de tekst op pagina 36 veel opmerkingen en stelt voor een betere kaart te maken voor dit belangrijke onderdeel van het Omgevingsprogramma, evenals de tekst aan te vullen en te preciseren. Dit punt wordt gerekend tot de zwaardere punten van de zienswijze en wordt nader uitgewerkt in deel 2 van de zienswijze.	<i>We verduidelijken de kaart op enkele punten. Tegelijkertijd voegen we ook een disclaimer toe. De kaarten in het Omgevingsprogramma moeten niet gelezen worden als juridisch bindend. De uitwerking naar het Omgevingsplan kan leiden tot aanpassingen, en wijzigingen in de details. Dat kan vervolgens ook weer leiden tot aanpassing van het Omgevingsprogramma.</i>
9.	<i>Pagina 41</i> Indiener merkt op dat op pagina 41, onder "uitbreiden", wordt verwezen naar de Handreiking Groen in en om de Stad, waarin staat dat minstens 50% van het groen in een wijk uit openbaar, biodivers groen moet bestaan, en dat in de laatste alinea percentages voor de gemeente zijn vertaald. Er wordt verzocht om alsnog te onderbouwen waarom is gekozen voor 15% en een ambitie van 20%, in plaats van het hogere percentage uit de Handreiking.	<i>De groennorm van 15% beoogt dat er, in aanvulling op de norm van 3-30-300, op het niveau van elke straat en kleine woonbuurt voldoende groen is. Hiervoor is een percentage van 15% een passende norm. Naarmate een groter gebied in de analyse wordt betrokken, is ook de invloed van "bovenwijks groen" en de hoeveelheid groen langs hoofdwegen en watergangen sterk bepalend voor de uitkomst. In een dergelijke aanpak kan wellicht een veel hoger percentage worden bereikt, maar voegt dat groen op het niveau van de woonstraat of woonbuurt geen kwaliteit toe.</i>
10.	<i>Pagina 63, paragraaf 8.1</i> Indiener stelt dat de Groenvisiekaart in hoofdstuk 8 de samenvattende kaart van een groot deel van het Omgevingsprogramma is en daarom tot in de puntjes in orde moet zijn. Momenteel is de legenda verre van compleet en moeilijk leesbaar door kleine letters. Er wordt gepleit voor een grotere mate	<i>Zie de beantwoording onder zienswijze punt 8.</i>

	van perfectionering van de kaart op pagina 63, waarbij de opmerkingen onder punt (8) meegenomen dienen te worden.	
11.	<i>Pagina 73, hoofdstuk 9</i> Indiener stelt dat hoofdstuk 9 nauwelijks iets bevat over strategie, terwijl de titel “Uitvoeringsstrategie” dat juist zou moeten weerspiegelen. Bijlage 1 met het Uitvoeringsprogramma verschijnt hierdoor onverwacht, zonder herkenbare denklijn, afweging van prioriteiten of aandacht voor de begroting van de kosten. Het Omgevingsprogramma schiet daarmee op een cruciaal punt ernstig tekort. Er wordt gepleit om deze tekortkoming alsnog in te vullen; dit wordt door de indiener als het zwaarste punt van de zienswijze beschouwd, waarbij in deel 3 concrete voorstellen worden gedaan voor het opnemen van een strategie voor de uitvoering van alle goede voornemens over groen.	<i>Bij punt 17 van de zienswijze gaan we hierop in.</i>
12.	<i>Alle pagina’s</i> Indiener stelt dat in de huidige versie van het Omgevingsprogramma het belang van duisternis voor biodiversiteit en de schadelijke effecten van te veel licht tijdens de nachten niet worden besproken. Er wordt gepleit voor het opnemen van doelstellingen om voldoende duisternis te bereiken en behouden, en om lichtoverlast of -hinder op flora en fauna in de natuur- en groengebieden van de gemeente tegen te gaan.	<i>Lucht, bodem en licht zijn belangrijke voorwaarden voor een gezonde groene omgeving en voor biodiversiteit. Vooral voor nacht actieve soorten is de afwezigheid van storend licht van groot belang. We nemen hier een tekst over op. Daarnaast is er een duidelijke relatie met het Omgevingsprogramma Leefkwaliteit. Deze relatie wordt aangescherpt in paragraaf 1.3.]</i>
Deel 2, nadere uitwerking van onze zwaarwegende punten 5 en 8		
13.	Indiener geeft aan dat met de zwaarwegende punten het Omgevingsprogramma aanmerkelijk vollediger wordt, zonder grote doorwerking naar andere onderwerpen. Als het college besluit om de zwaarwegende punten 5 en 8 niet over te nemen, wordt erop aangedrongen dat de argumentatie voor deze afwijzing expliciet in het vastgestelde Omgevingsprogramma wordt opgenomen, zodat bij latere interpretatie geen misverstanden ontstaan over de overwegingen van het college.	<i>Zie de beantwoording bij zienswijze punten 5 en 8.</i>
14.	Indiener merkt op dat de gemeentelijke hoofdgroenstructuur volgens pagina 13 bestaat uit de groene contouren in het buitengebied en de hoofdgroenstructuur in woonwijken, bedrijventerreinen en glastuinbouwgebieden. Eerdere beleidsstukken leggen veel nadruk op groenblauwe dooradering van bedrijventerreinen en glastuinbouwgebieden, zoals bij bedrijventerrein Heron en glastuinbouwcomplexen voor ecologisch beheer, recreatie en waterhuishouding. In het huidige Omgevingsprogramma Groen ontbreekt deze groenblauwe dooradering echter, bijvoorbeeld bij het glastuinbouwgebied Noukoop, ondanks dat eerdere visies en milieueffectrapporten dit als maatregel noemen. Het niet opnemen van deze dooradering en bijbehorende ambities wordt gezien als een ommissie. Indiener verzoekt dringend deze ommissie te herstellen door de groenblauwe dooradering en de gekoppelde ambities alsnog op te nemen in de kaarten en teksten van het Omgevingsprogramma.	<i>Zie de beantwoording bij zienswijze punt 5.</i>

15.	Indiener benadrukt het belang van een stevige ecologische hoofdstructuur als basis voor biodiversiteit en als voeding voor groenblauwe verbindingen in de kernen. Indiener verzoekt dat het Omgevingsprogramma een specifieke kaart van deze hoofdstructuur opneemt om bewaking en overzicht te waarborgen. In deze kaart moeten volgens indiener het volgende komen te staan: - De bekende grote groengebieden. - De contouren om de grote groengebieden. - De daarbinnen gelegen gebieden met natuur voorop. - De doorgaande ecologische hoofdverbinding: - o inclusief de beoogde soort verbinding (lucht, bomen, water en bodem). - o inclusief aanduidingen van de kruisingen met infrastructuur. - o inclusief aanduidingen waar de groenblauwe verbindingen in de kernen kunnen aanhaken op de hoofdstructuur Er ontbreekt een verbinding van de Zuidpolder naar de Akerdijk en Midden-Delfland; dat stukje verbinding gaarne alsnog toevoegen aan deze nieuwe kaart en aan andere kaarten. Indiener benadrukt het belang van de ecologische hoofdverbinding door de Groenzoom voor de gemeentelijke biodiversiteit. Indiener verzoekt afstemming met Lansingerland en dat het gedeelte op hun grondgebied duidelijk op de kaart wordt weergegeven. Indiener stelt dringend voor een nieuwe kaart op te nemen in het Omgevingsprogramma, met de inhoud zoals eerder beschreven, bij voorkeur op pagina 36. Dit draagt volgens de indiener in belangrijke mate bij aan de bewaakbaarheid van de ecologische kwaliteit in de gemeente.	<i>De hoofdgroenstructuur en de ecologische hoofdgroenstructuur zijn weergegeven op kaart (pag. 36) en de groenvisiekaart (pag. 63). Hierop zijn de kenmerken al opgenomen waar de indiener om vraagt. Op enkele punten verduidelijken we de kaarten zodat deze beter leesbaar zijn. Op de kaart van de ecologische hoofdstructuur worden de aansluitingen op de groengebieden weergegeven met pijlen. De verbinding van de Zuidpolder en de Akerdijkse plassen, evenals de verbinding naar de Groenzoom zijn hierin meegenomen. Mocht er aanvullende informatie uit het ecologisch vervolgonderzoek komen, wordt dit verder geconcretiseerd in de kaart.</i>
Deel 3, nadere uitwerking van ons zwaarste punt, i.c. punt 11 over de Uitvoeringsstrategie		
16.	a. Indiener merkt op dat hoofdstuk 9 nauwelijks iets over strategie bevat en dat bijlage 1 met het Uitvoeringsprogramma uit de lucht valt, zonder herkenbare denklijn, prioriteitsafweging of aandacht voor de begroting van kosten. Dit maakt het Omgevingsprogramma volgens de indiener ernstig tekortschietend, omdat het gericht moet zijn op daadwerkelijke realisatie van de ambities. Daarom wordt voorgesteld om aan hoofdstuk 9 een strategie toe te voegen door een aantal concrete opgaven van het college te benoemen, waarin staat wat het college zal doen om de ambities en doelen te realiseren. Deze opgaven zouden opgenomen moeten worden aan het slot van de huidige tekst van hoofdstuk 9, zodat het programma controleerbaar wordt voor de Raad en bruikbaar voor maatschappelijke organisaties en inwoners.	a. <i>Het Omgevingsprogramma is een tactisch beleidsmatig instrument dat tien jaar vooruitkijkt. Het werkt de ambities van de Omgevingsvisie uit in tactisch en uitvoerend beleid en maatregelen. In hoofdstuk 9 is de ambitie in relatie tot de beschikbare middelen toegelicht. Gelet op de huidige financiële situatie van de gemeente is een flexibele strategie nodig om tot uitvoering te komen. Het uitvoeringsprogramma in bijlage 1 bevat de concrete acties en maatregelen voor de komende vier jaar. De mate van concreetheid verschilt omdat soms nog verdere uitwerking nodig is. De aanpak verschilt per actie of maatregel, en wordt niet gedetailleerd omschreven in het</i>

	b. De indiener vraagt het college om zich in te spannen om afspraken te maken met andere overheden om delen van het programma door andere overheden uit te laten voeren, om hun inspanningen in harmonie en synchroon te laten lopen met de doelen van onze gemeente: - Met Rijkswaterstaat om de kruising van de grondgebonden ecologische verbinding met de spoorlijn en de A12 te realiseren - Met Rijkswaterstaat om de kruising van de ecologische verbinding met de A13 te realiseren - Met de MRDH die de natuurbrug over de A 13 aan gaat leggen - Met de provincie Zuid-Holland om de gebieden die aangeduid zijn als natuur voorop te nemen in het Nationale Natuur Netwerk en die status vast te leggen in de informatiesystemen van de provincie. - Met het waterschap om de waterkwaliteit te bereiken die nodig is voor de beoogde ecologische kwaliteit in het algemeen, maar ook voor de recreatie van gebruiksmogelijkheden van bijvoorbeeld de Dobbep1as (blauwalg). - Met de desbetreffende organisaties, waaronder de Omgevingsdienst, over de kwaliteit van de lucht, duisternis e.d., in het belang van de ecologische ambities. - Met de buurgemeente Lansingerland, om de ecologische hoofdverbinding doorgaand te maken door de Groenzoom over Lansingerlands grondgebied (zie ons punt 15). - De financiering van bovenstaande maatregelen en voorzieningen speelt op een ander niveau en hoeft niet uitgewerkt te worden in het Omgevingsprogramma. c. Periodiek is de voortgang onderwerp in de monitoring van het Omgevingsprogramma	<i>Omgevingsprogramma. Dat wordt bepaald bij de uitvoering.</i> b. <i>Met alle genoemde partijen is contact en afstemming over de acties en maatregelen in het uitvoeringsprogramma. Aanvullend zijn nog meer partijen betrokken, maar deze mate van gedetailleerde projectbeschrijvingen is geen onderdeel van het Omgevingsprogramma. De planning van de door de inspreker genoemde projecten hebben een eigen planning. Dit ligt bij het project zelf (en bij de initiatiefnemer van het project). Het Omgevingsprogramma borgt dat de ambities ruimtelijk mogelijk zijn.</i> c. <i>Het uitvoeringsprogramma wordt na twee jaar geëvalueerd. Hierbij kunnen wij aan de raad, maatschappelijke organisaties en inwoners de voortgang rapporteren en verantwoorden. Specifiek voor biodiversiteit wordt een plan van aanpak voor de monitoring opgesteld.</i>
17.	De indiener vraagt het college om zich in te spannen om afspraken te maken met de terreinbeheerders om delen van het Omgevingsprogramma uit te gaan voeren: - Met bijzondere aandacht voor de verbetering van de ecologische hoofdverbindingen (door de lucht, de bomen, over de grond c.q. door het water) binnen de grote groengebieden. - Maar ook aandacht voor harmoniseren en synchroniseren tussen de doelen van de beheerplannen en het Omgevingsprogramma. - Volstaan kan worden met een indicatie van de kosten, omdat dit ondergebracht kan worden in het beheerbudget en bijzondere geldstromen die richting terreinbeheerders gaan. - Periodiek is de voortgang onderwerp in de monitoring van het Omgevingsprogramma	<i>De mogelijkheden voor de uitvoering van de ambities zijn met de terreinbeheerders (Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten) afgestemd. De gemeente werkt samen met de terreinbeheerders aan het uitwerken en uitvoeren van de ambities. Voorbeeld van de samenwerking is de door Staatsbosbeheer opgestelde Ontwikkelagenda Buytenhout, die ook input geeft voor het uitvoeringsprogramma van het Omgevingsprogramma. Zie verder de beantwoording onder punt 16.</i>
18.	De indiener vraagt het college om ervoor te zorgen, dat een aantal voorzieningen worden meegenomen in de projectbegrotingen van: - Verlengde Komkommerweg, i.c. de aan te leggen ecologische verbinding. - Verbetering Katwijkerlaan, i.c. de kruising met de ecologische verbinding. - Verbetering Nootdorpseweg, i.c. de kruising met de ecologische hoofdverbinding. - Aanleg van blauwgroene verbindingen in de transformatiegebieden c.q. nieuwe woongebieden, zoals aangegeven op de kaart op pagina 63	<i>Deze verbindingen zijn als ambitie opgenomen in het programma. De uitvoering van de ambities is gekoppeld aan andere grote ruimtelijke projecten. Het moment en de wijze waarop aan de ambities invulling wordt gegeven, is daarmee onderdeel van de grotere ruimtelijk project. We kiezen ervoor om de uitwerking voor deze verbindingen integraal af te wegen bij deze ontwikkelingen. Wij geven dat aan als</i>

	- Volstaan kan worden met een indicatie van de kosten. - Periodiek is de voortgang onderwerp in de monitoring van het Omgevingsprogramma	<i>koppelkansen. De kostenraming is ook sterk afhankelijk van de mogelijkheden en kansen bij deze projecten en gebiedsontwikkelingen. Voor het rapporteren over de voortgang: zie punt 16.</i>
19.	De kosten van de overige maatregelen en voorzieningen komen voor rekening van de gemeente. Deze worden in het Omgevingsprogramma Groen begroot. De indiener stelt voor dat het College toezegt om daar in de eerstvolgende meerjarenbegroting een dekkingsvoorstel voor te doen aan de raad: - Dat betreft de verbetering van de ecologische verbindingen in de bestaande woonwijken. - De aanleg c.q. verbetering van groenblauwe verbindingen in de bedrijventerreinen en de glastuinbouwgebieden (zie deel 2). - Aanleg van de kruising van de ecologische hoofdverbinding met de Nieuwkoopseweg. - Aanleg van de kruising van de ecologische hoofdverbinding met de Zuideindseweg/Oude Leede (zie ons punt 8). - De kosten van de daartoe te treffen maatregelen en voorzieningen dienen, met het oog op een later dekkingsvoorstel, wel te worden begroot - Periodiek is de voortgang onderwerp in de monitoring van het Omgevingsprogramma	<i>De maatregelen voor het realiseren van ecologische verbindingen gaan in principe altijd samen op met een ander voor nieuwe aanleg of renovatie (de strategie van de koppelkansen). De ambitie is in dit programma verankerd; de uitvoering en het moment van en de wijze waarop de ambitie wordt gerealiseerd is onderdeel uit van het betreffende project. Zodra dat aan de orde is, zullen wij de raad hierin voorstellen doen bij de programmabegroting. Zie verder de beantwoording bij punten 16 en 17.</i>
20.	Het college legt verantwoording af over de doorwerking van dit Omgevingsprogramma in ander beleid en regelgeving, waaronder Omgevingsprogramma's voor andere onderwerpen, zoals glastuinbouw, door: - Dit Omgevingsprogramma sterk te bewaken, want groen is en blijft een sector die zonder bewaking maar al te vaak het onderspit delft. Het College roepen wij op in het Omgevingsprogramma duidelijk te maken hoe zij deze bewaking voor zich ziet. - In geval bij de door werking afgeweken wordt van het Omgevingsprogramma Groen, dan zal dat steeds gepaard gaan met burgerparticipatie en politieke verantwoording. Zo wordt de gemaakte afweging transparant. - Periodiek is de voortgang onderwerp in de monitoring van het Omgevingsprogramma	<i>Zie de beantwoording van punt 16 voor de wijze waarop we verantwoording afleggen over de voortgang. Bij wijzigingen van het Omgevingsprogramma volgen wij de procedures zoals formeel vastgelegd, en hanteren wij de principes van ons participatiebeleid.</i>
21.	Uiteraard dient de indeling van bijlage 1 aangepast te worden, in lijn met bovenstaande vijfopgaven.	<i>Zie de eerdere beantwoording bij punten 16 t/m 20.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. Zo wordt in n paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Ook worden de kaarten op verschillende punten aangescherpt en verduidelijkt en zijn de NNN-gebieden in kaart 2 toegevoegd. Zie de staat van Wijzigingen voor alle tekstwijzigingen.

2.14. Zienswijze 14

Ontvangen op:	24 augustus 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Hoofdstuk 4: bomen

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeente
1.	Indiener stelt dat het klimaat warmer en droger wordt, waardoor veel boomsoorten en inheemse flora zullen verdwijnen. Indiener ziet graag dat het Omgevingsprogramma meer rekening houdt met deze gevolgen van klimaatverandering.	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen.</i>
2.	Indiener vindt dat steeds meer inheemse boomsoorten worden aangetast door ziekten en plagen, zoals essentaksterfte, de eikenprocessierups en iepenziekte. Indiener stelt dat het daarom beter is om zo gevarieerd mogelijk bomen aan te planten en risico's te spreiden om het groenbestand gezond te houden.	<i>Gevarieerde beplanting is een belangrijk onderdeel van het vergroten van de kwaliteit van het groen in de omgeving. Dit hoort bij het principe 'de juiste boom op de juiste plek'. Daarnaast dient bij de keuze voor bomen en planten ook rekening gehouden worden met andere vormen van gebruik in de gemeente en randvoorwaarden voor beheer. Dit wordt verder uitgewerkt in het Beheerplan Groen.</i>
3.	Indiener vindt dat de Groene Lijst voor boomsoorten verouderd en onwerkbaar is, omdat deze geen rekening houdt met urban heat, klimaatverandering en ziekten. Indiener stelt dat de lijst te eenzijdig gericht is op biodiversiteit en andere ecosysteemdiensten, zoals verkoeling, wateropvang en CO ₂ -opslag, buiten beschouwing laat. Indiener ziet graag dat boomsoorten worden gekozen op basis van concrete doelen per locatie en verwijst naar hulpmiddelen zoals bomentabel.nl. Ook merkt indiener op dat de lijst is gebaseerd op verouderd onderzoek uit het buitenland en soorten bevat die ongeschikt of te klein zijn voor toepassing in de bebouwde omgeving.	<i>Voor het plaatsen van de juiste boom op de juiste plek worden diverse bronnen geraadpleegd en wordt op verschillende manieren advies ingewonnen over de juiste boom op de juiste plek. Bomentabel is een van die mogelijke bronnen.</i>
4.	Indiener vindt dat de gemeente moet voldoen aan de Europese Natuurherstelwet, die stelt dat er geen nettoverlies aan stedelijk groen en boomkroonbedekking mag zijn en dat deze moet stijgen tot 2050. Indiener stelt dat in het ontwerp Omgevingsprogramma Groen de groeiplaats van bomen	<i>De uitwerking van omvang en kwaliteit van groeiplaatsen wordt uitgewerkt in de Leidraad Openbare Ruimte (LIOR).</i>

	onvoldoende is uitgewerkt en ziet graag dat de gemeente de normen uit het Handboek Bomen hanteert voor omvang en kwaliteit van groeiplaatsen, zodat bomen en groen beter verankerd worden in het beleid.	
--	--	--

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

2.15. Ambtshalve reactie 1

Ontvangen op:	25 juli 2025	
Indiener	5.1.2.e Woo	(Staatsbosbeheer)
Gericht op:	Samenwerking groen	

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

	Zienswijze	Beantwoording gemeenten
1.	Het team krijgt complimenten met de totstandkoming van het ontwerp. Er wordt waardering uitgesproken dat Staatsbosbeheer, waar relevant, als stakeholder en samenwerkingspartner wordt genoemd. Indiener geeft waardering voor de aandacht voor hun uitvoeringsagenda, gezamenlijke ambities rond Balij-Bieslandse Bos, Dobbepas en biodiversiteitsherstel. Indiener wenst succes met het verdere proces.	<i>We danken indiener voor de complimenten en waardering voor het werk dat het team heeft geleverd, evenals voor de samenwerking.</i>
2.	Er wordt verzocht betrokken te blijven bij de nadere uitwerking van de uitvoeringsstrategie.	<i>We stellen uw betrokkenheid zeer op prijs en bevestigen dat Staatsbosbeheer ook bij de verdere uitwerking van de uitvoeringsstrategie actief betrokken blijft.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging van het Omgevingsprogramma Groen.

2.16. Ambtshalve reactie 1

Ontvangen op:	8 augustus 2025	
Indiener:	5.1.2.e Woo	(Hoogheemraadschap)
Gericht op:	Meerdere punten	

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

Zienswijzen	Beantwoording gemeente
Algemeen	
1. Er wordt waardering uitgesproken voor de vroegtijdige betrokkenheid bij het programma en dat groen en water een belangrijke rol spelen wordt gewaardeerd	<i>We danken de indiener voor de complimenten.</i>
2. Er wordt verzocht om in paragraaf 1.3 expliciet te verwijzen naar het Omgevingsprogramma Leefkwaliteit en het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige Gemeente.	<i>In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen.</i>
3. Er wordt geadviseerd om de onderlinge relatie en integraliteit tussen de verschillende programma's verder te versterken, zodat de samenhang en de impact op groen en water explicieter en inzichtelijker wordt weergegeven. Dit draagt bij aan een meer integrale benadering van de Omgevingsprogramma's.	<i>Zie antwoord bij punt 2</i>
4. Hoogheemraadschap verzoekt om de natte natuur vanaf de eerste hoofdstukken structureel integraal mee te nemen in het programma, en daarbij te benadrukken dat natte en droge natuur elkaar versterken.	<i>Natte en droge natuur versterken elkaar inderdaad. In de ambassadeurssoorten van hoofdstuk 5 zijn een aantal soorten opgenomen die niet puur aquatisch zijn, maar die wel zeer afhankelijk zijn van aanwezigheid van voldoende en schoon water. Het voert op dit moment te ver om deze suggestie voor natte natuur structureel mee te nemen in het programma maar natte natuur krijgt aandacht in de verdere uitwerking in het Omgevingsprogramma Leefkwaliteit. Zoals bijvoorbeeld het omgaan met natuurvriendelijke oevers.</i>
5. Indiener adviseert om de samenhang tussen groen en wateroverlast nadrukkelijker te benoemen, waarbij gezond en gevarieerd groen de bodeminfiltratie en sponswerking vergroot. Dit draagt bij aan het voorkomen van wateroverlast en versterkt tegelijkertijd de waterbeschikbaarheid voor het groen. Wadi's, blauwgroene daken en het vervangen van verharding door groen, zijn voorbeelden van hoe vergroening kan bijdragen aan het voorkomen van wateroverlast, hittestress en droogte.	<i>De gemeente is het er mee eens dat deze feiten benoemd moeten worden in het Omgevingsprogramma De uitwerking van deze punten worden echter uitgewerkt het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige Gemeente. We zien een aanleiding om de tekst aan te passen.</i>

6.	Er wordt gevraagd om op meerdere plekken in het programma de link met waterkwaliteit te verduidelijken.	<i>Zie antwoord bij punt 2</i>
7.	Er wordt voorgesteld om ook bodemkwaliteit als belangrijke factor mee te nemen in het programma, gezien de essentiële rol die een gezonde bodem speelt in het functioneren van ecosystemen, en daarmee het groen	<i>Zie antwoord bij punt 2</i>
Hoofdstuk 3: groenstructuur en landschap		
8.	Er wordt gevraagd om explicieter en specifiek te zijn over de keuze om (agrarisch) weidegebied om te vormen tot akkerbouw, gezien de negatieve effecten op waterkwaliteit, nutriëntenafvoer, bestrijdingsmiddelengebruik, watervraag, cultuurhistorisch landschap en biodiversiteitsherstel. Daarnaast verzoekt indiener dat bij behoud van agrarisch gras de nutriëntenkringloop wordt gesloten, bijvoorbeeld via koppeling aan het programma 'Duurzaam boer blijven', en dat alternatieve natte teelten worden overwogen om veenoxidatie tegen te gaan en waterkwaliteit te verbeteren.	<i>Deze mogelijke ontwikkeling betreft slechts enkele locaties in de gemeente. Bij de afweging bij mogelijke initiatieven zijn natuur en landschap belangrijke factoren. Wij zien geen aanleiding om de suggestie over te nemen.</i>
9.	Er wordt gevraagd hoe de gemeente denkt over het versterken van de kringlooplandbouw in het algemeen.	<i>Kringlooplandbouw zien wij als een goede ontwikkeling. De gemeente is deelnemer aan de Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, waar ook het programma Duurzaam Boer Blijven valt (gericht op kringlooplandbouw). Dit is ook toegankelijk voor agrariërs uit onze gemeente. Er wordt ook gebruik van gemaakt.</i>
Hoofdstuk 4: bomen		
10.	Er wordt aangegeven dat nieuwe bomen de stevigheid van waterkeringen niet mogen beïnvloeden en alleen onder bepaalde voorwaarden op of nabij waterkeringen mogen worden geplant. Daarbij wordt verwezen naar de regels voor de waterstaatszone en beschermingszone, inclusief de noodzaak van een omgevingsvergunning bij Delfland en de beoordelingscriteria in de <i>Beleidsregel Medegebruik Waterkeringen</i> .	<i>De gemeente benadrukt het belang van de voorwaarden die het hoogheemraadschap stelt aan de aanplant van bomen op of nabij waterkeringen. Deze aspecten vallen echter niet binnen het programma, maar zullen aan de orde komen bij concrete ontwikkelingen in de buitenruimte. Op dat moment worden de voorwaarden van het hoogheemraadschap betrokken bij het ontwerp- en vergunningsproces, zodat er zorgvuldig rekening wordt gehouden met de veiligheid en instandhouding van waterkeringen.</i>
11.	Indiener geeft aan dat de schaduwwerking en bladval van bomen de waterkwaliteit negatief kunnen beïnvloeden en verzoekt hiermee rekening te houden bij de locatiekeuze en de soort boom. Bijvoorbeeld door groenblijvende bomen aan de noordkant van het water te plaatsen met voldoende afstand tot de waterlijn.	<i>De gemeente onderkent het belang van deze aspecten bij aanplant. Dergelijke praktische en locatie-specifieke afwegingen komen in de ontwerpfase aan de orde. De gemeente neemt daarom het advies mee bij de eerstvolgende herziening van de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR).</i>
12.	Indiener geeft aan dat voor beheer en onderhoud van watergangen een onderhoudsstrook vrij van obstakels beschikbaar moet zijn en dat het plaatsen van	<i>Het programma richt zich niet op het operationele beheer en onderhoud van watergangen. Specifieke eisen en randvoorwaarden voor</i>

	bomen dit niet mag beperken. Concreet betekent dit dat bij rijdend onderhoud bomen minimaal 4 meter afstand tot de waterlijn moeten hebben.	<i>onderhoudsstroken, vallen buiten de scope van dit programma en worden meegenomen in bij de uitvoering van de werkzaamheden.</i>
Hoofdstuk 5: biodiversiteit		
13.	Wij adviseren om de groenblauwe dooradering te benoemen om de ambitie 'Verbeteren en uitbreiden van biotopen en ecologische verbindingen' te versterken.	<i>De term 'groenblauwe dooradering' is inderdaad niet benoemd in het Omgevingsprogramma. De term groenblauwe dooradering wordt echter wel meegenomen in het verdiepend ecologisch onderzoek dat onderdeel is van de uitvoering van het programma.</i>
14.	Indiener verzoekt om in hoofdstuk 5.3.3. water ook als ecologisch verbindend element op te nemen. Daarbij verwijst indiener naar vistrappen en amfibieëntrappen die later in het hoofdstuk wel worden genoemd als onderdeel van waterverbindingen.	<i>Wij erkennen dat water een belangrijk ecologisch verbindend element is. Hoewel water als ecologisch verbindend element niet expliciet is opgenomen in het huidige programma, nemen wij deze suggestie mee in het verdiepend ecologisch onderzoek dat volgt als verdere uitwerking van het programma, waarbij wij ook kijken naar faunavoorzieningen.</i>
15.	Indiener geeft aan dat het bestrijden van rivierkreeften formeel onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV valt en niet onder het waterschap, maar ziet wel een gezamenlijke rol met de gemeente om de natte natuur te verbeteren en rivierkreeften tegen te gaan. De indiener verzoekt de tekst aan te passen. De indiener verwijst daarbij naar andere exoten binnen Delfland die in de beleidsnota <i>Exoten Delfland</i> zijn opgenomen.	<i>Naar aanleiding van uw opmerking zullen wij de tekst aanpassen.</i>
16.	Indiener merkt op dat het in het programma genoemde talud van 1:10 voor natuurvriendelijke oevers veel ruimte vereist en de uitvoerbaarheid beperkt. Indiener adviseert een lager minimum talud aan te houden, bijvoorbeeld zoals in de beleidsregel NEZ (1:3), zodat meer natuurvriendelijke oevers mogelijk worden, eventueel met de aanvulling 'hoe flauwer hoe beter'.	<i>Naar aanleiding van uw opmerking zullen wij de tekst aanpassen.</i>
Hoofdstuk 6: recreatie		
17.	In tabel 7 is het varen opgenomen. Wij adviseren om varen te beperken tot ongemotoriseerde vormen, gezien de negatieve invloed van gemotoriseerd vaarverkeer op de waterkwaliteit.	<i>In de gemeente Pijnacker-Nootdorp is het Hoogheemraadschap van Delfland verantwoordelijk voor het beheer van watergangen en het beleid rondom gemotoriseerd vaarverkeer. De gemeente zelf voert geen apart vaarbeleid; het waterschap bepaalt of en waar gemotoriseerd varen is toegestaan.</i>
18.	Hengelsport kan lokaal een negatieve invloed hebben op de waterkwaliteit, bijvoorbeeld door het gebruik van vislood, lokvoer en het uitzetten van karpers. Wij vragen u om in het Omgevingsprogramma te beschrijven hoe er wordt omgegaan met nieuwe overeenkomsten binnen de hengelsport.	<i>Voor het gebruik als viswater sluit de gemeente een huurovereenkomst af met de SVBD. In deze overeenkomst worden afspraken gemaakt over het gebruik voor de hengelsport. Verder valt waterkwaliteit niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Leefkwaliteit.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. Daarnaast worden er enkele passages aangescherpt. Zie tekstwijzigingen in staat van wijzigingen.

3. Advies Milieuplatform

Ontvangen op:	14 augustus 2025
Indiener:	5.1.2.e Woo
Gericht op:	Meerdere onderwerpen

Ingediende zienswijze

Door indiener worden de volgende punten naar voren gebracht:

Zienswijzen	Beantwoording gemeente
Algemeen	
1. Het Milieuplatform complimenteert het college en de ambtenaren voor de opzet, vormgeving en uitgebreide beschrijving van de thema's in het Ontwerp.	<i>We danken de indiener voor de complimenten.</i>
Redactioneel	
2. Er is een redactionele slag nodig: herstel van taalfouten, verbetering van zinnen die niet goed lopen en vermindering van herhalingen.	<i>Voor het definitieve Omgevingsprogramma is een redactionele slag gemaakt, waarbij taalfouten zijn hersteld, zinnen zijn aangescherpt en herhalingen zijn verminderd.</i>
Relatie met andere thema's, Omgevingsprogramma's en beleidsnota's	
3. Milieuplatform mist de link met het programma <i>Leefkwaliteit</i> , dat o.a. lucht, bodem en water behandelt als voorwaarden voor ecologie.	<i>Genoemde onderwerpen vallen niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en worden meegenomen in omgevingsprogramma Leefkwaliteit. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen.</i>
4. Er wordt voorgesteld om: a. de intenties uit 'Groen in en om de kernen' méér concreet te maken, zodat duidelijk wordt welke maatregelen voor natuur door andere programma's gerealiseerd moeten worden. b. een matrix op te stellen waarin de inhoudelijke relaties tussen het Omgevingsprogramma 'Groen in en om de kernen' en de nog te ontwikkelen Omgevingsprogramma's en beleids-/beheerplannen zichtbaar worden met een (globale) tijdsplanning.	a) <i>Het Omgevingsprogramma is een tactisch instrument dat tien jaar vooruit kijkt. Er zijn concrete maatregelen opgenomen, maar er is op veel punten nog verdere uitwerking nodig. Dat is zoveel mogelijk ook aangegeven. In de opmerking van het Milieuplatform staan geen concrete suggesties die we kunnen overwegen.</i> b) <i>De suggestie om een matrix op te stellen vinden wij waardevol, maar is niet mogelijk om dat in deze procedure uit te voeren. Wij nemen dit mee bij het opstellen van volgende Omgevingsprogramma's. Daarnaast zijn wij</i>

		<i>het instrument van Omgevingsprogramma's nog aan het ontwikkelen. Dit Omgevingsprogramma Groen is de eerste pilot. De aansluiting tussen programma's onderling, en de aansluiting op de beheerplannen en het omgevingsplan vragen nog verdere aandacht.</i>
Groen		
Groennorm		
5.	Het Milieuplatform vindt 15% openbaar groen heel weinig, gelet op het belang om tuinen en openbaar gebied meer biodivers te vergroenen. Daarom pleiten ze voor een opwaartse bijstelling van de groennorm.	<i>De basis voor de groennorm is het principe van 3-30-300. Omdat bij de toepassing van de 3-30-300-norm de nadruk ligt op de aanwezigheid en spreiding van bomen in de leefomgeving, is ervoor gekozen om hieraan een extra ambitie toe te voegen in de vorm van een minimum percentage groen. Hiervoor is er landelijk nog geen standaard en in veel normen en onderzoeken wordt privaat groen en openbaar groen samengevoegd. Deze aanpak is voor intern gebruik binnen de gemeente als objectief toetsbare norm niet werkbaar. De keuze is daarom gemaakt om een groennorm te bepalen voor alleen de openbare ruimte. Hiervoor is de gemeente zelf volledig verantwoordelijk.</i>
6.	Milieuplatform vraagt om een toelichting waarom er gekozen is voor 15% openbaar groen per wijk	<i>Het bepalen van een algemene norm voor alle projecten (zowel op wijkniveau als op het niveau van de herinrichting van een straat) is complex. Bij een analyse van de verschillende wijken zien we dat het percentage groen per wijk sterk verschilt. Het percentage groen in een wijk blijkt samen te hangen met de hoeveelheid niet grondgebonden woningbouw en met de aanwezigheid van hoofdwegen en water (met groene bermen en taluds) in de wijk. Om een werkbare minimumnorm te hebben die ook voor kleinere buurten en projecten werkbaar is, is gekozen voor 15%. Van dit percentage weten we dat die norm realistisch is.</i>
7.	Milieuplatform vraagt welke mogelijkheden we zien om de norm te verhogen tot (minimaal) 20%.	<i>Voor Dwarskade en Overgauw worden studies gedaan naar verkavelingsopzet en woningdichtheid. We gaan deze studies bij de eerste evaluatie van dit programma gebruiken om in beeld te brengen of een hogere (of anders opgezette) groennorm realistisch is.</i>
Vergroenen		
8.	Het is positief dat de gemeente bewoners, ondernemers en andere partijen wil uitnodigen mee te doen aan het vergroenen van tuinen en de leefomgeving. Milieuplatform adviseert aan te geven op welke wijze de gemeente initiatieven wil stimuleren, bijvoorbeeld met subsidies, begeleiding, beschikbaarstelling van gereedschappen, gratis planten en adviezen voor ecologisch verantwoorde tuininrichtingen.	<i>Genoemde onderwerpen dragen in belangrijke mate bij aan klimaatadaptie. Deze worden meegenomen in het omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen achterin dit document voor de wijzigingen.</i>

Bufferzone	
9.	De groene bufferzone tussen de A13 en de wijk Emerald is aangelegd om geluid- en luchtvervuiling te verminderen. In de Omgevingsvisie 2040 wordt dit gebied echter als mogelijke woningbouwlocatie genoemd. Het Milieuplatform en veel inwoners vinden dat de bufferzone haar oorspronkelijke functie moet behouden. <i>Bij de vaststelling van de omgevingsvisie Pijnacker-Nootdorp in 2021 heeft de raad een amendement aangenomen waarmee nadere invulling is gegeven aan het onderzoeksgebied bij Emerald. Daardoor staat in de omgevingsvisie nu dat wordt onderzocht of er op een deel van deze locatie (alleen op de gronden waar momenteel het tuincentrum is gevestigd) mogelijkheden zijn voor functieverandering in vorm van bijvoorbeeld het toevoegen van woningen voor doelgroepen. Het onderzoek voor het ten zuiden daarvan gelegen gebied richt zich niet op verandering van de groenfunctie, maar gaat uit van handhaving van deze groene buffer en bouwt voort op de algemene waardering voor en verbetering van dit groen en de mede daaruit voortvloeiende waarde die het gebied nu heeft voor ontmoeten, bewegen, honden uitlaten, wandelen en spelen. In dit omgevingsprogramma maakt de locatie deel uit van de hoofdgroenstructuur, wat in overeenstemming is met de omgevingsvisie (inclusief het amendement).</i>
Bomen	
Kapvergunningen	
10.	Milieuplatform vindt dat het beleid rondom kapvergunningen niet voldoende begrijpelijk is beschreven en adviseert om helder aan te geven in welke gevallen wel of geen kapvergunning nodig is. <i>De beoordeling van specifieke gevallen waarin wel of geen kapvergunning vereist is, behoort niet tot het programma zelf, maar is vastgelegd in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). De nieuwe voorwaarden voor het wel of niet nodig hebben van een kapvergunning worden bij de herziening van de APV meegenomen.</i>
Herplantverplichting	
11.	Milieuplatform gaat ervan uit dat bij renovatieprojecten van groen en bij het vervangen of kappen van bomen geldt dat de ecologische kwaliteit moet verbeteren, en dat aan een kapvergunning voor particulier terrein een herplantverplichting wordt verbonden op eigen terrein of elders in de gemeente. Indiener vraagt of deze aanname juist is. Renovatieprojecten: het is inderdaad het doel om de ecologische kwaliteit, in samenhang met andere kwaliteitsaspecten (zoals levensduur, groeiplaats, omgevingskwaliteit) te verbeteren. Herplantverplichting: er is inderdaad een herplantverplichting van kracht bij een kapvergunning voor particulieren. De herplant vindt altijd plaats op het eigen terrein van de particulier.
Compensatie	
12.	Indiener vraagt of het beleid dat nog opgesteld moet worden ook gaat bepalen hoe een compensatieplan eruit moet zien, welke eisen eraan worden gesteld, en hoe dat getoetst wordt. En of dat dan een vast onderdeel wordt van het Uitvoeringsprogramma. <i>Het format van het compensatieplan bij gebiedsontwikkeling moet nog worden opgesteld, evenals de toetsing. Dit is onderdeel van het uitvoeringsprogramma (Bijlage 1, punt 6).</i>

Bomenverordening	
13. Gelet op de essentiële rol van bomen voor een groene en gezonde leefomgeving (zoals beschreven in onderdeel 4.1), wordt er voorgesteld een bomenverordening voor onze gemeente vast te stellen.	<i>Vanuit het Omgevingsprogramma wordt niet gestuurd op een aparte bomenverordening. De regels voor het kappen van bomen en de bescherming van waardevolle bomen zijn opgenomen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). In aanvulling hierop is in het uitvoeringsprogramma opgenomen dat er een waardevolle bomenlijst wordt opgesteld. Deze twee aspecten maken het op deze manier mogelijk om bomen met bijzondere ecologische, landschappelijke of cultuurhistorische waarde gericht te beschermen.</i>
Bomenbestand	
14. Milieuplatform vindt dat er gezorgd moet worden voor een toekomstig bestand van meer en veel oudere bomen en geeft aan dat goed is dat bij het planten van bomen rekening wordt gehouden met toekomstbestendigheid.	<i>De gemeente dankt de indiener voor het compliment.</i>
Bos	
15. Milieuplatform vindt dat het programma geen inzicht geeft of de gemeente de komende tien jaar streeft naar uitbreiding van het areaal bos en vraagt naar de visie hierover.	<i>Binnen de scope van het Omgevingsprogramma is geen aparte visie opgenomen over uitbreiding van het areaal bos. De bestaande bosgebieden worden beheerd door natuurorganisaties zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.</i>
Biodiversiteit	
Groennorm Konijnendijk	
16. Bij de beschrijving van de groennorm 3-30-300 van Konijnendijk is een belangrijke passage bij de derde bullet weggelaten: de groene verblijfsplek moet minstens 1 hectare groot zijn. Er wordt verzocht de volledige tekst van de derde bullet op te nemen in het Omgevingsprogramma en deze norm als uitgangspunt te nemen voor nieuwe woonwijken (zoals Dwarskade en Overgauw) en bij de herinrichting van wijken.	<i>In het 3-30-300-regel handboek (april 2025) wordt beschreven dat de groene ontmoetingsplek minstens 0,5-1 ha moet zijn in plaats van 1 ha. De 3-30-300 kent vele uitdagingen in de vertaling van theorie naar praktijk. Om de uitvoering haalbaar te maken, is de 3-30-300 regel vertaald naar de situatie die voor de gemeente haalbaar is.</i>
Monitoring	
17. Het schouwstelsel om de conditie van het groen te beoordelen wordt positief ontvangen. Samenwerking met vrijwilligers, zoals natuurorganisaties en inwoners, is een goede suggestie.	<i>Wij danken de indiener voor het compliment.</i>
Basis Kwaliteit Natuur	
18. “De Basis Kwaliteit Natuur (BKN) vormt het minimale niveau van ecologische kwaliteit vormt, met de ambitie om “waar mogelijk” te streven naar meer en	<i>Met “waar mogelijk” wordt bedoeld dat de gemeente extra natuurwaarden realiseert waar de omstandigheden dit toelaten. Dit is afhankelijk van factoren</i>

	robuustere natuurwaarden". Milieuplatform vraagt om toelichting wat wordt bedoeld met "waar mogelijk, te streven naar...".	<i>zoals beschikbare ruimte, financiële middelen, samenwerking met externe partijen (zoals terreinbeheerders), en de mogelijkheden binnen gebiedsontwikkelingen of herinrichtingsprojecten. Ook wordt gekeken naar de ecologische potentie van een locatie en de haalbaarheid binnen het beheer. Tekst wordt gewijzigd.</i>
19.	Indiener vindt het verwarrend dat de gemeente niet voluit kiest voor de BKN-methodiek, maar een afgeleide, minder ambitieuze aanpak hanteert en verzoekt aan te geven hoe deze aanpak leidt tot meer en robuustere natuurwaarden dan het minimaal wenselijke niveau volgens BKN.	<i>De gemeente onderschrijft de uitgangspunten van de Basiskwaliteit Natuur (BKN) en hanteert deze als basis voor het Omgevingsprogramma. De BKN-methodiek is nog in ontwikkeling; voor diverse condities ontbreken nog advieswaarden. In lijn met de aanbevelingen binnen BKN is gekozen voor een lokale vertaling, die in dit programma wordt voorbereid en in de uitvoeringsfase verder wordt uitgewerkt. Daarbij wordt de methodiek van BKN zelf ook verder aangescherpt. De gemeente kiest bewust voor een gebied specifieke benadering met ambassadeursoorten, ecologische verbindingen en natuurinclusieve maatregelen. Deze aanpak sluit aan bij de lokale context en biedt ruimte om op onderdelen verder te gaan dan het minimale niveau van BKN. Hiermee wordt actief gewerkt aan robuustere natuurwaarden en een toekomstbestendige leefomgeving. We scherpen de tekst naar aanleiding van dit antwoord aan.</i>
Omgevingsvoorwaarden		
20.	Milieuplatform pleit voor meer aandacht voor omgevingsvoorwaarden die nodig zijn om biodiversiteit te behouden en te verbeteren, zoals de kwaliteit van lucht, bodem en water en de waterkwantiteit. Daarnaast merkt Milieuplatform op dat dit beleid duidelijk moet worden afgestemd op ander beleid en geeft het voorbeeld van de impact van klimaatadaptatiemaatregelen op het groen binnen en buiten de bebouwde kom.	<i>De fysieke en chemische kwaliteit van lucht, bodem en water vallen buiten de directe reikwijdte van dit programma. Bij de opstelling van deze programma's wordt actief samengewerkt tussen de betrokken beleidsvelden, zodat de ecologische uitgangspunten en ambities uit het programma Groen in en om de kernen worden meegenomen. De relatie met andere Omgevingsprogramma's worden toegelicht in paragraaf 1.3.</i>
Biodiversiteit in wijken		
21.	Er wordt opgemerkt dat het gemiddelde groenpercentage in de buurten rond 29% ligt, maar dat de minimale norm van 15% openbaar groen per wijk onvoldoende rekening houdt met biodiversiteit. Er wordt verzocht om meer aandacht voor ecologische inrichting van woonwijken en beheer van bermen en plantsoenen om de leefomgeving te vergroenen en de ecologische waarde te verhogen.	<i>Dit betreft uitwerking van het Omgevingsprogramma. Het Ontwerp Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen bevat leidende principes en ambities die gericht zijn op het behoud, de verbetering en uitbreiding van biodiversiteit en ecologische verbindingen. Daarbij wordt uitgegaan van een integrale benadering, waarin ecologisch beheer en natuurinclusieve inrichting een belangrijke rol spelen. Het programma biedt daarmee een beleidsmatig kader voor het versterken van de ecologische waarde van de leefomgeving. Verdere uitwerking van deze ambities vindt plaats op gebiedsniveau, waarbij rekening wordt gehouden met lokale omstandigheden en kansen.</i>

Ecologisch beheer		
22.	a. Het Ontwerp bevat nog weinig duidelijke plannen voor ecologisch beheer om de biodiversiteit verder te ontwikkelen, en benadrukt het belang van beheermaatregelen zoals ecologisch verantwoord maaibeheer. b. De indiener vraagt of de gemeente van mening is dat het beheer met schapen de gewenste ecologische resultaten oplevert.	a) Het Omgevingsprogramma bevat op hoofdlijnen de ambities en uitgangspunten voor ecologisch beheer, zoals extensief maaibeheer, het omvormen van groenvoorzieningen en het versterken van biotopen. De verdere uitwerking van deze beheermaatregelen vindt plaats in de beheerplannen. b) de evaluatie van specifiek het schapenbeheer behoort niet tot de inhoud van het Omgevingsprogramma Groen. Ook dit is onderdeel van het beheerplan.
Ecologische verbindingen		
Balijbos - Westerpark		
23.	De A12 en spoorlijn vormt een belangrijke barrière tussen het Balijbos en het Westerpark. Laat Pijnacker-Nootdorp de realisering volledig aan Zoetermeer of wil ze ook actief wil meewerken, vooral voor voorzieningen op eigen grondgebied?	Het project is een initiatief van de gemeente Zoetermeer. Het project is als koppelkans in het Uitvoeringsprogramma opgenomen. Hierbij zal de gemeente nauw samenwerken met Staatsbosbeheer, omdat die eigenaar en beheerder is van het aansluitende Balijbos. In de Ontwikkelagenda Balij Bieslandsebos van Staatsbosbeheer is als project 4 opgenomen om -zodra het kan op basis van de projectplanning van het Zoetermeerse project- nader onderzoek te doen om de verbinding logischer en ecologisch aantrekkelijker te maken.
Buytenhout		
24.	Milieuplatform vraagt wat de plannen zijn om de komende tien jaar te werken aan vermindering van de barrière in Buytenhout, gevormd door Oudeweg/Noordweg, Randstad Rail en de Nieuwkoopseweg.	In het uitvoeringsprogramma is onder nummer 21 een project van Staatsbosbeheer opgenomen voor een natte verbinding tussen het Krekengebied Bieslandse Bos en de Scheg in De Balij. Staatsbosbeheer onderzoekt de mogelijkheden om deze ambitie verder uit te werken.
Overige thema's		
Natuurinclusief bouwen		
25.	"Er zijn uiteenlopende maatregelen beschikbaar die aan deze doelen bijdragen, zoals groene daken en gevels, wadi's, nestkasten voor vogels, vleermuisverblijven en een ecologisch ingerichte buitenruimte" (pagina 39). Kunt u aangeven op welke manieren de gemeente inwoners en ondernemers actief stimuleert om de genoemde maatregelen daadwerkelijk te realiseren bij nieuwbouw en aanpassing van bestaande panden?	In de huidige nieuwbouwlocaties, zoals Tuindershof, hebben ontwikkelaars natuurinclusieve maatregelen toegepast. Voor de nog geplande gebiedsontwikkelingen, zoals Dwarskade en Overgauw, zijn ambities vastgelegd voor het nemen van natuurinclusieve maatregelen. Deze afspraken leggen wij ook vast in de overeenkomsten met ontwikkelaars. Daarnaast gelden wettelijke verplichtingen voor natuurinclusieve maatregelen, bijvoorbeeld bij het duurzaam isoleren van gebouwen.
Communicatie		

26.	Niet elke inwoner zal blij zijn met ‘minder net groen’ en actieve informatievoorziening over ecologisch beheer is belangrijk om draagvlak te creëren. Als voorbeeld noemt indiener de borden in Pijnacker-Noord, gecombineerd met een wandelroute en een informatieve folder.	<i>Wij zijn het eens met de indiener. Bij de uitvoering van het Omgevingsprogramma Groen zullen we hier in de communicatie extra aandacht aan besteden.</i>
Recreatie		
27.	Milieuplatform vraagt om het standpunt te verduidelijken of de gemeente nu wel of geen mogelijkheden ziet om een MTB-route te realiseren in de groene gebieden.	<i>Het programma is het ruimtelijke kader waarin is beschreven welke functies binnen welke type gebieden mogelijk zijn. Daarmee vormt het de basis voor het opstellen van het Omgevingsplan. Er is aangegeven dat een voorziening zoals een pad of route voor “off road cycling” ruimtelijk past binnen de gebiedstypen “Recreatie Voorop” en “Natuur en Recreatie”. Of een dergelijke route ook daadwerkelijk kan worden ingepast en gerealiseerd wordt bepaald door de eigenaren/beheerders van deze gebieden. Er loopt al langere tijd een onderzoek naar een MTB-route van een inwonersinitiatief. Zie hiervoor de beantwoording van zienswijze nr. 1.</i>
Dierenwelzijn		
28.	Milieuplatform vraagt of de ambities uit de nota Dierenwelzijn nu helemaal van de baan zijn of dat het de bedoeling is deze wel (deels) uit te voeren?	<i>Het Omgevingsprogramma bevat ambities voor dierenwelzijn, die in hoofdstuk 7 zijn uitgewerkt. Deze ambities sluiten aan op het bestaande beleid in de Nota Dierenwelzijn (2016, geëvalueerd in 2020). Voor dierenwelzijn zijn diverse beleidsuitwerkingen en maatregelen opgenomen, zoals voorlichting, opvang, hondenbeleid, ganzenbeheer, faunabeheer, schuilmogelijkheden voor weidedieren).</i>
Water		
29.	Milieuplatform adviseert om ook aandacht te besteden aan de ecologie onder water, omdat de grote hoeveelheid watergangen en waterlichamen kenmerkend is voor het landschap en de natuur in en rond Pijnacker-Nootdorp.	<i>De aquatische ecologie is inderdaad van groot belang. Bij het plan van aanpak monitoring biodiversiteit wordt de blauwe dooradering bepaald, waar de aquatische ecologie een onderdeel van is.</i>
30.	Milieuplatform refereert naar de op 26 juni aangenomen motie ‘Waterkwaliteit’. Het zou nuttig zijn om de volgende aandachtspunten mee te geven: a. Werk samen met het Hoogheemraadschap om te voorkomen dat door tuinbouw verontreinigd water door natuurgebieden, voor natuurwaarden belangrijke weidegebieden en woonwijken stroomt. b. Leg zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers aan. c. Onderhoud watergangen op een ecologisch verantwoorde wijze. d. Bagger c.q. maai bijvoorbeeld niet de hele watergang in één keer, maar laat per bagger-/maaibeurt om en om een deel van de vegetatie staan. e. Voer maatregelen in tegen de Amerikaanse rivierkreeft.	<i>Waterkwaliteit heeft een belangrijke relatie met groen, en wordt meegenomen in het Omgevingsprogramma Leefkwaliteit. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma’s nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt.</i>

Kansenzone natuur en recreatie	
31.	<i>“Op de Groenvisiekaart.... Telen van gewassen (Pagina 65). Hoe ziet de gemeente mogelijkheden en ruimte voor hobbyteelt, zoals volkstuintencomplexen, een stadsboerderij of een collectief beheerd voedselbos.</i> <i>De Groenvisiekaart is in hoofdstuk 8 uitgewerkt met uitgangspunten voor het Omgevingsplan. Het Omgevingsplan bevat de juridische bindende regels. Beleidsmatig zien wij mogelijkheden voor een voedselbos in sommige gebiedstypen binnen de groene contour (“natuur en extensieve recreatie”, “kansenzone natuur en extensieve recreatie”, “recreatie voorop”). Voor nieuwe volkstuintencomplexen zien wij binnen de groene contour geen mogelijkheden. Dit is een meer stedelijke functie. Een stadsboerderij is wellicht mogelijk in vrijkomende agrarische bebouwing en een bestaand bebouwingslint. Eventuele ruimtelijke initiatieven moeten worden getoetst aan het Omgevingsplan. De tekst over hobbyteelt levert onduidelijkheid op en passen we daarom aan. De intentie van deze tekst was om bij de invulling van deze locaties versnippering van functies te voorkomen. Dit omdat de wijziging naar natuur en recreatie een mogelijkheid is, maar de agrarische functie kan ook gehandhaafd blijven.</i>
Van Programma naar Plan	
32.	a. Het Milieuplatform wil graag de gelegenheid krijgen te adviseren over de uitkomsten van de uitwerking van paragraaf 8.3. Deze paragraaf de uitwerking van het Omgevingsprogramma Groen in het Omgevingsplan. Het Milieuplatform stelt dat deze uitwerking plaatsvindt in de fase tussen het ontwerp en de vaststelling van het Omgevingsprogramma. b. Het Omgevingsplan zal kaders stellen aan ruimtelijke inrichting en ontwikkeling, maar er zal ook uitwerking plaatsvinden in andere beleidsdocumenten. Onze vraag is hoeveel inspraak/participatie daarbij voorzien is? a. De uitwerking naar het Omgevingsplan gebeurt niet in de fase tot vaststelling van dit Omgevingsprogramma. De uitwerking gebeurt bij het Omgevingsplan zelf. Via het reguliere overleg met het Milieuplatform maken we een afspraak over de betrokkenheid van het Milieuplatform. b. Inspraak en participatie is in alle gemeentelijke beleidsdocumenten voorzien. Het Milieuplatform heeft een formele adviesrol richting het college. Over deze rol en advisering van het Milieuplatform bij deze documenten is afstemming.
Uitvoeringsprogramma	
Acties voor uitwerking naar beleid	
33.	Veel in het Omgevingsprogramma benoemde onderwerpen, waarvoor ambtelijke inzet en budgetten nodig zijn voor uitwerking of uitvoering, zijn nog niet opgenomen in het Uitvoeringsprogramma. Wij adviseren om voor alle nog uit te werken of te implementeren maatregelen, ook die waarvoor geen budget nodig is, acties op te nemen in het Uitvoeringsprogramma. <i>Het uitvoeringsprogramma in bijlage 1 bevat maatregelen, activiteiten en projecten waar extra middelen voor nodig zijn of waar externe partijen zoals inwoners betrokken zijn. Niet opgenomen zijn activiteiten, die vooral geborgd moeten worden in de interne organisatie. Het Milieuplatform geeft hier niet aan welke activiteiten gemist worden. Tenslotte actualiseren wij het uitvoeringsprogramma na twee jaar.</i>

Veehouderij	
34. Waarvoor is het budget van €50.000 voor overleggen met veehouderijbedrijven precies bestemd?	<i>Er is in het uitvoeringsprogramma geen budget opgenomen bij deze activiteit. In de activiteit daaronder ('uitvoeren ganzenbeheerplan') staat wel € 50.000 opgenomen.</i>
Capaciteit	
35. Indiener merkt op dat het realiseren van de ambities mede afhankelijk is van beschikbare capaciteit en benadrukt het belang van een ecooloog in vaste dienst. Deze ecooloog kan een waardevolle bijdrage leveren aan de uitvoering van 'Groen in en om de kernen' en de noodzakelijke integraliteit tussen de verschillende Omgevingsprogramma's, -plannen en uitvoeringsplannen waarborgen.	<i>Inmiddels heeft de gemeente een vaste ecooloog aangesteld, die betrokken is bij de praktische uitwerking, uitvoering en beleidsafwegingen op het gebied van natuur en groenbeheer.</i>
Financiën	
36. In de Kadernota 2026-2029 zien wij dat het uitgangspunt is dat de uitvoering van 'Groen in en om de kernen' zoveel mogelijk gebeurt met bestaande middelen. Wat betekent dit voor de realisering van de ambities, die in dit programma zijn genoemd, en voor de prioritering en planning van de projecten die zijn opgenomen in het Uitvoeringsprogramma?	<i>Het Omgevingsprogramma is een tactisch beleidsmatig instrument dat tien jaar vooruitkijkt. Het werkt de ambities van de Omgevingsvisie uit in tactisch en uitvoerend beleid en maatregelen. In hoofdstuk 9 is de ambitie in relatie tot de beschikbare middelen toegelicht. Gelet op de huidige financiële situatie van de gemeente is een flexibele strategie nodig om tot uitvoering te komen. Het uitvoeringsprogramma in bijlage 1 bevat de concrete acties en maatregelen voor de komende vier jaar. De mate van concreetheid verschilt omdat soms nog verdere uitwerking nodig is. De aanpak verschilt per actie of maatregel, en wordt niet gedetailleerd omschreven in het Omgevingsprogramma. Dat wordt bepaald bij de uitvoering. Het uitvoeringsprogramma wordt na twee jaar geëvalueerd. Hierbij kunnen wij aan de raad, maatschappelijke organisaties en inwoners de voortgang rapporteren en kunnen nieuwe projecten of ontwikkelingen worden toegevoegd.</i>

Conclusie

De zienswijze geeft aanleiding tot een aanpassing van het Omgevingsprogramma Groen. In paragraaf 1.3 wordt de relatie tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere thema's nader toegelicht. De biotopenkaart wordt op verschillende punten aangepast en er wordt een disclaimer aan de kaart toegevoegd. Daarnaast wordt de toelichtende tekst bij de kaart verduidelijkt. Ook worden de kaarten op verschillende punten aangescherpt en verduidelijkt. Tot slot wordt de tekst over de BKN aangescherpt. Zie de staat van Wijzigingen voor alle tekstwijzigingen.

4. Zienswijze 16 (NMP)

4.1. Inleiding

Opzet van de zienswijze van NMP

De Natuur- en Milieubescherming Pijnacker (NMP) heeft een uitgebreide en zorgvuldig opgebouwde zienswijze ingediend op het concept Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen. De zienswijze start met een samenvatting van de belangrijkste punten op hoofdlijnen. Vervolgens is een hoofdstuk opgenomen met meer algemene overwegingen over zowel de opzet en uitwerking van het document als de inhoud en ambities ervan. Aansluitend bevat de zienswijze een uitgebreide lijst met observaties, vragen, overwegingen en aanbevelingen bij specifieke onderdelen van het conceptdocument. Daarbij wordt per bladzijde aangegeven op welke passage wordt gereageerd en welke toelichting of suggestie daarbij hoort. De organisatie benadrukt dat haar bijdrage niet alleen is bedoeld om ambities te verhogen of intenties bij te sturen, maar vooral om bij te dragen aan een concretere en effectievere uitwerking van het beleid. Zij ziet de zienswijze dan ook als een handreiking om ervoor te zorgen dat het programma voldoende houvast biedt om de komende jaren ecologische en andere groen-gerelateerde doelen te realiseren.

Wijze van behandeling in deze nota van beantwoording

Vanwege de omvang en de gedetailleerdheid van de zienswijze van NMP is ervoor gekozen om de beantwoording daarvan in een afzonderlijk hoofdstuk op te nemen. Hiermee blijft de nota van beantwoording overzichtelijk. De beantwoording sluit aan bij de structuur die NMP zelf hanteert. We starten met een reactie op de algemene inleiding van de zienswijze. Vervolgens wordt per door de NMP benoemd thema een inhoudelijke reactie gegeven op de daarin opgenomen punten, vragen en aanbevelingen.

Zienswijzen op 10 hoofdpunten

In de beantwoording van de zienswijze houden wij zoveel mogelijk vast aan de acht hoofdlijnen die de NMP in haar zienswijze benoemd. Gezien de hoeveelheid van individuele opmerkingen, vragen en aanbevelingen, hebben we alle punten

onder een bepaalde hoofdlijn geschaard, om zo een eenduidig antwoord te geven op de opmerking. We hebben zelf daar nog een 9^e en 10^e hoofdlijn aan toegevoegd. De tien hoofdlijnen zijn dus als volgt:

1. Veel waardevolle uitgangspunten, maar onvoldoende urgentie en ambitieuze doelen
2. Gebrekkige concretisering van maatregelen + detaillering
3. Ecologisch beheer blijft onderbelicht
4. Het bomenbeleid mist groeikracht
5. Gebrek aan integratie met ander beleid
6. Participatie en bewustwording wel benoemd maar onderbenut
7. Maak het meetbaar
8. Geld, mensen en kennis zijn randvoorwaarden
9. Taal + vormgeving/ tekstuele aanpassingen
10. Overig; concrete voorstellen, specifieke vragen

4.2. Beantwoording

Algemeen

De Natuur- en Milieubescherming Pijnacker (NMP) waardeert dat “onderscheidend groen” een belangrijk thema is in de Omgevingsvisie en dat dit heeft geleid tot het concept Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen, maar vindt dat het programma te weinig concreet is om daadwerkelijk bij te dragen aan een netto toename van biodiversiteit. Hoewel de vereniging veel ambities deelt – zoals behoud van het open weidelandschap, samenwerking met agrariërs en vergroening binnen de bebouwde kom – ontbreken volgens haar duidelijke maatregelen, uitvoeringsafspraken en aandacht voor goed ecologisch beheer. NMP benadrukt dat effectief natuurbeleid vraagt om concrete actie, zorgvuldige uitvoering en structureel beheer, en wil met haar zienswijze bijdragen aan een programma dat werkelijk leidt tot herstel en versterking van de lokale biodiversiteit.

Antwoord gemeente:

Wij danken de NMP voor de waardering en de uitgebreide zienswijzen. Via de onderstaande beantwoording geven we reactie op de concrete punten uit deze zienswijze.

Veel waardevolle uitgangspunten, maar onvoldoende urgentie en ambitieuze doelen		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
1.	NMP erkent dat het document goede intenties bevat die aansluiten bij eerdere inbreng, maar vindt dat het ambitieuzer, steviger en concreter moet worden om bij toekomstige projecten daadwerkelijk nettowinst voor de natuur te realiseren. NMP vindt dat ambities hoog genoeg moeten zijn om in afwegingen met andere doelen de ecologische doelen te waarborgen, of dat eisen zo specifiek moeten worden vastgelegd dat ze niet onderhandelbaar zijn. Daarnaast benadrukken zij dat de hoofdstukken concreter moeten zijn om richtinggevende kaders te bieden voor beheer- en uitvoeringsplannen, met een duidelijke "delta" ten opzichte van bestaand beleid zodat de gemeente in de uitvoering wezenlijk anders handelt. NMP erkent dat het document het belang van voldoende groen vanuit verschillende perspectieven benadrukt, maar benadrukt dat deze functies alleen duurzaam zijn als het groen ecologisch waardevol en robuust is, en dat nieuw aangelegd groen ook altijd ecologische meerwaarde moet hebben. NMP vindt het programma te lang en beschrijvend, met herhaling en te weinig concrete voorstellen of visie.	<i>Wij nemen kennis van dit standpunt. De zienswijze bevat hiervoor verschillende suggesties en voorstellen. Bij deze punten geven wij een inhoudelijke reactie.</i>
2	NMP stelt dat het belangrijkste uitgangspunt moet zijn dat de biodiversiteit in de gemeente netto verbetert, en dat het niet voldoende is om alleen de achteruitgang te vertragen.	<i>In hoofdstuk 2 van het Omgevingsprogramma is de ambitie opgenomen om de biodiversiteit te behouden en te versterken. Om dit goed te kunnen monitoren stellen we een plan van aanpak op. Dit is opgenomen in het uitvoeringsprogramma.</i>
3	NMP benadrukt dat het Omgevingsprogramma geen compromisdocument mag zijn en dat het de natuur een sterke stem moet geven in bestuurlijke en politieke afwegingen. Daarnaast moet het duidelijk maken hoe natuur- en andere belangen tegen elkaar worden afgewogen binnen de integrale aanpak die de Omgevingswet stimuleert.	<i>De Omgevingswet verplicht ons om een integrale afweging te maken bij ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. Daarvoor zijn in de wet kerninstrumenten opgenomen, zoals de omgevingsvisie, het omgevingsplan en het (omgevings-)programma. Met dit stelsel maakt de gemeente een integrale afweging. Het Omgevingsprogramma Groen is een afgewogen geheel, waarbij ook andere belangen een rol spelen. Hierin is het maken van keuzes onvermijdelijk. De gemeentelijke Omgevingsvisie Pijnacker-Nootdorp 2050 is hiervoor richtinggevend.</i>
4	Pag. 41: NMP onderschrijft de toepassing van de groennorm 3-30-300, die vooral kwantitatief is, maar benadrukt dat de kwaliteit van het groen cruciaal is voor het daadwerkelijk verbeteren van biodiversiteit.	<i>Wij onderschrijven dat ook de kwaliteit van het groen belangrijk is. Daarvoor zijn in hoofdstuk 5 van het Omgevingsprogramma verschillende principes opgenomen. In het uitvoeringsprogramma is een plan van aanpak opgenomen voor de monitoring van biodiversiteit. Daarmee willen we een gestructureerde basis leggen voor de monitoring van de kwaliteit van het groen.</i>
5	Pag. 23: NMP vindt dat het hoofdstuk "Verbeteren" de aangewezen plek is om de ambities voor ecologisch beheer op hoofdlijnen te beschrijven, met duidelijke koppeling tussen inrichting en functie.	<i>Voor ecologisch beheer nemen we een gewijzigde tekst op (zie zienswijze punt 6). Dit wordt toegevoegd aan de bestaande tekst bij paragraaf</i>

		<i>‘waarderen’. Het gaat niet om een nieuwe ambitie, maar iets waar we al mee bezig zijn. En valt dus niet onder het kopje ‘verbeteren’.</i>
6	Pag. 37: NMP stelt dat beheer de belangrijkste pijler voor biodiversiteit is en verwacht hier een concretere uitwerking, afgestemd op BKN en Kleurkeur, inclusief duidelijke verbeterpunten voor de komende tien jaar.	<i>De gemeente is het er mee eens dat het beheer een belangrijke pijler voor biodiversiteit is. Hiervoor verduidelijken we de ambities in de tekst. De concrete uitwerking hiervan vindt plaats in het beheerplan, en het plan van aanpak monitoring biodiversiteit. Leidt tot tekstwijziging</i>

Gebrekkige concretisering van maatregelen

	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
7.	NMP is van mening dat het voorgenomen verder uitwerken van Hoofdstuk 8 tussen ontwerp en vaststelling van het Omgevingsprogramma ertoe leidt dat belangrijke details aan inspraak worden onttrokken, wat zij onacceptabel vinden.	<i>Het Omgevingsprogramma is een tactisch instrument dat tien jaar vooruitkijkt. Het werkt de ambities van de Omgevingsvisie uit in tactisch en uitvoerend beleid en maatregelen. Het detailniveau hiervan kan verschillen. Hoofdstuk 8 bevat de uitgangspunten om het omgevingsprogramma te vertalen in het Omgevingsplan. De gedetailleerde vertaling in juridisch bindende regels gebeurt in het Omgevingsplan. Het voornemen is om dat via een thematische herziening van het Omgevingsplan te regelen. Bij dit proces is er de mogelijkheid om te participeren.</i>
8.	NMP beoordeelt de voorgestelde aanpak als halfslachtig, een “BKN-light”, waarbij geen integrale en consistente aanpak wordt gevolgd. De consequenties van het werken met ambassadeursoorten zijn onvoldoende concreet, met alleen algemene koppelingen aan inrichtings- en beheervormen en zonder duidelijkheid over uitvoering. De biotopenkaart binnen woonwijken toont nauwelijks differentiatie, terwijl de BKN-aanpak per wijk of buurt uitgewerkt moet worden; het is onduidelijk of en hoe dit gebeurt, en het Omgevingsplan lijkt daarvoor niet geschikt. NMP stelt dat de uitwerking moet beginnen met een gedetailleerde inventarisatie en categorisering van biotopen in de bebouwde kom en een beoordeling van hun ecologische kenmerken en kwaliteit.	<i>De BKN-methodiek is nog in ontwikkeling: voor diverse condities ontbreken nog advieswaarden. In lijn met de aanbevelingen binnen BKN is gekozen voor een lokale vertaling, die in dit programma wordt voorbereid en in de uitvoeringsfase verder wordt uitgewerkt. Daarbij wordt de methodiek vanuit de BKN zelf ook verder aangescherpt. De gemeente erkent dat de biotopenkaart binnen de bebouwde kom nog onvoldoende differentiatie toont. Wij delen de opvatting dat een nadere inventarisatie en categorisering van ecologische kenmerken en kwaliteiten noodzakelijk is. Deze uitwerking vindt plaats in een vervolgfase, waar ook verder gekeken wordt naar maatregelen voor beheer, inrichting, etc. (plan van aanpak uitwerking monitoring biodiversiteit). Tekstvoorstel opgenomen in Zienswijze 12, punt 19.</i>
9.	Pag. 55: NMP juicht de aandacht voor de impact van huisdieren op natuur en biodiversiteit toe, maar stelt voor het beleid strenger te maken. Bijvoorbeeld door geen nieuwe hondenuitlaatgebieden te faciliteren, loslopende katten actief terug te dringen via voorlichting of vangacties, en eigenaren van loslopende gechipte katten aan te spreken.	<i>In het Omgevingsprogramma is opgenomen dat ter bescherming van natuurdoelen een aanlijnplicht of verbod voor honden aangewezen kan worden. In 2026 actualiseren we het hondenbeleid buiten de kernen, met daarbij de bijbehorende aanwijsbesluiten. Dit gebeurt op basis van de principes en zonering in het Omgevingsprogramma Groen. De NMP en ook</i>

		<i>andere relevante partijen betrekken we hierbij via het participatieproces van deze actualisatie. We gebruiken voorlichting voor de bewustwording van eigenaren van katten over het belang van het chippen en de schade door katten aan de vogelstand. Er zijn geen signalen dat er, met uitzondering van de bestrijding van predatoren in het weidevogelgebied, er aanleiding is om (zwerf)katten weg te vangen.</i>
10.	Pag. 73 en 270-273: Het is onduidelijk of het uitvoeringsprogramma in Bijlage 1 volledig is of dat er een uitgebreider document komt. Verzocht wordt dit te verduidelijken, omdat Bijlage 1 veel details en activiteiten die in het concept Omgevingsprogramma genoemd worden, niet bevat. Veel in het programma genoemde zaken die inspanning van ambtenaren of budget voor uitvoering vereisen, worden niet vermeld. (270). Er wordt niet duidelijk gemaakt welke beleids- en uitvoeringsplannen volgen, wanneer deze worden opgesteld en of daar inspraak op mogelijk is. Volgens NMP zou het programma completer moeten aangeven welke nieuwe of bijgestelde uitvoeringsplannen te verwachten zijn, en hoe activiteiten voor de verdere concretisering van ambities worden meegenomen.	<i>Het uitvoeringsprogramma in bijlage 1 bevat maatregelen, activiteiten en projecten waar extra middelen voor nodig zijn of waar externe partijen zoals inwoners betrokken zijn. Niet opgenomen zijn activiteiten, die vooral geborgd moeten worden in de interne organisatie. De NMP geeft hier niet aan welke activiteiten gemist worden. Waar de NMP dat elders wel in de zienswijze aangeeft, overwegen we die toe te voegen aan het uitvoeringsprogramma. Tenslotte actualiseren wij het uitvoeringsprogramma na twee jaar. Dat geeft de mogelijkheid om het dan te actualiseren.</i>
11.	Bijlage 6: De voorgestelde maatregelen voor ambassadeursoorten zijn waardevol maar te algemeen. Verzocht wordt concreet aan te geven hoe, waar, wat en wanneer deze maatregelen worden uitgevoerd, in welke omgevingsplannen, beleidsdocumenten of bestekken dit gebeurt, hoe biotopen in de bebouwde kom worden gespecificeerd voor gericht beheer, en of daar later inspraak op mogelijk is.	<i>Het natuurbeleid is opgenomen in het Omgevingsprogramma Groen. De juridisch bindende regels worden opgenomen in het Omgevingsplan. Hierop is inspraak mogelijk. Daarnaast werken wij met (technische) beheerplannen, waarvoor het Omgevingsprogramma Groen een beleidskader vormt. Ook is dit omgevingsprogramma kaderstellend voor de gebiedsontwikkeling. De maatregelen vormen een eerste stap richting gebiedsspecifieke ecologische inrichting en -beheer. De concretisering vindt plaats in de uitvoeringsfase van het Omgevingsprogramma, waarbij per locatie wordt gezien welke maatregelen passend zijn bij de lokale context. Wij willen de NMP daar graag bij betrekken. De gemeentelijke ecoloog begeleidt dit proces vanaf de planvorming en adviseert bij inrichting, beheer en bestekken.</i>

Ecologisch beheer blijft onderbelicht

	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
12.	NMP benadrukt dat een netto verbetering van biodiversiteit vooral moet komen door beter beheer en inrichting van bestaand groen, omdat uitbreiding van ecologisch waardevol oppervlak de komende decennia beperkt zal zijn. Voortzetting van het huidige beheer levert volgens hen geen significante ecologische verbetering op.	<i>In het Omgevingsprogramma is de ambitie opgenomen om de biodiversiteit te verbeteren met beter beheer en inrichting. Daarvoor zijn principes en maatregelen opgenomen. We zijn het er mee eens dat het beheer een belangrijke pijler voor biodiversiteit is. Hiervoor verduidelijken</i>

	NMP benadrukt dat beheer essentieel is voor biodiversiteit en een robuuste ecologie, maar merkt op dat het document hier weinig concreets over vermeldt. Volgens hen ontbreken in het Uitvoeringsprogramma concrete plannen of acties voor uitbreiding van ecologisch beheer. NMP vindt dat voortzetting van het huidige groenbeheer onvoldoende is gezien de biodiversiteitscrisis. Er is een sterkere inzet op ecologisch beheer nodig, met meer oppervlak en effectiever beheer, ondersteund door een lerende aanpak op basis van monitoring per deelgebied. Ad pag. 8: "We creëren niet alleen meer groen, maar zorgen ook voor een betere kwaliteit." Die betere kwaliteit vereist naast inrichting vooral gericht ecologisch beheer. Dat wordt in het document niet uitgewerkt, anders dan de formulering dat de gemeente "groenbeheer op natuurlijke wijze voortzet", zoals aangegeven op pag. 37.	<i>we de ambities in de tekst. De concrete uitwerking hiervan vindt plaats in het beheerplan, en het plan van aanpak monitoring biodiversiteit. Leidt tot tekstwijziging.</i>
13.	Ad pag. 8 m.b.t. punt d) in het kader: "Door de ecologische verbindingen te versterken en inheemse beplanting te bevorderen, ontstaat een robuust ecosysteem waar flora en fauna zich duurzaam kunnen ontwikkelen." Hier ontbreekt beheer. Ecologisch beheer is cruciaal om de investeringen in aanleg en inrichting ecologisch te laten renderen.	<i>De opmerking dat ecologisch beheer ontbreekt in de genoemde passage wordt meegenomen. We zullen de tekst op dit punt aanpassen en expliciet benoemen dat ecologisch beheer noodzakelijk is. Leidt tot tekstwijziging.</i>
14.	NMP merkt op dat tuinbouwgebieden relatief weinig groenstructuur hebben, waar mogelijk winst valt te behalen voor uitbreiding van ecologisch beheerd groen, mits de waterkwaliteit sterk verbetert. Ook op bedrijventerreinen ontbreekt groenstructuur, terwijl meer groene dooradering daar bijdraagt aan een gezonde werkomgeving.	<i>In hoofdstuk 5 van het Omgevingsprogramma is toegelicht hoe de ecologische hoofdstructuur tot stand is gekomen. Hierbij maken we gebruik van het concept Basis Kwaliteit Natuur (BKN). Dit gaat uit van biotopen met bijbehorende soorten (leefgebieden), en ecologische verbindingen tussen deze biotopen. In de analyse van de situatie in Pijnacker-Nootdorp hebben we gekeken welke ecologische verbindingen tussen de verschillende biotopen onderbouwd kunnen worden. Dit heeft geleid tot enkele verbindingen door of langs de glastuinbouwgebieden en de bedrijventerreinen. Deze verbindingen kunnen we onderbouwen voor het nut voor biodiversiteit. Voor de realisatie van nieuwe verbindingen kijken we naar de koppelkansen bij de herstructurering van deze gebieden. Bij de herstructurering van de glastuinbouwgebieden en de bedrijventerreinen verkennen we de kansen om meer groen toe te voegen. Zoals door een koppeling te leggen met de waterbergingsopgave in deze gebieden. Bijvoorbeeld in het Omgevingsprogramma Vitale Glastuinbouw en in het Omgevingsprogramma Bedrijventerrein De Boezem wordt deze ambitie meegenomen.</i>

		<i>Waterkwaliteit valt buiten de scope van het Omgevingsprogramma en wordt uitgewerkt in Omgevingsprogramma Leefkwaliteit en Omgevingsprogramma Glastuinbouw.</i>
15.	Pag37: NMP benadrukt dat ecologisch beheer , niet de ecologische verbindingen, de basis vormt voor het verhogen van biodiversiteit; de verbindingen ondersteunen dit proces.	<i>Wij zijn het ermee eens dat ecologisch beheer hier ook van belang is. De tekst wordt op dit punt aangepast bij punt 12.</i>
16.	Pag. 37: NMP wil dat hier expliciet wordt vermeld dat meer groen wordt ingericht met inheemse planten of op natuurlijke wijze wordt “verwilderd” onder ecologisch beheer.	<i>Op pagina 37 van het programma wordt al expliciet benoemd dat bij herinrichting gekozen wordt voor inheems plantmateriaal. Deze ambitie is daarmee al verankerd in het beleid. Het principe van “verwildering” onder ecologisch beheer komt niet in het programma zelf aan bod, maar wordt uitgewerkt in het beheerplan en de bijbehorende bestekken. Om die reden wordt de tekst op dit punt niet aangepast.</i>
17.	Pag 66: De tekst suggereert dat natuur beherende organisaties (zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de beheercombinatie Groenzoom) voor beheeracties anders dan maaien en snoeien een omgevingsvergunning nodig hebben. Verzocht wordt te bevestigen of dit klopt en om duidelijk te maken hoe dit zich verhoudt tot het huidige vergunningenbeleid, dat tot nu toe mogelijk minder strikt was.	<i>Het Omgevingsprogramma Groen belemmert op geen enkele wijze het uitvoeren van het beheer door de natuurorganisaties. Bovendien is het Omgevingsprogramma geen bindend document voor externe beheerorganisaties. De gedetailleerde vertaling in juridisch bindende regels gebeurt in het Omgevingsplan. Het Omgevingsprogramma leidt op dit punt niet tot extra regels. Zie ook punt 7 van de zienswijze.</i>
18.	Pag 73. We lezen in Bijlage 1 helemaal niks over aanpassen van groenbeheer. Betekent dat dat dit programma niet tot aanpassingen in beheer gaat leiden? Verzocht wordt een nieuw beheerplan op te stellen en duidelijk te maken dat verdere ecologische optimalisatie van gemeentelijk groenbeheer onvermijdelijk kosten met zich meebrengt, terwijl sommige maatregelen (zoals minder maaien of meer natuurlijke ontwikkeling van plantsoenen) juist besparingen kunnen opleveren.	<i>Het omgevingsprogramma heeft doorwerking in de beheerplannen van de gemeente. Dat is vanzelfsprekend en hoeft niet in het uitvoeringsprogramma te worden opgenomen. Het beheerplan groen wordt in 2026 geactualiseerd</i>

Het bomenbeleid mist groeikracht		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
19.	NMP merkt op dat hoofdstuk 4 vooral gaat over gemeentelijke bomen, en vraagt aandacht voor bomen op particuliere gronden en in natuur- en recreatiegebieden.	<i>Hoofdstuk 4 richt zich primair op gemeentelijke bomen in de openbare ruimte. De gemeente stimuleert vergroening op particuliere gronden, maar heeft daar geen zeggenschap over. Voor natuur- en recreatiegebieden zijn terreinbeheerders verantwoordelijk voor het bomenbeheer. Zij maken zelfstandig keuzes over inrichting en onderhoud, in samenwerking met de gemeente.</i>

20.	NMP stelt dat de maatregelen in hoofdstuk 4 niet leiden tot uitbreiding van het bomenbestand, terwijl dat, met name in de bebouwde kom voor klimaatadaptatie, wel gewenst is. Het onderdeel "Uitbreiden" bevat volgens hen geen concrete doelstellingen voor meer bomen.	<i>Het onderdeel "uitbreiden" van hoofdstuk 4 gaat vooral in op het uitbreiden van de bescherming van bomen. Het planten van meer bomen is ondergebracht bij de ambitie "uitbreiden" bij het hoofdstuk Biodiversiteit als onderdeel van de vormen van vergroening. Vraagt om een tekstaanpassing zodat het duidelijk is dat de uitbreiding ook gaat over de aanplant van bomen.</i>
21.	NMP merkt op dat de gemeentebomen wil beschermen, maar geen bomenverordening heeft en ook niet aangeeft er een te willen opstellen. Volgens hen wordt in Bijlage 1 onvoldoende concreet gemaakt hoe die bescherming via het Uitvoeringsprogramma wordt geregeld.	<i>De regels voor het kappen van bomen en de bescherming van waardevolle bomen zijn nu opgenomen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). De APV wordt geactualiseerd n.a.v. het Omgevingsprogramma Groen. In aanvulling hierop is in het uitvoeringsprogramma van het Omgevingsprogramma Groen in en om de kernen opgenomen dat er een waardevolle bomenlijst wordt opgesteld. Verder maakt het in principe geen verschil of het bomenbeleid wordt geregeld via de APV of via een aparte bomenverordening. Overigens is het wettelijk verplicht om dit voor 2031 te regelen in het Omgevingsplan. De APV of een bomenverordening vervallen dan op dit punt.</i>
22.	NMP benadrukt dat bomen niet op zichzelf bekeken moeten worden, maar in samenhang met struiken en de kruidlaag, aangezien hun ecologische waarde hierdoor het grootst is.	<i>Wij zijn het eens met deze opmerking. Vraagt geen aanpassing van de tekst.</i>
23.	NMP merkt op dat vergunningsvrij kappen van bomen op percelen tot 250 m ² enerzijds ongewenst is vanwege de toenemende verstening en het belang van tuinen voor biodiversiteit, maar dat instemming mogelijk is als de vrijstelling voorkomt dat inwoners terughoudend worden met het aanplanten van nieuwe bomen.	<i>De vrijstelling voor percelen tot 250 m² is bedoeld om de regeldruk voor inwoners te beperken. Tegelijkertijd erkennen wij het belang van particuliere tuinen voor biodiversiteit. De gemeente wil door middel van communicatie vergroening stimuleren en voorkomen dat inwoners terughoudend worden bij het aanplanten van bomen.</i>
24.	De toetsingscriteria voor kapvergunningen zijn nog zeer algemeen geformuleerd en behoeven nadere uitwerking en aanscherping.	<i>Onderdeel van de uitvoering van het omgevingsprogramma is het aanpassen van de APV voor de kapvergunning. Daarbij werkt de gemeente de toetsingscriteria verder uit.</i>
25.	NMP stelt dat bij kapvergunningen voor waardevolle bomen onduidelijk is of een herplantverplichting geldt, en vindt dat dit in ieder geval voor gemeentelijke bomen moet gelden. Daarnaast pleiten zij voor een vorm van herplantverplichting voor particuliere bomen, bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke locatie, eventueel met gemeentelijke ondersteuning.	<i>Voor alle bomen geldt een herplantplicht, zowel op gemeentelijke gronden als op particuliere gronden. De herplantplicht is geregeld in de APV. De tekst zal worden verduidelijkt (aangeven dat de herplantplicht ook geldt voor waardevolle bomen)</i>
26.	Pag. 30: NMP vraagt hoe de gemeente gaat waarborgen dat bomen buiten de bebouwingscontour, die onder uitzonderingen van de rijksregels vallen en beeldbepalend of ecologisch waardevol zijn, niet onbeperkt gekapt kunnen worden.	<i>Dit wordt geregeld in het Omgevingsplan.</i>

Gebrek aan integratie met ander beleid		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
28.	NMP stelt dat ondanks onvermijdelijk verlies van bestaand groen door nieuwe ontwikkelingen, het programma moet streven naar netto vooruitgang in biodiversiteit door biodiversiteit bevorderende maatregelen te integreren en waar nodig stevige compensatie te realiseren. Zij merken op dat compensatie nu slechts wordt toegepast bij aantasting van de hoofdgroenstructuur, wat volgens hen onvoldoende is.	<i>In het omgevingsprogramma is een principe opgenomen over groencompensatie. De uitwerking hiervan is opgenomen in het uitvoeringsprogramma (bijlage 1, punt 6). Dit principe willen wij in beginsel toepassen op de hoofdgroenstructuur. Het bestaande groen buiten deze structuur is wel beschermd (groennorm/bomenlijst, etc.), maar niet met dit relatief zware instrument.</i>
29.	NMP benadrukt dat vanuit klimaatadaptatie snel een inventarisatie nodig is van locaties waar extra bomen vereist zijn om toekomstige hittestress te beperken, en dat deze bomen zo snel mogelijk moeten worden geplant vanwege de lange groeiperiode voordat ze effectief zijn.	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen. Daarnaast kan het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente ook aanleiding geven om het beleid voor groen aan te passen.</i>
30.	NMP merkt op dat het programma weinig aandacht besteedt aan aquatische ecologie, terwijl watergangen en waterlichamen een belangrijk kenmerk zijn van het landschap en de natuur in en rond Pijnacker-Nootdorp.	<i>De aquatische ecologie is inderdaad van groot belang. Bij het plan van aanpak monitoring biodiversiteit wordt de blauwe dooradering bepaald, waar de aquatische ecologie een onderdeel van is. Daarnaast zijn in hoofdstuk 5 over biodiversiteit een aantal watergebonden ambassadeurssoorten opgenomen. Dit zijn geen puur aquatische soorten, maar voor een gunstige staat van instandhouding van deze watergebonden soorten is voldoende water van goede kwaliteit van belang. Dit wordt meegenomen in de verdere uitwerking van het omgevingsprogramma via verdere beleidsdocumenten en beheerplannen.</i>
31.	Pag. 5: "Relatie met andere thema's Omgevingsprogramma's en beleidsnota's" Hier ontbreekt een zeer belangrijke link met Omgevingsprogramma Leefkwaliteit. Goede milieukwaliteiten van bodem, water en lucht zijn essentieel voor robuuste ecologie en biodiversiteit. Ad pag. 16: "De ontwikkeling van het landschap". Hier wordt ten onrechte voorbijgegaan aan de grote impact van de glastuinbouw op het landschap. In deze context is ook de nachtelijke lichtvervuiling door tuinbouw een voor zowel mensen als ecologie relevant issue.	<i>Genoemde onderwerpen vallen niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en worden meegenomen in omgevingsprogramma Leefkwaliteit. In paragraaf 1.3 wordt de samenhang tussen het Omgevingsprogramma Groen en andere omgevingsprogramma's nader toegelicht. Deze paragraaf wordt aangescherpt; zie de Staat van Wijzigingen voor de wijzigingen. Overigens kan het Omgevingsprogramma Leefkwaliteit of Klimaatbestendige gemeente ook aanleiding geven om het beleid voor groen aan te passen.</i>

	NMP merkt op dat bij waterrijk groen ook waterbeheer en klimaatadaptatie, zoals waterberging, een rol spelen en dat deze zowel uitdagingen als kansen bieden voor beheer en biodiversiteit. Daar zou expliciet aandacht aan besteed moeten worden.	
32.	NMP vindt dat het Omgevingsprogramma duidelijkere kaders moet schetsen voor hoe het Omgevingsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit zal zorgen dat groen met natuurwaarden beter wordt ingepast bij bouwprojecten in het kader van de Ruimte-voor-ruimte-regeling.	<i>De Ruimte voor ruimte regeling wordt toegepast bij locaties met agrarische opstallen, zoals kassen en bedrijfsgebouwen. Bij deze regeling worden deze opstallen gesaneerd en beperkt compensatiewoningen toegestaan. De hoeveelheid bebouwing neemt hiermee sterk af, en de hoeveelheid groen sterk toe. Bij de uitvoering van deze regeling wordt aandacht besteed aan stedenbouwkundige en landschappelijke inpassing.</i>

Participatie en bewustwording wel benoemd maar onderbenut		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
33.	NMP vraagt hoe burgerinitiatieven voor biodiversiteit of groen, zoals een “rafelrandparadijs”, praktisch kunnen worden ingepast en uitgevoerd binnen het gemeentelijk beleid.	<i>Dat is afhankelijk van het specifieke initiatief. Verder wijzen wij de indiener op de bestaande regeling voor bewonersgroen.</i>
34.	NMP adviseert de gemeente om draagvlak te creëren via communicatie en samenwerkingen met wijk- en natuurverenigingen, bijvoorbeeld door experimenten en voorbeeldprojecten in geselecteerde bermen en plantsoenen.	<i>Bij de uitvoering van het Omgevingsprogramma Groen is aandacht voor communicatie en voorlichting (zie pagina 39 van het ontwerp).</i>
35.	NMP adviseert om educatie te gebruiken om bewustwording van biodiversiteit en acceptatie van biodiversiteitsbeleid te vergroten, door basisscholen, jeugdgroepen, wijkverenigingen en wijkcentra te betrekken met praktische programma's.	<i>Vanwege gemeentelijke bezuinigingen wordt natuureducatie in 2026 niet langer als gemeentelijke taak uitgevoerd.</i>
36.	NMP stelt dat een natuureducatiecentrum kan bijdragen aan het vergroten van bewustwording en kennis bij burgers en bedrijven, bij voorkeur opgezet in samenwerking met vrijwilligers en natuurverenigingen zoals NMP.	<i>Voor een natuureducatiecentrum in Pijnacker-Nootdorp zijn momenteel geen middelen beschikbaar. Inwoners en scholen kunnen gebruikmaken van De Papaver, het natuureducatiecentrum dat net buiten de gemeentegrens in Delft ligt.</i>
37.	NMP steunt het betrekken van bewoners, ondernemers en andere partijen bij vergroening en biodiversiteit en werkt hier graag aan mee, maar benadrukt dat duidelijke kaders nodig zijn om te waarborgen dat deze initiatieven goed worden ingepast en langdurig positief bijdragen aan biodiversiteit.	<i>Hierover maken we graag verdere afspraken over met de NMP bij de uitvoering van het Omgevingsprogramma.</i>
38.	NMP stelt dat alle ingrepen in groene gebieden een ecologische meerwaarde moeten hebben en wil betrokken worden bij de latere uitwerking van compensatiecriteria, bij voorkeur via participatie.	<i>Wij wijzen hierbij op het principe van natuurcompensatie (zie punt 28). Wij betrekken de indiener graag bij de uitwerking.</i>
39.	Pag. 41: Wat betreft monitoring in het kader van BKN kunnen vrijwilligers van NMP een belangrijke rol spelen en ook tijdens de genoemde schouwen.	<i>Wij danken de indiener voor dit constructieve aanbod. Wij verwachten dat de inzet van vrijwilligers op dit punt een belangrijke rol spelen. Voor</i>

		<i>de monitoring van biodiversiteit stellen wij een plan van aanpak op. Daarbij maken wij graag afspraken met de indiener.</i>
40.	Pag. 73: Is er inspraak mogelijk op de resultaten van acties m.b.t. vertaling naar regelgeving en beleidsuitwerking die in Bijlage 1 zijn opgenomen?	<i>Bij de herziening van het Omgevingsplan heeft de indiener de mogelijkheid voor inspraak. Met de indiener is op reguliere basis contact.</i>

Maak het meetbaar		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
41.	NMP merkt op dat de maatregelen in het document weinig SMART geformuleerd zijn, waardoor ze lastig meetbaar en concreet zijn.	<i>Wij nemen kennis van deze stelling. De indiener geeft hierbij geen concrete suggesties. In het algemeen kunnen we wel verwijzen naar het plan van aanpak monitoring biodiversiteit. Onderdeel van de aanpak is het in kaart brengen van de huidige natuurwaarden. Op basis daarvan werken we toe naar een beter meetbare aanpak.</i>
42.	NMP benadrukt dat het mogelijk is om voor biodiversiteit concrete en kwantitatieve doelen te formuleren, waarbij zij de 3-30-300 groennorm en het aandeel groen in de openbare ruimte als goede voorbeelden aanhalen.	<i>In het Omgevingsprogramma introduceren wij een groennorm gebaseerd op de 3-30-300 methode. Voor het monitoren van biodiversiteit stellen wij een plan van aanpak op. Dit is opgenomen in het uitvoeringsprogramma.]</i>
43.	NMP vraagt zich af wat het netto-effect van het beleid in hoofdstukken 4 en 5 is, aangezien de groennorm in hoofdstuk 5 wel extra bomen aanplant, maar hoofdstuk 4 dat niet doet.	<i>Zie eerder antwoord zienswijze punt 20.</i>
44.	NMP mist in de conceptversie de vraag hoe wordt gegarandeerd dat een “groengekleurd” ontwerp van nieuwe wijken daadwerkelijk groen blijft na oplevering. Zij benadrukken dat dit belangrijk is voor zowel de realisatiefase, waarin vaak wordt afgeweken van de oorspronkelijke groene ambities, als de gebruiks- en beheerfase, bijvoorbeeld bij het vervangen van niet aangeslagen beplanting.	<i>Dit verloopt via het proces van de gebiedsontwikkeling. Het gemeentebestuur neemt in dit proces besluiten in verschillende fasen (bijvoorbeeld kaderstellende notitie, ambitienotitie, gebiedsvisie). Hierbij geldt een brede integrale toets, waar ook het groenbeleid onderdeel van is.</i>
45.	NMP merkt op dat er bij nieuwe wijkontwerpen meer aandacht is voor natuur, maar uit zorgen dat het op papier ingetekende groen mogelijk wordt aangetast door spelen en recreatie. Zij adviseren dat dit gemonitord moet worden.	<i>Wij nemen deze suggestie mee bij de monitoring en evaluatie van de groennorm. Dit is onderdeel van het plan van aanpak monitoring biodiversiteit.</i>
46.	Ad pag. 10: “We verbeteren waar nodig de kwaliteit van groen” Hoe wordt de kwaliteit van het groen bepaald? Wie gaat dat beoordelen en wat voor criteria ga je gebruiken? Is er een nulmeting gedaan?	<i>De vraag hoe de kwaliteit van het groen wordt bepaald is terecht. Dit wordt uitgewerkt in het plan van aanpak monitoring biodiversiteit. Daarin wordt onder meer een nulmeting opgenomen, evenals een veldschouw en beoordeling van ecologische condities. De uitkomsten vormen de basis voor gerichte maatregelen in beheer en inrichting.</i>

Geld, mensen en kennis zijn randvoorwaarden
--

	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
47.	Er ontbreken ambities m.b.t. bemensing voor de uitvoering van dit programma. Hoeveel fte gaat er worden ingezet voor verdere uitwerking en realisatie?	<i>De gevraagde informatie is te specifiek, en is de verantwoordelijkheid van de gemeente. Bovendien is dit geen onderdeel van het Omgevingsprogramma.</i>
48.	NMP benadrukt dat de aanwezigheid van een gemeente-ecoloog onmisbaar is voor de praktische uitwerking en uitvoering. Deze expertise is nodig voor effectief toezicht op ecologische aspecten bij groenbeheer en andere ruimtelijke ingrepen, en om de natuur een krachtige stem te geven bij beleidsafwegingen en het benutten van koppelkansen.	<i>Inmiddels heeft de gemeente een vaste ecoloog aangesteld, die betrokken is bij de praktische uitwerking, uitvoering en beleidsafwegingen op het gebied van natuur en groenbeheer.</i>
49.	NMP vraagt hoe de gemeente gaat waarborgen dat zowel eigen medewerkers als ingehuurd partijen en aannemers voldoende ecologische kennis hebben om het groen ecologisch verantwoord in te richten en te beheren, en wie verantwoordelijk is voor de kwaliteitsbeoordeling van het bomenbestand.	<i>De uitvoering van het Omgevingsprogramma wordt geborgd in de organisatie. De gemeentelijke ecoloog heeft bij dit aspect een rol.</i>
50.	Pag 39. NMP benadrukt dat het rijtje met maatregelen en uitgangspunten belangrijk is, maar vraagt om toelichting op wanneer en hoe wordt bepaald waar en wanneer deze in de praktijk worden uitgevoerd, en hoe dit concreet “op de kaart” wordt gebracht.	<i>Dat is onderdeel van de uitvoering van het Omgevingsprogramma.</i>

Taal + vormgeving/ tekstuele aanpassingen		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
51.	NMP mist een duidelijke samenvatting waarin wordt aangegeven wat er nieuw of anders is ten opzichte van eerder beleid.	<i>We voegen een managementsamenvatting toe.</i>
52.	Pag. 10: “Versterken wat beter kan. We verbeteren waar nodig de kwaliteit van groen, het beleid en het gebruik ervan. Waar ‘beleid’ staat moet ‘beheer’ staan.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan in de tekst.</i>
53.	Ad pag. 17 m.b.t. Afbeelding 5: De genoemde kaart met welke gebieden droogmakerijen resp. veenweidepolders zijn is niet zichtbaar.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen de afbeelding aan.</i>
54.	Ad pag. 22: "de open weidepercelen in het Bieslandsebos (ten noorden van het Virulypad) met gebruik door een veehouderijbedrijf". Dit is een rare formulering. Het gaat hier toch gewoon om de Polder van Biesland/ de Noordpolder van Delfgauw en om percelen die grotendeels niet alleen in gebruik zijn door maar ook in bezit zijn van Hoeve Biesland?	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan in de tekst.</i>
55.	Pag. 23 ‘Mogelijkheid functiewijziging naar natuur en of recreatie agrarisch-weide’. NMP vraagt om duidelijkheid als met de passage uitbreiding van volkstuinten of moestuinten wordt bedoeld en pleit voor expliciete benoeming daarvan. Zij staan open voor kleinschalige, natuurinclusieve en participatieve landbouwwormen, zoals voedselbossen of gedeelde groentetuinen, op enkele percelen, maar zien het gebied ten zuiden van het Krekengebied liever grotendeels toegevoegd aan dat natuurgebied.	<i>Het Omgevingsprogramma Groen geeft enkele beleidsuitgangspunten mee voor een mogelijke functiewijziging. In paragraaf 8.3 staan de uitgangspunten voor de vertaling hiervan naar juridisch bindende regels in het Omgevingsplan. Daarbij zijn ook voorwaarden opgenomen voor de natuurwaarden van de locatie. Op basis van het Omgevingsplan moet vergunning aangevraagd worden voor toekomstige initiatieven. De afweging hierbij vraagt om maatwerk. Om maatwerk mogelijk te maken</i>

		<i>willen we hier geen gedetailleerde beperkingen opnemen. Moestuinen en natuurinclusieve en participatieve landbouwwormen, zoals voedselbossen of gedeelde groentetuinen passen binnen de functiewijziging van agrarisch naar natuur en recreatie. Voor nieuwe volkstuinencomplexen zien wij binnen de groene contour geen mogelijkheden. Dit is een meer stedelijke functie.</i>
56.	Pag. 24: Waarom is de term 'bedrijfsmatig' toegevoegd? Dit sluit namelijk veel participatieve vormen van duurzame, natuurinclusieve landbouw, zoals bijvoorbeeld voedselbossen, uit.	<i>Beoogd is aan te geven dat versnippering door hobbymatig gebruik ongewenst is. We verduidelijken dit in de tekst. De term 'bedrijfsmatig' schrappen we.</i>
57.	Ad pag. 30 m.b.t. de paragraaf "Uitbreiden". De punten die hier staan gaan wat ons betreft over behouden of waarderen, zeker niet over uitbreiden. Het zou voor de hand liggen om hier naar de groennorm vooruit te verwijzen. Die zal redelijkerwijs leiden tot meer bomen.	<i>Dit hoort bij uitbreiden omdat we ons bomenbeleid uitbreiden met een nieuw instrument, de bomenlijst, waarmee we de bescherming structureel vergroten. Geen tekstaanpassing nodig.</i>
58.	Pag. 30: NMP merkt op dat de formulering over de bebouwingscontour en de groene contour van het buitengebied onduidelijk is voor leken, en vraagt of de eerder besproken verplichtingen bij punt ook van toepassing zijn op alle bomen in het groene buitengebied.	<i>Binnen de bebouwingscontour blijven de gemeentelijke kapregels uit het Omgevingsplan gewoon van kracht. Ook in het groene buitengebied blijft kappen dus vergunningplichtig volgens de gemeentelijke regels, afhankelijk van het gebiedstype.</i>
59.	Pag. 32: De toelichting over biodiversiteit in paragraaf 5.1 is te mensgericht en te algemeen. Verzocht wordt uit te gaan van een heldere, wetenschappelijke definitie van biodiversiteit waarin de intrinsieke waarde van natuur centraal staat en de mens wordt gezien als onderdeel van het ecosysteem.	<i>We houden de definitie van het Compendium van de Leefomgeving aan: 'Biodiversiteit (of biologische diversiteit) is de term die wordt gebruikt om de verscheidenheid van het leven op aarde te duiden. Tekst wordt aangescherpt.</i>
60.	Pag.32: De passage over de afname van biodiversiteit is onjuist geformuleerd. De genoemde percentages (40% naar 15%) geven de relatieve populatieomvang weer ten opzichte van de oorspronkelijke, onverstoorde situatie. Verzocht wordt de tekst hierop te corrigeren voor een juiste weergave van de MSA-methode.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan in de tekst.</i>
61.	Pag. 32: In paragraaf 5.2 wordt de nadruk op groennormen niet passend gevonden als belangrijkste trend of uitdaging. Verzocht wordt te benadrukken dat groennormen slechts beperkt iets zeggen over ecologische waarde. Daarnaast zouden de oorzaken van biodiversiteitsverlies, zoals verlies van leefgebied, vervuiling, klimaatverandering en overbenutting, specifiek moeten worden uitgewerkt voor de situatie in Pijnacker-Nootdorp.	<i>Paragraaf 5.2 heeft een beschouwend karakter en beschrijft algemene trends en uitdagingen die ook voor Pijnacker-Nootdorp relevant zijn. De toelichting is niet bedoeld als een specifieke lokale analyse. De oorzaken van biodiversiteitsverlies en de ecologische situatie in de gemeente worden op andere plaatsen in het document nader uitgewerkt. Daarnaast is er in de opsomming van trends geen sprake van een volgorde van belang of belangrijkheidsrangorde.</i>
62.	Pag. 33: De toelichting op de Basiskwaliteit Natuur (BKN) is duidelijk, maar het blijft onduidelijk waarom Pijnacker-Nootdorp niet de volledige BKN-methode invoert. Verzocht wordt te motiveren waarom gekozen is voor een 'BKN-light'-variant en toe te lichten waarom de gemeente afwijkt van de aanpak die andere gemeenten wel hanteren.	<i>Zie antwoord bij beantwoording zienswijze punt 8.</i>

63.	Pag. 34: NMP benadrukt dat zowel de kwantiteit als de kwaliteit van groen belangrijk is voor biodiversiteit en adviseert hier duidelijk onderscheid in beleid en monitoring tussen te maken.	<i>In de tekst wordt meerdere keren het onderscheid van kwaliteit en kwantiteit van groen gemaakt. De vertaling hiervan nemen we mee bij het plan van aanpak voor de monitoring van biodiversiteit.</i>
64.	Pag. 35: NMP vindt dat de definitie van ecologisch waardevol groen te beperkt is en pleit voor een ruimere en preciezere invulling, inclusief delen van parken, wijkgroen en randen van sportvelden, waar biodiversiteit wordt bevorderd.	<i>Wij kunnen ons vinden in deze opmerking. De tekst zal worden aangepast.</i>
65.	Pag.36: NMP adviseert bij Kaart 3 om een leeswijzer toe te voegen zoals in eerdere versies, zodat nieuw geplande ecologische verbindingen duidelijk worden toegelicht. Ook vraagt NMP om nadere toelichting bij de zwarte cirkels met pijl, zodat duidelijk is welke bestaande of toekomstige fysieke elementen hiermee bedoeld worden.	<i>Wij voegen een samenvatting toe. Tekst wordt aangescherpt.</i>
66.	Pag. 36: NMP merkt op dat de ingetekende groene verbinding van Ruyven via Delfgauw naar de Bieslandpolder drie knelpunten kent, maar dat de tekst op pagina 43 geen toelichting geeft op deze barrières of op hoe de gemeente deze wil oplossen.	<i>Op pagina 40 wordt beschreven hoe we barrières willen aanpakken. Geen reden tot aanpassing.</i>
67.	Pag. 38: NMP merkt op dat grutto en meervleermuis feitelijk aan de lijst van 15 BKN-soorten zijn toegevoegd, maar dat ze niet in Afbeelding 9 staan en in de tekst niet worden genoemd.	<i>Het klopt dat deze soorten niet in de afbeelding staan en niet in de tekst genoemd worden. We passen de bijlage aan.</i>
68.	Pag 39 bij: NMP merkt op dat bij punt 7. “Bouw natuur inclusief” expliciet ook de groene inrichting van de openbare ruimte moet worden genoemd, met nadruk op de vijf V’s: voedsel, veiligheid, voortplanting, variatie en verbinding, hoewel dit in de volgende kolom correct is uitgelegd.	<i>Staat in de volgende kolom uitgelegd, geen reden tot aanpassing.</i>
69.	Pag 40. NMP stelt voor bij “Barrières verminderen” onderscheid te maken tussen grootschalige verbindingen tussen buitengebieden, kleinschalige verbindingen tussen buitengebieden en de bebouwde kom, en zeer kleinschalige verbindingen ter overbrugging van barrières binnen de bebouwde kom.	<i>Wij zien deze detaillering als uitwerking, en nemen deze niet op in het Omgevingsprogramma Groen</i>
70.	Pag 46: NMP merkt op dat sommige nieuwe vormen van buitenrecreatie, zoals off-road fietsen en bootcamp, commercieel van aard zijn, en dat daar niet automatisch gratis ruimte voor hoeft te worden gegeven.	<i>In deze passage staat een trend beschreven en is geen beleidsuitgangspunt.</i>
71.	Pag. 53: NMP merkt op dat de op Kaart 4 genoemde koppelkansen voor ontbrekende recreatieschakels niet duidelijk zichtbaar zijn en vraagt om betere aanduiding.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan op de kaart.</i>
72.	Pag 58: NMP benadrukt dat de genoemde exoten oorspronkelijk door menselijk handelen in de gemeente zijn geïntroduceerd, en dus niet het gevolg zijn van klimaatverandering. Wel kan klimaatverandering in veel gevallen bijdragen aan het invasief worden van deze soorten, waardoor hun ecologische impact groter wordt. Graag een zorgvuldigere formulering.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan in de tekst.</i>
73.	Pag. 61: De toelichting over de <i>bebouwingscontour Jacht</i> is onduidelijk. Verzocht wordt te verduidelijken welk gebied precies onder het jachtverbod valt, aangezien de huidige tekst suggereert dat dit vrijwel het gehele grondgebied betreft.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan in de tekst. De tekst wordt vereenvoudigd en duidelijker opgeschreven.</i>

74.	Ad pag. 63: “Hiervoor wordt het beleid vertaald in regels in het Omgevingsplan.” Gaat dat vooral over ruimtelijke zaken/ inrichting? Of ook over beheer en gebruiksregels? Als dat niet over beheer en gebruiksregels gaat, waar worden die regels dan wel uitgewerkt?	<i>In paragraaf 8.3 (pagina 65 en verder) staat de eerste vertaling naar regelgeving in het omgevingsplan. Dat gaat over de fysieke leefomgeving. Dat betekent dat er bijvoorbeeld regels staan over het gebruik, het bouwen en het uitvoeren van werken. Denk bijvoorbeeld aan regels ook over (beheer)gebouwen, verharding, dempen en graven van water en het ophogen of afgraven van gronden.</i>
75.	Pag. 63: De Groenvisiekaart (Kaart 5) is onduidelijk. Verzocht wordt te verduidelijken welke onderdelen nieuw beleid betreffen en welke bestaande structuren zijn, en de legenda te verbeteren zodat de aanduidingen duidelijker worden.	<i>We verduidelijken de kaart op enkele punten. Tegelijkertijd voegen we ook een disclaimer toe. De kaarten in het Omgevingsprogramma moeten niet gelezen worden als juridisch bindend.</i>
76.	Pag. 64: verzocht wordt om concreter aan te geven welke elementen op de kaart nieuw zijn en welke al bestaand, zodat de kaart beter te begrijpen is voor lezers die de details willen kennen.	<i>We verduidelijken de kaart op enkele punten. Tegelijkertijd voegen we ook een disclaimer toe. De kaarten in het Omgevingsprogramma moeten niet gelezen worden als juridisch bindend.</i>
77.	Pag. 64: Hoofdstuk 8 ‘ook in het noordelijke deel van Ruyven zien we kansen voor recreatie’. Dit specifieke voorbeeld is niet in detail in de hoofdtekst besproken.	<i>Dit is wel opgenomen in de hoofdtekst: zie hoofdstuk 3.4.</i>
78.	Pag. 65: De passage over functiewijziging naar natuur- en recreatiegebied is onduidelijk. Verzocht wordt concreter uit te leggen wat wordt bedoeld met “hobbymatig houden van dieren” en of dit ook betrekking heeft op het telen van gewassen. Daarnaast graag aangeven of met de teelt van gewassen wordt bedoeld dat dit beperkt blijft tot hobbymatig gebruik of dat ook (kleinschalige) akkerbouw mogelijk is, zodat het voorgestelde beleid duidelijk wordt.	<i>Deze passage levert inderdaad onduidelijkheid op en we passen deze aan. De intentie van deze tekst was om bij de invulling van deze locaties versnippering van functies te voorkomen. Dit omdat de wijziging naar natuur en recreatie een mogelijkheid is, maar de agrarische functie kan ook gehandhaafd blijven.</i>
79.	Pag 66: De formuleringen over ambassadeursoorten zijn te vaag en doen geen recht aan het belang van biodiversiteit. Ambassadeursoorten zijn geen doel op zich, maar een middel om beleid te maken voor een goede basiskwaliteit van de natuur. Voor de natuurgebieden is deze basiskwaliteit beperkt en onvoldoende; het beleid moet verder gaan dan het voorkomen van algemene soorten. Ambassadeursoorten dienen leidraad te zijn voor gericht beheer, zodat zij en andere soorten er daadwerkelijk van profiteren, in plaats van ‘ruim baan’ te krijgen.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en verduidelijken de tekst op dit punt</i>
80.	Ad Bijlage 4: Basiskwaliteit natuur (BKN) soorten. Bij de merel ontbreekt een kruisje in de kolom “waargenomen in de...”.	<i>We zijn het eens met deze opmerking, en passen dit aan in de tekst.</i>
81.	Bijlage 5: De lijst met Hoge Kwaliteit Natuur (HKN)-soorten is waardevol, maar het hoofddocument maakt niet duidelijk welke maatregelen voor deze soorten worden genomen. Verzocht wordt concreet aan te geven hoe de HKN-lijst wordt gebruikt en welke beleidsaanpassingen hieruit volgen.	<i>Het is zaak om eerst de BKN op orde te krijgen. Waar de kans zich voordoet zullen wij uiteraard ook de HKN-soorten faciliteren. Voor nu zijn er voor deze HKN-soorten geen specifieke maatregelen opgesteld. zie verder de beantwoording bij punt 8 van de zienswijze.</i>

Overig: concrete voorstellen, specifieke vragen		
	Opmerking/ vraag/ suggestie NMP	Antwoord gemeente
82.	NMP merkt op dat het programma zich richt op een periode van tien jaar, maar dat een langere-termijnvisie ontbreekt. Hierdoor worden belangrijke vraagstukken, zoals waterkwantiteit en grotere maatregelen om het groen klimaat- en recreatiebestendig te maken, onvoldoende meegenomen, terwijl deze op korte termijn al voorbereid of gestart zouden moeten worden.	<i>De visie voor de periode na tien jaar is vastgelegd in de Omgevingsvisie Pijnacker-Nootdorp 2050.</i>
83.	NMP stelt dat het document soms een onjuist beeld schetst van het buitengebied, bijvoorbeeld bij de beschrijving van soorten in de Ackerdijkse Plassen en het Krekengebied, waardoor het vertrouwen in de ecologische kennis van de auteurs wordt ondermijnd. [Koppelen:] Pag. 19: NMP stelt dat de beschrijvingen van kenmerkende vogelsoorten bij de Ackerdijkse Plassen en het Krekengebied feitelijke onjuistheden bevatten, wat volgens hen wijst op onvoldoende gebiedskennis bij de opstellers van het programma.	<i>De tekst in het omgevingsprogramma wordt aangepast naar vogelsoorten die passen bij het natte karakter van het gebied.</i>
84.	NMP benadrukt dat de groene bufferzone in Delfgauw, tussen de A13 en de wijk Emerald, belangrijke ecologische en recreatieve functies vervult en met goede redenen is aangelegd, en stelt dat dit gebied groen moet blijven, wat in het Omgevingsprogramma kan worden vastgelegd.	<i>Bij de vaststelling van de omgevingsvisie Pijnacker-Nootdorp in 2021 is door de raad een amendement aangenomen waarmee nadere invulling is gegeven aan het onderzoeksgebied bij Emerald. Daardoor staat in de omgevingsvisie nu dat wordt onderzocht of er op een deel van deze locatie (alleen op de gronden waar momenteel het tuincentrum is gevestigd) mogelijkheden zijn voor functieverandering in vorm van bijvoorbeeld het toevoegen van woningen voor doelgroepen. Het onderzoek voor het ten zuiden daarvan gelegen gebied richt zich niet op verandering van de groenfunctie, maar gaat uit van handhaving van deze groene buffer en bouwt voort op de algemene waardering voor en verbetering van dit groen en de mede daaruit voortvloeiende waarde die het gebied nu heeft voor ontmoeten, bewegen, honden uitlaten, wandelen en spelen. In dit omgevingsprogramma maakt de locatie deel uit van de hoofdgroenstructuur, wat in overeenstemming is met de omgevingsvisie (inclusief het amendement).</i>
85.	NMP merkt op dat het document te veel nadruk legt op bomen, terwijl struiken en de kruidlaag, die belangrijk zijn voor insecten en vogels, minder aandacht krijgen. Zij pleiten voor meer ruimte voor natuurlijke processen, het behoud van kleine ecologische “overhoekjes” en voldoende groeiruimte voor struiken.	<i>De gemeente deelt de aandacht voor natuurlijke processen, het behoud van ecologische overhoekjes (mits passend bij de functie van het gebied) en voldoende groeiruimte voor struiken. We zullen de tekst deels op de opmerking aanpassen, zodat expliciet wordt benoemd dat voldoende groeiruimte geldt voor alle houtachtige gewassen.</i>
86.	NMP stelt dat het programma de biodiversiteitscrisis bij ongewervelden onvoldoende erkent en pleit voor concreter beleid om het voorkomen van insecten en andere	<i>Het Omgevingsprogramma gaat niet in op specifieke soortgroepen. In het Omgevingsprogramma is gekozen voor een aanpak met</i>

	ongewervelden te bevorderen, met duidelijke aanwijzingen over hoe dat beleid wordt vormgegeven.	<i>ambassadeurssoorten waar ook ongewervelden zijn opgenomen (o.a. glassnijder, weidehommel, etc.). In het plan van aanpak monitoring biodiversiteit (zie uitvoeringsprogramma) wordt dit verder uitgewerkt. De resultaten daarvan vormen input voor beleid, beheer en monitoring, waaronder het voorkomen en versterken van leefgebieden voor insecten en andere ongewervelden.</i>
87.	NMP benadrukt dat biodiversiteit niet alleen gaat om soortenrijkdom, maar ook om het aantal individuen per soort, en stelt dat bij verlies van natuurwaarden door ruimtelijke ingrepen compensatie noodzakelijk is.	<i>In het omgevingsprogramma is een principe opgenomen over groencompensatie. De uitwerking hiervan is opgenomen in het uitvoeringsprogramma (bijlage1, punt 6).</i>
88.	Hoe kan er rekening worden gehouden met specifieke natuurwaarden, zoals muurflora?	<i>Specifieke natuurwaarden zoals muurflora worden in het Omgevingsprogramma niet afzonderlijk benoemd. Bij concrete projecten en inrichtingstrajecten wordt, waar relevant, rekening gehouden met dergelijke waarden. Dit gebeurt onder begeleiding van de gemeentelijke ecoloog. Bij de ecologische verdiepingsslag/ het plan van aanpak voor monitoring biodiversiteit wordt ook gekeken naar soort specifieke aandachtspunten. De uitkomsten hiervan kunnen leiden tot gerichte maatregelen in beleid, beheer en uitvoering.</i>
89.	NMP merkt op dat de uitwerking kernbiotopen beperkt tot het buitengebied, terwijl er ook in de kernen voldoende plekken met kwalitatief goed groen nodig zijn om de koppeling met ambassadeursoorten effectief te maken.	<i>De Biotopenkaart is gebruikt als hulpmiddel voor het opstellen van het ontwerp Omgevingsprogramma Groen. De biotopenkaart is opgesteld door het bureau Nest voor onderzoeksdoeleinden. De Biotopenkaart is in het ontwerp als bijlage opgenomen en heeft daarmee geen formele status. De biotopenkaart is op basis van een bureaustudie opgesteld. De komende jaren verbeteren we de kaart op basis van verder onderzoek. We verduidelijken dit in de tekst van het Omgevingsprogramma. Ook passen we ambtshalve nog enkele begrenzingen op de kaart aan.</i>
89.	NMP stelt dat het beheer van bermen en parken met schapen heroverwogen moet worden, omdat monitoring aangeeft dat dit vaak niet de gewenste ecologische resultaten oplevert.	<i>Schapenbeheer wordt in 2026 opnieuw overwogen in het nieuwe beheerplan groen.</i>
90.	NMP adviseert maatregelen tegen de Amerikaanse rivierkreeft te nemen, omdat deze de ecologische waterkwaliteit sterk negatief beïnvloedt, en wijst erop dat experimenten, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers, effectieve oplossingen kunnen bieden.	<i>Genoemde onderwerp valt niet binnen de reikwijdte van het Omgevingsprogramma Groen en wordt meegenomen in omgevingsprogramma Klimaatbestendige gemeente.</i>
91.	NMP constateert dat er geen goede ecologische verbinding bestaat tussen het westelijk en oostelijk deel van Buytenhout. De barrières van Noordweg, RandstadRail en Nieuwkoopseweg worden onvoldoende onderkend en de voorgestelde nieuwe verbindingen, inclusief de nog te ontwikkelen waterverbinding tussen Scheg en het Krekengebied, bieden hier onvoldoende oplossing voor.	<i>De wens voor een ecologische verbinding staat wel op de groenvisiekaart (hoofdstuk 8). In de legenda ontbreekt deze verbinding; dit passen wij aan. In het programma is gekozen voor koppelkansen bij gebiedsontwikkeling en infrastructuur. Daarnaast worden de ecologische verbindingen nader beoordeeld in het plan van aanpak monitoring</i>

		<i>biodiversiteit, dat richting geeft aan verdere uitwerking in beleid en uitvoering.</i>
92.	Zijn/ worden bestaande ecologische verbindingen juridisch goed verankerd in het Omgevingsplan zodat deze zones écht beschermd zijn tegen bebouwing of versnippering?	<i>Het Omgevingsprogramma is een beleidsdocument dat de gemeente zelf bindt. De juridische uitwerking gebeurt in het Omgevingsplan. Dit is het instrument waarin beleid wordt vertaald in juridisch bindende regels. Paragraaf 8.3 bevat de uitgangspunten om het Omgevingsprogramma Groen te vertalen in het Omgevingsplan. Het ecologische netwerk, inclusief de bestaande ecologische verbindingen is onderdeel van de uitwerking in het Omgevingsplan.</i>
93.	NMP is voorstander van faunapassages in de bebouwde kom, maar benadrukt dat deze alleen effectief zijn als ze goed geplaatst en ingepast zijn. Zij geven de voorkeur aan het optimaliseren van bestaande verbindingen of andere biodiversiteit bevorderende maatregelen boven het willekeurig aanleggen van nieuwe passages, zeker bij beperkte middelen.	<i>De gemeente deelt deze opvattingen. Er bestaat een beheerplan faunapassages, maar dit is verouderd en moet worden herzien.</i>
94.	NMP merkt terughoudendheid bij het stellen van kwantitatieve eisen. Zij adviseren om zoveel mogelijk regels vast te leggen voor nieuwe wijken en ontwikkelingen, bijvoorbeeld over oppervlak en kwaliteit van openbaar groen, groene daken en gevels, en het aantal nestkasten en andere natuurinclusieve voorzieningen.	<i>Wij nemen kennis van dit advies.</i>
95.	NMP vraagt welk beleid de gemeente hanteert om de bescherming van vleermuizen en andere beschermde gebouw bewonende soorten effectief te combineren met de energietransitie, en wil duidelijkheid of dit in het Omgevingsprogramma of in een ander beleidsdocument wordt vastgelegd.	<i>Hiervoor gelden wettelijke verplichtingen voor natuurinclusieve maatregelen. Dat geldt bijvoorbeeld bij het duurzaam isoleren van gebouwen. Daarnaast wordt bij de gebiedsontwikkeling veel aandacht besteed aan natuurinclusieve maatregelen. Dit leggen wij ook vast in de overeenkomsten met ontwikkelaars.</i>
96.	NMP merkt op dat de aanleg van een MTB-route voor offroad fietsen niet expliciet wordt behandeld in hoofdstuk 6, terwijl hier al jaren over gesproken wordt. Het wordt slechts vaag genoemd in hoofdstuk 8, wat volgens NMP ongepast is als de gemeente nog steeds mogelijkheden voor realisatie ziet.	<i>Het programma is het ruimtelijke kader waarin is beschreven welke functies binnen welke type gebieden mogelijk zijn. Het programma vormt daarmee de basis voor het opstellen van het Omgevingsplan. In het programma is aangegeven dat een voorziening zoals een pad of route voor "off road cycling" ruimtelijk past binnen de gebiedstypen "Recreatie Voorop" en "Natuur en Recreatie". Of een dergelijke route ook daadwerkelijk kan worden ingepast en gerealiseerd, wordt bepaald door de eigenaren/beheerders van deze gebieden. Er is in de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een dergelijke route naar aanleiding van een verzoek in mei 2021 door een inwonersinitiatief. Dit tracé van het inwonersinitiatief is voorgelegd aan de gebiedsbeheerders.</i>

		<i>Voor het tracé ten zuiden van de kern Pijnacker is overleg gevoerd met de beheerder en het Gebruikersplatform Groenzoom. Op basis van een nadere uitwerking van het tracé heeft het Gebruikersplatform een negatief advies gegeven over de realisatie van de MTB-route door de Groenzoom vanwege de negatieve impact van de aanleg van de paden op de natuurwaarden en -doelen en de zorgen van het platform over de verkeersveiligheid voor wandelaars vanwege het beoogde dubbelgebruik van bestaande wandelpaden door fietsers. Hieruit is de conclusie getrokken dat een dergelijke route niet inpasbaar is in de Groenzoom.</i>
97.	NMP concludeert dat een doorgaande MTB-route rond Pijnacker-Nootdorp praktisch niet realiseerbaar is zonder onacceptabele schade aan natuurwaarden en ecologische verbindingen. Zij stelt daarom voor om in het Omgevingsprogramma expliciet vast te leggen dat er geen MTB-route voor offroad fietsen komt binnen het grondgebied van de gemeente.	<i>Wij zijn van oordeel dat het realiseren van een voorziening voor fietsers die op een "offroad cycling tracé" willen fietsen van toegevoegde waarde is voor de recreatiemogelijkheden in onze gemeente. Wij hebben daarom nog steeds een positieve grondhouding om een dergelijke voorziening mogelijk te maken. Voorwaarde is dat de voorziening inpasbaar te maken is ten opzichte van andere recreatieve belangen, aanwezige natuurwaarden en natuurdoelstellingen. Staatsbosbeheer ziet in beginsel mogelijkheden voor een route in het Balijbos. In de Ontwikkelagenda Balij Bieslandsebos van Staatsbosbeheer is als project 9 een onderzoek onverharde fietsroute opgenomen. Als er zicht is op financiering van de aanleg en het beheer kan het onderzoek door Staatsbosbeheer worden opgestart.</i>
98.	In het kader van dierenwelzijn zou NMP ook beleid m.b.t. sportvissen verwachten in dit Omgevingsprogramma.	<i>Sportvissen zien wij als een recreatieve activiteit, die binnen het Omgevingsprogramma Groen past. Wij verhuren de viswateren aan SV Sportvisserijbelangen Delfland. Hierbij maken wij onder andere afspraken over het monitoren van de visstand. Verder kan de vereniging een belangrijke rol spelen in het in stand houden en verbeteren van de visstand. Door bijvoorbeeld het signaleren van problemen in de visstand en het uitzetten van vissoorten.</i>
99.	Pag. 8: NMP merkt op dat de intentie om bij wijkrenovaties vooral inheemse bomen en struiken te planten niet overeenkomt met de praktijk in Klapwijk en Tuindershof, waar veel tuinplanten worden gebruikt die weinig bijdragen aan biodiversiteit. Zij pleiten voor een specifiekere uitwerking van dit beleid en duidelijke verbetering ten opzichte van de huidige praktijk, met aandacht voor inheemse soorten en zoveel mogelijk biologisch gekweekt plantgoed via het gemeentelijk inkoopbeleid.	<i>De projecten in Klapwijk en Tuindershof zijn eerder gerealiseerd dan dit Omgevingsprogramma. Met het opstellen van dit programma willen we juist voorkomen dat plantmateriaal wordt toegepast dat weinig bijdraagt aan biodiversiteit. Door het aanstellen van een gemeentelijke ecooloog, die vanaf de planvorming betrokken is bij groenprojecten, worden ontwerpen getoetst aan de uitgangspunten van het Omgevingsprogramma en de lokale ecologische context. Er is aandacht</i>

		<i>voor inheemse soorten, er zijn op dit moment geen extra middelen beschikbaar om biologisch gekweekt materiaal aan te kopen.</i>
100.	NMP vindt het stimuleren van recreatief gebruik buiten de kernen acceptabel, maar stelt dat bij aanleg van nieuwe voorzieningen de ingenomen ruimte kwantitatief gecompenseerd moet worden door uitbreiding van het groenoppervlak.	<i>Hiervoor verwijzen we naar het compensatiebeginsel zoals in het Omgevingsprogramma is opgenomen.</i>
101.	Pag. 12: "Vooral veengebieden zijn kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering." In hoeverre speelt in onze regio ook verzilting? Dit wordt op pag. 21 eenmaal genoemd, maar lijkt geen thema te zijn in het geformuleerde beleid.	<i>Op dit moment is verzilting geen thema in onze gemeente. Uit onderzoek naar droogte is de conclusie dat geen verzilting wordt verwacht in het freatisch grondwater.</i>
102.	Het gebied van de vroegere vlinderidylle bij station Pijnacker-Zuid is op deze kaart nog groen gekleurd. Daar verrijst nu de nieuwe woonwijk Wijck. Dit graag aanpassen.	<i>We zijn het eens met deze opmerking en passen dit aan op de kaart.</i>
103.	NMP constateert dat de linten buiten de groene contour zich in de afgelopen jaren deels uitbreiden in het groen, en stelt dat met de Ruimte-voor-ruimte-regeling hier beter op gestuurd moet worden. Dit punt geldt eveneens voor de passage op pagina 22.	<i>De Ruimte voor ruimte regeling vindt plaats op locaties in het buitengebied, bijvoorbeeld bij glastuinbouwbedrijven in Oude Leede of Katwijkerbuurt of bij (voormalige agrarische) bedrijfsgebouwen in het buitengebied. De regeling gaat niet ten koste van het groen, maar leidt juist tot minder verharding en meer groen. Bij het toepassen van de regeling wordt rekening gehouden met stedenbouwkundige en landschappelijke inpassing.</i>
104.	Ad pag. 14: "De groene contour vormt daarbij de enige ecologische verbinding tussen Midden-Delfland en het Groene Hart." De kaart in Afbeelding 2 laat zien dat er juist bij Pijnacker-Nootdorp schakels ontbreken, i.h.b. tussen BPL Midden-Delfland en Buytenhout. Die verbindingen moeten dus worden aangelegd of versterkt.	<i>Hiervoor verwijzen naar de kaart ecologische hoofdgroenstructuur (kaart 3; hoofdstuk 5) en de groenvisiekaart (hoofdstuk 8). Hierop hebben wij het ecologisch netwerk aangegeven, inclusief wensen voor nieuwe verbindingen. Hierop staat o.a. ook een verbinding tussen Buytenhout en de Zuidpolder van Delfgauw en Midden-Delfland.</i>
105.	Ad pag. 15: "Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland (BPL)" De ervaring leert dat het in beleid voor BPL tot nu toe maar weinig gaat over de gebieden ten oosten van de A13. Wat gaan we als Pijnacker-Nootdorp agenderen bij het BPL om ervoor te zorgen dat het onderbrengen van ons gebied in het BPL gaat renderen voor hun behoud en ecologische versterking?	<i>De gemeente is deelnemer aan de Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland. Zowel het Oude Leedegebied, de Groenzoom als de Akerdijkse plassen zijn opgenomen in de Gebiedsvisie en het Uitvoeringsprogramma van deze samenwerking. Het belang van de gemeente is goed geborgd in dit platform. Individuele gemeenten en eigenaren van de gebieden zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering. Zo is de gemeente Pijnacker-Nootdorp verantwoordelijk voor het project Weidevogelkerngebied Zuidpolder van Delfgauw. Daarnaast zijn bijvoorbeeld ook de agrariërs betrokken bij programma's als Duurzaam Boer Blijven.</i>
106.	Pag. 17: Wat betekent het verschil tussen deze typen polders voor de ecologische potentie en voor het beheer dat die potentie zou kunnen benutten en maximaliseren?	<i>In het Omgevingsprogramma heeft het verschil een landschappelijke betekenis. Er is geen onderzoek gedaan naar het verschil in ecologische potentie.</i>

107.	Ad pag. 18: “De openheid van het landschap in de polders is bij de realisatie van onze natuur- en recreatiegebieden Buytenhout en De Groenzoom veranderd. Deze open weidegebieden zijn door bosaanplant omgevormd naar een verdicht bos- en recreatielandschap.” Dat klopt zeker voor Buytenhout. Maar er is in de Groenzoom toch juist nauwelijks bos aangeplant?	<i>Het beeld voor de Groenzoom ligt inderdaad wat genuanceerder, waarbij er meer openheid is gebleven. Toch is ook hier het landschap ingrijpend gewijzigd. Zo zijn in het ontwerp van De Groenzoom de randen met bomen en bosschages verdicht.</i>
108.	Pag. 19: NMP vraagt of de gemeente kan toelichten in hoeverre de geplande transformatiegebieden en functiewijzigingen in overeenstemming zijn met de Europese natuurherstelwet, die voorschrijft dat er tot 2030 geen nettoverlies van stedelijk groen en boomkroonbedekking mag optreden en dat er daarna een positieve ontwikkeling moet plaatsvinden richting een bevredigende toestand.	<i>De vertaling van deze Europese wet is nog niet afdoende vertaald in landelijke wetgeving. Er is nog discussie over de juridische interpretatie. Wij houden de ontwikkelingen in de gaten. Verder valt deze vraag buiten de scope van dit omgevingsprogramma.</i>
109.	Pag. 19: NMP vindt dat het Omgevingsprogramma te weinig duidelijkheid biedt over de gemeentelijke invloed en rol bij de inrichting en het beheer van natuur- en recreatiegebieden buiten de kernen, zoals Ackerdijkse Plassen en Buytenhout. Het programma zou volgens NMP niet alleen kaders moeten bieden voor deze gebieden, maar ook maatregelen kunnen bevatten die de beherende instanties ondersteunen bij hun doelen en verstoring vanuit aangrenzende gebieden helpen voorkomen.	<i>De beherende instanties in het gebied (Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten) zijn betrokken bij het opstellen van het Omgevingsprogramma. Het biedt wel degelijk een kader voor de gebieden die zij beheren. Ook hebben wij op verschillende manieren samenwerking met deze partijen georganiseerd.</i>
110.	Pag. 19: NMP vraagt om duidelijkheid over de gemeentelijke ambities en rol bij het beheer van de Groenzoom. Volgens NMP is het Omgevingsprogramma de aangewezen plek om de kaders voor het beheer en de verdere ontwikkeling van dit gebied vast te leggen in langetermijnbeleid.	<i>Het Omgevingsprogramma is het beleidsmatig kader voor de uitvoering van het beheer van de Groenzoom. Hierbij is gekozen voor een indeling in drie soorten gebieden. Er is natuur voorop, natuur en recreatie en recreatie voorop. Een verdere verdieping van welke (natuur)doelen daadwerkelijk in een specifiek gebied kunnen worden bereikt en welk beheer daarvoor nodig is, is onderdeel van de uitvoering. Hiervoor worden op het niveau van (deel)gebieden gebiedsplannen gemaakt. Specifiek voor De Groenzoom wordt op dit moment een evaluatie uitgevoerd ter voorbereiding van de nieuwe beheerperiode vanaf 2028. Bij deze evaluatie worden onder meer het Gebruikersplatform, de NMP en Rotta acties betrokken.</i>
111.	Pag. 20: NMP betwijfelt de haalbaarheid van het beheer als glanshaverhooiland in delen van de Groenzoom vanwege de bodemgesteldheid en het negatieve effect van het benodigde maaibeheer op weidevogels. Zij pleiten voor een ontwikkeling richting kruidenrijk hooiland dat beter aansluit bij de lokale omstandigheden en weidevogels ondersteunt.	<i>Deze suggestie nemen we mee bij de voorbereidingen voor de nieuwe beheerperiode vanaf 2028 voor de Groenzoom (zie ook beantwoording onder 110).</i>
112.	Pag. 23 ‘Mogelijkheid functiewijziging naar natuur en of recreatie agrarisch-weide’. NMP vindt de paragraaf inconsistent omdat dezelfde percelen eerst worden genoemd voor natuur- en recreatiefuncties en later voor akkerbouw. Zij benadrukken dat akkerbouw op	<i>Akkerbouw is in deze passage maar een voorbeeld. De precieze invulling is afhankelijk van de mogelijke functiewijziging. In hoofdstuk 8 zijn de uitgangspunten voor deze gebieden uitgewerkt voor de vertaling naar</i>

	zulke kleine percelen, zoals de teelt van voedergewassen, geen ecologische of recreatieve waarde heeft en daarom niet past binnen de gestelde kaders.	<i>het Omgevingsplan. Daarbij zijn landschap en natuur belangrijke aspecten.</i>
113.	Pag. 23 'Toekomstperspectief behouden voor veeteeltbedrijven'. NMP wil dat het programma duidelijker maakt welke vormen van verbreding voor veeteeltbedrijven wel of niet wenselijk zijn, of aangeeft waar en hoe dit later wordt uitgewerkt met ruimte voor participatie. Zij spreken zich expliciet uit tegen boerderijcamping en andere activiteiten die veel verkeer genereren.	<i>Het Omgevingsprogramma Groen geeft enkele beleidsuitgangspunten mee voor verbreding. Dit betreft het gebiedstype "Agrarisch gebied met natuur- en landschapswaarde". In paragraaf 8.3 staat de uitwerking voor dit gebiedstype. Hier is onder andere ook aandacht voor het aspect verkeer. Deze uitgangspunten worden in het Omgevingsplan vertaald naar juridisch bindende regels. Op basis van het Omgevingsplan moet vergunning aangevraagd worden voor toekomstige initiatieven voor verbreding. De afweging hierbij vraagt om maatwerk. Hierbij wordt overigens ook ander beleid meegewogen, zoals de beleidsnota Uitnodigende Ruimtelijke Ordening. Verkeer is een belangrijk aspect bij de afweging bij de vergunningverlening. Om maatwerk mogelijk te maken willen we hier geen gedetailleerde beperkingen opnemen.</i>
114.	Pag. 35: NMP vindt het gebruik van een biotopenkaart een goede stap, maar stelt dat deze verder gedetailleerd moet worden, vooral binnen de bebouwde kom. Ook moet duidelijk worden hoe de kaart wordt gebruikt om maatregelen voor ambassadeursoorten concreet te maken, inclusief welke soorten in welke gebieden worden ingezet.	<i>We verduidelijken de kaart op enkele punten. Tegelijkertijd voegen we ook een disclaimer toe. De kaarten in het Omgevingsprogramma moeten niet gelezen worden als juridisch bindend.</i>
115.	Pag 36. NMP merkt op dat bij het kruispunt van Oostlaan, Klapwijkseweg en Vlielandseweg geen ecologische verbinding bestaat tussen de noordelijke en zuidelijke groenstructuren, en vraagt of de gemeente mogelijkheden ziet om deze met elkaar te verbinden.	<i>Op deze locatie zien wij geen mogelijkheid voor het opnemen van een ecologische verbinding. Wel letten we op koppelkansen bij ruimtelijke ingrepen op deze locatie.</i>
116.	Ad pag. 37: "We behouden huidige ecologische verbindingen" Is de staat van de huidige verbindingen geïnventariseerd? Wordt er onderhoud aan gedaan?	<i>Waar het gaat om gemeentelijke gronden vindt onderhoud plaats. De inventarisatie vindt plaats in het plan van aanpak monitoring biodiversiteit.</i>
117.	Pag 39: NMP benadrukt dat natuurinclusieve principes niet alleen voor woningen en gebouwen gelden, maar ook voor alle infrastructuur, inclusief de inrichting van de directe omgeving daarvan.	<i>Wij zijn het eens dat natuurinclusieve principes ook kunnen gelden voor infrastructuur.</i>
118.	Pag. 40: NMP is voorstander van grootschalige en kleinschalige verbindingen tussen buitengebieden, maar benadrukt dat faunapassages binnen de bebouwde kom alleen effectief zijn als ze op de juiste plek liggen en goed worden ingepast; willekeurige aanleg is weinig zinvol.	<i>Dit nemen we mee bij de uitvoering van het Omgevingsprogramma, waaronder bij het beheerplan.</i>
119.	Pag 43,44: NMP herhaalt de wens voor een versterkte verbinding tussen het westelijk en oostelijk deel van de Groenzoom bij de Klapwijkse Knoop en pleit ervoor dat het recent gesaneerde Sideron-terrein aan het Klapwijkselaantje een natuurbestemming krijgt.	<i>Wij hebben eerder onderzocht of deze locatie gesaneerd en aangekocht kan worden vanwege natuur en landschap. De kosten hiervan staan echter niet in verhouding tot de kwaliteitswinst.</i>
120.	Pag 46: NMP constateert dat de halvering van de subsidie voor beheerkosten een serieus probleem vormt, waarvoor in het document en Uitvoeringsprogramma geen oplossing of	<i>Voor de gemeente is de nieuwe subsidieregeling van de provincie Zuid-Holland alleen relevant voor de terreinen rond de Dobbepas. Wat de</i>

	reservering wordt geboden. Er blijven vragen over hoe de gemeente dit tekort bij o.a. Dobbeplass, Wandelbos Laakweg, Groenzoom, Ruyven, Balij en Bieslandse Bos wil opvangen en welke samenwerking met Staatsbosbeheer hiervoor mogelijk is.	<i>financiële gevolgen voor de gemeente voor de langere termijn zijn, is nog niet duidelijk. Voor 2026 en 2027 verwachten we het beheer op het huidige niveau te kunnen uitvoeren. Zodra in 2026 duidelijkheid komt, zal een voorstel aan de raad worden voorgelegd. Voor Staatsbosbeheer betekent de nieuwe regeling juist dat er structureel een bijdrage vanuit de provincie komt voor het beheer van het Balij- en Bieslandsebos. Het Wandelbos, Ruyven en de Groenzoom vallen niet onder de nieuwe subsidieregeling.</i>
121.	Pag. 47: NMP merkt op dat Kaart 4 alleen bestaande recreatieve voorzieningen toont en vraagt of dit betekent dat voorlopig geen nieuwe voorzieningen gepland zijn.	<i>De kaart geeft een globaal beeld van de meer grootschalige verblijfsvoorzieningen. Er geen ambities opgenomen voor nieuwe grootschalige voorzieningen.</i>
122.	Pag 47: NMP beveelt aan dat de gemeente beleid ontwikkelt om Buytenhout-West autoluw te maken, zodat recreatie vooral per fiets, te voet of OV gebeurt. Het huidige Omgevingsprogramma noemt dit niet concreet genoeg; een vermelding van het voornemen volstaat nog niet. De verbinding van metrostation Rodenrijs met omliggende groengebieden kan daarbij als voorbeeld dienen.	<i>Dit valt buiten de reikwijdte van dit Omgevingsprogramma.</i>
123.	Pag. 56: NMP ondersteunt dat honden in het broedseizoen buiten de bebouwde kom aangeliind moeten zijn, maar benadrukt dat dit duidelijk moet worden gecommuniceerd en gehandhaafd. Ook is het belangrijk dat het beleid aansluit bij naburige gemeenten en dat in de regels expliciet wordt aangegeven wanneer het broedseizoen start en eindigt, zodat zowel de natuur als recreanten, zoals fietsers en wandelaars, worden beschermd.	<i>In 2026 actualiseren we het hondenbeleid (zie beantwoording zienswijze punt 9). Uitgangspunt voor het opstellen van het beleid is dat we een logische zonering maken, gebaseerd op de zonering in dit omgevingsprogramma. Het betrekken van belanghebbenden bij de voorbereiding en een goede communicatie na de vaststelling kan ervoor zorgen dat overlast door het gebruik wordt voorkomen. Waar nodig kan handhaving ondersteunen.</i>
124.	Ad pag. 59, m.b.t. "Hanteren van losloopgebieden en aanlijnplicht". NMP mist hier ambities voor strengere of intensievere handhaving. Zonder extra inzet op toezicht en naleving lijkt het onwaarschijnlijk dat dit beleid daadwerkelijk tot verbetering leidt ten opzichte van de huidige situatie.	<i>In 2026 actualiseren we het hondenbeleid in samenwerking met Staatsbosbeheer en andere relevante partijen (zie beantwoording zienswijze punt 9).</i>
125.	Pag 64: de passage over recreatiekansen in het noordelijk deel van Ruyven blijft te vrijblijvend. Verzocht wordt om deze kansen te concretiseren en om in het programma op te nemen welke stappen de gemeente gaat zetten om realisatie mogelijk te maken, aangezien hiertegen geen bezwaar bestaat.	<i>Het programma is het ruimtelijke kader waarin is beschreven welke functies binnen welke type gebieden mogelijk zijn. Het programma vormt daarmee de basis voor het opstellen van het Omgevingsplan. In het programma is aangegeven dat er in het gebied Ruyven-noord (ook vanuit de relatief goede bereikbaarheid via de Rijksweg) mogelijkheden zijn voor intensievere vormen van recreatie binnen de kaders van "recreatie voorop". Er zijn binnen de uitvoeringsperiode van het plan geen concrete projecten (of koppelkansen) voorzien.</i>

126.	Pag 64: De verwijzing naar offroad fietsen/MTB in de toelichting is ongefundeerd. Verzocht wordt deze passage te verwijderen of aan te passen, omdat hier in de hoofdtekst geen beleid voor is opgenomen.	<i>Zie hiervoor de beantwoording van de zienswijze punten 96 en 97.</i>
127.	Pag 66: De formulering dat onder gebruikswaarde ook de functionaliteit voor flora en fauna wordt verstaan, is problematisch. Verzocht wordt om de intrinsieke waarde van natuur te erkennen en te benadrukken dat de functionele waarde van biodiversiteit alle drie de kernbegrippen—gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde—doordringt, omdat een gezonde ecologie noodzakelijk is voor gebruik, beleving en toekomstbestendigheid van groene gebieden.	<i>Wij zien geen aanleiding om de gebruikte formulering aan te passen. Wij denken met de huidige opzet de natuurwaarden goed te kunnen borgen in het Omgevingsplan.</i>
128.	Pag. 69: Hoewel het belang van agrariërs voor het behoud van het open weidelandschap wordt onderschreven, is het beheer door agrarische bedrijven niet automatisch natuurvriendelijk. Verzocht wordt concreet aan te geven welke stimulansen de gemeente kan bieden om boeren te stimuleren extensiever en natuurinclusief te werken, boven op de genoemde ambities om intensivering tegen te gaan.	<i>De provincie en de rijksoverheid zijn leidend voor het beleid voor natuurinclusieve landbouw. De provincie heeft meerdere subsidieregelingen voor boeren die natuur op hun eigendommen natuurdoelen ondersteunen of landschapselementen beheren. De gemeente werkt verder voor het beheer van het Weidevogelgebied in de Zuidpolder van Delfgauw samen met een aantal lokale agrarische bedrijven. Door het sluiten van pachtovereenkomsten zorgen ze voor het beheer van het Weidevogelgebied.</i>
129.	Bijlage 1: Voor de realisatie van de natte verbinding tussen het Krekengebied en de Scheg is gemeentelijke inzet nodig, omdat de route twee wegen en een metrolijn kruist. Verzocht wordt rekening te houden met gemeentelijk budget of inspanningen voor subsidieverwerving om deze kosten te dekken.	<i>Staatsbosbeheer is de initiatiefnemer van dit project. Zij werken de ambities voor het (gefaseerd) realiseren van de verbindingen in de komende periode in beeld. De rol van de gemeente is in de voorbereidende fase dat we de ambities planologisch en bestuurlijk ondersteunen. Zodra de uitwerking van de plannen meer duidelijkheid biedt over de benodigde maatregelen, zal worden bekeken welke koppelkansen mogelijk zijn met andere projecten.</i>
130.	Bijlage 3: De BKN-methodiek richt zich in belangrijke mate op biodiversiteit in de gebouwde omgeving. Dat betekent dat met name daar een veel fijnmaziger definitie van biotopen gehanteerd moet worden om concrete en effectieve maatregelen voor het bevorderen van de ambassadeursoorten op toe te passen.	<i>De gemeente erkent dat de biotopenkaart binnen de bebouwde kom nog onvoldoende differentiatie toont. De biotopenkaart wordt gebruikt als hulpmiddel voor het herstellen van (natuur)waarden. De biotopenkaart is opgesteld door het bureau Nest voor onderzoeksdoeleinden. De Biotopenkaart is in het ontwerp als bijlage opgenomen en heeft daarmee geen formele status. De biotopenkaart is op basis van een bureaustudie opgesteld. De komende jaren verbeteren we de kaart op basis van verder onderzoek. We verduidelijken dit in de tekst van het Omgevingsprogramma. Ook passen we ambtshalve nog enkele begrenzingen op de kaart aan.</i>
131.	Bijlage 6: Bij de keuze van ambassadeursoorten is onduidelijk of dit de meest geschikte soorten zijn. Voorbeelden: de boomvalk is zeer specifiek en beperkt aanwezig in bebouwd	<i>Het verzoek om de ambassadeursoorten opnieuw te overwegen vraagt om significante wijzigingen, welke gedaan kunnen worden bij de eerste</i>

	gebied; de grasmus komt nauwelijks in de bebouwde kom voor en past vooral in overgangsgebieden naar ruraal gebied. Verzocht wordt de keuze van ambassadeursoorten te heroverwegen en te onderbouwen.	<i>evaluatie van het Omgevingsprogramma. De ambassadeursoorten worden onderbouwd in bijlage 6.</i>
132.	Bijlage 6: Omvat de totale set maatregelen alle relatief makkelijke/ voor de hand liggende maatregelen die de gemeente kan nemen om biodiversiteit (m.n. binnen de bebouwde kom) te verbeteren?	<i>Bijlage 6 omvat niet alle maatregelen maar beschrijft alleen de belangrijkste maatregelen, opgesteld door Nest Natuurinclusief.</i>
133.	Bijlage 6: Bij de vertaling van ambassadeursoorten naar maatregelen is onduidelijk of de voorgestelde acties effectief zijn: • Huismus: hoe en waar worden nestgelegenheden gerealiseerd in bestaande en nieuwe gebouwen? • Kleine vos: is nectarbeschikbaarheid werkelijk het probleem, en waarom verschillen de oplossingen per soort? • Spreeuw: is inzichtelijk hoeveel nestplaatsen er in de bebouwde kom zijn en hoe kunnen nieuwe nestplaatsen worden gerealiseerd, bijvoorbeeld bij natuurinclusief bouwen? • Grasmus: maatregelen zoals aanplant van ruigtes zijn goed, maar effectief vooral in buitengebied en overgangszones; in de bebouwde kom levert dit waarschijnlijk weinig resultaat. Verzocht wordt de maatregelen specifiek en locatiegericht te maken, afgestemd op ecologische effectiviteit per soort.	<i>In dit programma zijn maatregelen gekozen voor een eerste, richtinggevende benadering. De verdere concretisering van deze maatregelen vindt plaats binnen het kader van gebiedsontwikkeling, waarbij in samenspraak met een ecoloog wordt beoordeeld welke maatregelen ecologisch effectief zijn en op welke locaties deze het best tot hun recht komen. Hierbij wordt rekening gehouden met de specifieke leefgebied behoeften van de betreffende soort, de ruimtelijke context, en de mogelijkheden binnen bijvoorbeeld natuurinclusief bouwen. Deze gebiedsgerichte uitwerking maakt het mogelijk om de maatregelen specifiek en doelgerichter toe te passen in de uitvoeringsfase van het programma.</i>

5. Ambtshalve wijzigingen

De ingekomen zienswijzen vormen aanleiding om het ontwerp op een aantal punten aan te passen. Dit blijkt uit de beantwoording van de zienswijzen in hoofdstuk 2 en 3 en is weergegeven in de Staat van Wijzigingen in hoofdstuk 5. Naast deze reacties zijn er ook ambtshalve wijzigingen die bij de vaststelling worden meegenomen. Deze zijn hieronder toegelicht.

4.1 Correcties ten opzichte van het ontwerp

We hebben het ontwerp opnieuw zorgvuldig doorgenomen en diverse typ- en taalfouten gecorrigeerd, zodat de zinnen beter lopen en eventuele onduidelijkheden zijn weggenomen. Ook hebben we dubbele teksten verwijderd. De kaarten zijn op basis van de ingediende zienswijzen herzien en duidelijker gemaakt. Tevens zijn de legenda's geactualiseerd en is de layout op meerdere punten verbeterd. Ook hebben we ambtshalve enkele aanvullende wijzigingen doorgevoerd. Zie hiervoor de staat van Wijzigingen.

6. Staat van wijzigingen

Blz.	Wijziging	Wijziging is gebaseerd op:
-	Typ-, stijl- en grammaticafouten eruit gehaald.	Zienswijze 12, punt 2 Ambtshalve
-	Dubbele woorden en/of teksten aangepast	Ambtshalve
-	Samenvatting is toegevoegd	Zienswijze 6, punt 2; Zienswijze 16, punt 51
6	Oude tekst: Naast deze sociale aspecten speelt groen ook een cruciale rol in het behoud van biodiversiteit. Kwalitatief hoogwaardige groene gebieden bieden een thuis voor diverse dieren en planten, versterken ecosystemen en verminderen de kwetsbaarheid voor ziektes en plagen. Ook voor het klimaat is groen onmisbaar. Het helpt bij het omgaan met extreem weer, zoals zware regenval, droogte en hitte. Bomen spelen een sleutelrol in luchtzuivering, CO₂-opslag en verkoeling. Water en groen zorgen voor schaduw en koelte en dragen bij aan de mentale en fysieke gezondheid. De aanwezigheid van diverse typen groen en de bijbehorende biodiversiteit kan mensen bewust maken van het belang van groen en versterkt de verbinding met de natuur. Nieuwe tekst: Naast deze sociale aspecten speelt groen ook een cruciale rol in het behoud van biodiversiteit. Kwalitatief hoogwaardig, divers groene gebieden bieden een thuis voor diverse dieren en planten, versterken ecosystemen en verminderen de kwetsbaarheid voor ziektes en plagen. Ook voor het klimaat is groen onmisbaar. Het helpt bij het omgaan met extreem weer, zoals zware regenval, droogte en hitte. <u>Daarnaast vergroot gezond en gevarieerd groen de bodeminfiltratie, waardoor water beter wordt opgenomen en wateroverlast wordt beperkt.</u> Bomen spelen een sleutelrol in luchtzuivering, CO₂-opslag en verkoeling. Water en groen zorgen voor schaduw en koelte en dragen bij aan de mentale en fysieke gezondheid. De aanwezigheid van diverse typen groen en de bijbehorende biodiversiteit kan mensen bewust maken van het belang van groen en versterkt de verbinding met de natuur.	Ambtshalve reactie 2, punt 5
8	Paragraaf 1.3. 'Scope' gewijzigd. Oude tekst: Relatie met andere thema's omgevingsprogramma's en beleidsnota's De thema's in het Omgevingsprogramma Groen hebben soms raakvlakken met andere omgevingsprogramma's en beleidsnota's. Hieronder staan relevante onderwerpen uit andere bestaande of geplande omgevingsprogramma's en beleidsnota's. Het beleid voor klimaatadaptie wordt uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige Gemeente. - Het beleid voor de ontwikkelingen binnen de lintbebouwing in het buitengebied wordt uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit; - De toegankelijkheid van de openbare ruimte wordt uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Duurzame Mobiliteit;	Meerdere Zienswijzen Zienswijze 2, punt 2; Zienswijze 4, punt 1; Zienswijze 6, punt 7; Zienswijze 7, punt 1; Milieuplatform, punt 3; Milieuplatform, punt 8; Milieuplatform, punt 20; Milieuplatform, punt 30; Zienswijze 13 punt 2 & 3;

	• De Lokale Inclusie agenda onderzoekt wat nodig is voor een voldoende multifunctioneel ingerichte en goed toegankelijke openbare ruimte; • Het gemeentelijk beleid voor gezondheid is vastgelegd in de Nota Gezondheidsbeleid Pijnacker-Nootdorp 2025-2028. In deze nota staat dat we werken aan een omgeving die uitnodigt tot bewegen, groen, ontmoeten en meedoen voor iedereen (doel 6b). Tegelijk houden we rekening met andere belangen die raken aan groen, zoals de energietransitie. In lijn met de Omgevingswet kiezen we voor een samenhangende aanpak van de fysieke leefomgeving. Nieuwe tekst: De gemeente streeft naar een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving. Het Omgevingsprogramma Groen heeft dan ook een relatie met andere omgevingsprogramma's en beleidsnota's. Bij het opstellen van het Omgevingsprogramma is rekening gehouden met het bestaande sectorale en gebiedsgerichte beleid. Daarnaast werkt het Omgevingsprogramma door in toekomstige beleidsdocumenten en de gebiedsontwikkeling. Verder geldt dat ander sectoraal beleid van belang is voor het bereiken van de doelen voor groen. Een voorbeeld hiervan is waterkwaliteit, dat geen onderdeel is van dit Omgevingsprogramma, maar wel belangrijk is voor natuurwaarden. Daarom vraagt dit soms om uitwerking in andere beleidsnota's. Voor een aantal onderwerpen leggen we hieronder de link met specifieke, bestaande of geplande omgevingsprogramma's en beleidsnota's: • Het beleid voor klimaatadaptatie wordt uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Klimaatbestendige Gemeente. Voor thema's binnen klimaatadaptatie zoals hittestress en wateroverlast is er een sterke relatie met groen. In het Omgevingsprogramma Groen besteden we dan ook aandacht aan deze relatie. Maar er zijn ook onderwerpen die niet binnen de scope van het Omgevingsprogramma vallen, en bij Klimaatbestendige Gemeente worden uitgewerkt. Bijvoorbeeld het vergroenen van de gemeente buiten het openbaar gebied. • In het Omgevingsprogramma Leefkwaliteit worden belangrijke randvoorwaarden voor natuurdoelen uitgewerkt: luchtkwaliteit, bodemkwaliteit, waterkwaliteit en lichthinder. • Het beleid voor de ontwikkelingen binnen de lintbebouwing in het buitengebied wordt uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Ruimtelijke Kwaliteit; • De toegankelijkheid van de openbare ruimte wordt uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Duurzame Mobiliteit; • Het gemeentelijk fietsplan 'Gelukkig op de fiets' bevat het beleid en maatregelen voor een goed onderhouden en veilige fietsinfrastructuur. Het richt zich op diverse behoeften van fietsers. Het Omgevingsprogramma Groen richt zich in het verlengde hiervan op de recreatieve fietser. • De Lokale Inclusie agenda onderzoekt wat nodig is voor een voldoende multifunctioneel ingerichte en goed toegankelijke openbare ruimte; • Het gemeentelijk beleid voor gezondheid is vastgelegd in de Nota Gezondheidsbeleid Pijnacker-Nootdorp 2025-2028. In deze nota staat dat we werken aan een omgeving die uitnodigt tot bewegen, groen, ontmoeten en meedoen voor iedereen (doel 6b).	Zienschijze 14, punt 12; Zienschijze 15, punt 1; Ambtshalve reactie 2, punt 2; Ambtshalve reactie 2, punt 5; Zienschijze 16, punt 29; Zienschijze 16, punt 31;
--	---	---

	• Tegelijk houden we rekening met andere belangen die raken aan groen, zoals de energietransitie. In lijn met de Omgevingswet kiezen we voor een samenhangende aanpak van de fysieke leefomgeving.	
11	Oude tekst: d) Een natuurinclusieve gemeente met een robuuste en versterkte biodiversiteit. De gemeente streeft naar een natuurinclusieve leefomgeving met ruimte voor kwalitatief groen en biodiversiteit. Door de ecologische verbindingen te versterken en inheemse beplanting te bevorderen, ontstaat een robuust ecosysteem waar flora en fauna zich duurzaam kunnen ontwikkelen. Dit draagt bij aan een gezonde woonomgeving waarin natuur en mens samenleven. (Zie Hoofdstuk 5 voor uitwerking) Nieuwe tekst: d) Een natuurinclusieve gemeente met een robuuste- en versterkte biodiversiteit. De gemeente streeft naar een natuurinclusieve leefomgeving met ruimte voor kwalitatief groen en biodiversiteit. Door de ecologische verbindingen te versterken, inheemse beplanting te bevorderen <u>en dit zo ecologisch mogelijk (passend bij functie) te beheren</u>, ontstaat een robuust ecosysteem waar flora en fauna zich duurzaam kunnen ontwikkelen. Dit draagt bij aan een gezonde woonomgeving waarin natuur en mens samenleven. (Zie Hoofdstuk 5 voor uitwerking)	Zienschijze 16, punt 6; Zienschijze 16, punt 13
13	Oude tekst: We verbeteren waar nodig de kwaliteit van groen, het beleid en het gebruik ervan. Nieuwe tekst: We verbeteren waar nodig de kwaliteit van groen en het gebruik ervan.	Zienschijze 16, punt 52
16, 23, 40, 51, 67	De kaarten zijn op verschillende punten aangepast en tekstwijzigingen zijn doorgevoerd evenals extra uitleg voor de interpretatie van de kaarten. Daarnaast is de legenda waar nodig aangepast. Gebiedsbegrenzungen zijn nagekeken en waar nodig aangepast. Aan de tekst bij de opgenomen kaarten wordt de volgende algemene disclaimer toegevoegd: <i>De kaarten in het Omgevingsprogramma moeten niet gelezen worden als juridisch bindend. De begrenzen en aanduidingen zijn indicatief en richtinggevend. In de uitwerking naar bijvoorbeeld het Omgevingsplan kunnen de begrenzen nog aangepast worden.</i> Tekstwijziging kaart 3, p. 36: Oude tekst: Er wordt een onderscheid gemaakt tussen grondgebonden verbindingen en boomkroonverbindingen. Nieuwe tekst: Er wordt onderscheid gemaakt tussen grondgebonden verbindingen <u>(groene dikke lijnen)</u>, en boomkroonverbindingen <u>(groene stippellijn)</u>.	Zienschijze 11, punt 1; Zienschijze 14, punt 8; Zienschijze 14, punt 15; Zienschijze 16, punt 65; Zienschijze 16, punt 75; Zienschijze 16, punt 76; Zienschijze 16, punt 91; Zienschijze 16, punt 102 Zienschijze 16, punt 114;

	Teksttoevoeging kaart 3, p36: In 5.4 onder het kopje 'uitbreiden' worden de gewenste ecologische verbindingen (vierkante stippelpijlen) nader toegelicht.	
20	De foto is aangepast	Zienswijze 16, punt 53
23	NNN gebieden zijn toegevoegd op kaart 2	Zienswijze 14, punt 2
22	Oude tekst: Het gebied biedt hiermee een veilige leefomgeving voor verschillende bedreigde vogelsoorten, zoals de witgat, kievit en aalscholver. Nieuwe tekst: Het gebied biedt hiermee een veilige leefomgeving voor verschillende bedreigde vogelsoorten, zoals de witgat, <u>blauwborst</u> en aalscholver.	Zienswijze 16, punt 83
25	Oude tekst: 'De open weidepercelen in het Bieslandsebos (ten noorden van het Virulypad) met gebruik door een veehouderijbedrijf.' Nieuwe tekst: De open weidepercelen in de Polder van Biesland (de Noordpolder van Delfgauw), die grotendeels eigendom zijn van en worden gebruikt door Hoeve Biesland	Zienswijze 16, punt 54
26	Oude tekst: De compensatiewoningen worden in het lint ingepast, met aandacht voor doorzichten naar het open landschap. Nieuwe tekst: De compensatiewoningen worden in het lint ingepast, met aandacht voor doorzichten naar het open landschap <u>en de aanwezige ecologische verbindingen.</u>	Zienswijze 14, punt 6
27	Oude tekst: Dit omvat ook de wens voor extra ecologische verbindingen te realiseren (Zie 5.2.3). Nieuwe tekst: Dit omvat ook de <u>realisatie van nieuwe ecologische verbindingen, conform hoofdstuk 5.3.3.</u>	Zienswijze 14, punt 7
27	Oude tekst: Als een functiewijziging of wijziging van de inrichting wordt toegestaan, moeten enkele voorwaarden worden nageleefd. De nieuwe functie moet natuur, recreatie of bedrijfsmatige akkerbouw en veehouderij betreffen. Bebouwing is uitsluitend en slechts in zeer beperkte mate toegestaan, mits deze noodzakelijk is voor de nieuwe functie natuur, recreatie of bedrijfsmatige akkerbouw en veehouderij. Nieuwe tekst:	Zienswijze 16, punt 56

	Als een functiewijziging of wijziging van de inrichting wordt toegestaan, moeten enkele voorwaarden worden nageleefd. De nieuwe functie moet natuur, recreatie of akkerbouw en veehouderij betreffen. Bebouwing is uitsluitend en slechts in zeer beperkte mate toegestaan, mits deze noodzakelijk is voor de nieuwe functie natuur, recreatie of bedrijfsmatige akkerbouw en veehouderij. <u>Versnippering door hobbymatig gebruik is daarbij ongewenst.</u>	
32	Oude tekst: Hiervoor verruimen we in de regelgeving (APV of Omgevingsplan) de criteria voor de vergunningplicht. Zo geldt straks een grotere stamdiameter van 30 centimeter (nu 25 cm op 1,50 meter hoogte) en vervalt de vergunningplicht op woonpercelen tot 250 m². Hiermee neemt het aantal vergunningen (met name voor inwoners) af. Nieuwe tekst: Daarom verruimen we in de regelgeving (APV of Omgevingsplan) de criteria voor de vergunningplicht. Zo geldt straks een grotere stamdiameter van 30 centimeter (nu 25 cm op 1,50 meter hoogte) en vervalt de vergunningplicht op woonpercelen tot 250 m². Hiermee neemt het aantal vergunningen (met name voor inwoners) af. <u>Voor alle gekapte bomen blijft de herplantplicht gelden, zowel op gemeentelijke gronden als op particuliere percelen. Deze verplichting is geregeld in de APV en geldt ook bij kap van waardevolle bomen.</u>	Zienswijze 16, punt 25
32	Oude tekst Een adequate en toekomstbestendige groeiplaats is essentieel om bomen de kans te geven volledig uit te groeien. Bij herinrichtingen en nieuwe aanplant zorgen we daarom voor optimale ondergrondse en bovengrondse groeiruimte. Nieuwe tekst: Een adequate en toekomstbestendige groeiplaats is essentieel om bomen de kans te geven volledig uit te groeien. Bij herinrichtingen en nieuwe aanplant zorgen we daarom voor optimale ondergrondse en bovengrondse groeiruimte voor <u>houtige gewassen</u>.	Zienswijze 16, punt 85
35	Oude tekst: Biodiversiteit vormt de basis voor een veerkrachtige en gezonde leefomgeving. Het omvat alles, van microscopisch kleine organismen tot uitgestrekte ecosystemen. Bovendien is biodiversiteit essentieel voor het in stand houden van ecologische processen en levert tal van diensten, die direct bijdragen aan het welzijn van inwoners, zoals voedsel, schoon water en schone lucht. Nu stedelijke ontwikkeling en klimaatverandering steeds meer druk zetten op de natuurlijke leefomgeving, is het behoud en herstel van biodiversiteit belangrijker dan ooit. Nieuwe tekst: Biodiversiteit vormt de basis voor een veerkrachtige en gezonde leefomgeving. <u>“Biodiversiteit is een veelomvattend begrip dat verwijst naar alle verscheidenheid aan leven binnen soorten, tussen soorten en tussen de ecosystemen waartoe ze behoren” aldus het compendium van de leefomgeving.</u> Biodiversiteit is essentieel voor het in stand houden van ecologische processen en levert tal van diensten, die direct bijdragen aan het welzijn van inwoners, zoals voedsel, schoon water en schone lucht. Nu	Zienswijze 16, punt 59

	stedelijke ontwikkeling en klimaatverandering steeds meer druk zetten op de natuurlijke leefomgeving, is het behoud en herstel van biodiversiteit belangrijker dan ooit.	
35	Oude tekst: Volgens het Compendium voor de Leefomgeving is de biodiversiteit in Nederland sinds 1900 sterk afgenomen: van ruim 40 procent naar ongeveer vijftien procent in 2000. Deze afname wordt gemeten in de Mean Species Abundance (MSA), een maat die aangeeft dat populaties van inheemse plant- en diersoorten gemiddeld nog slechts vijftien procent van hun oorspronkelijke omvang bereiken. In vergelijking met andere Europese landen heeft Nederland een relatief lage biodiversiteit (zie figuur 7). Dankzij toenemende bewustwording en maatregelen is de achteruitgang in het afgelopen decennium enigszins afgeremd. Dit betekent echter niet dat de inzet mag afnemen. Integendeel: er liggen nog volop kansen en opgaven om de biodiversiteit verder te versterken en te herstellen. Nieuwe tekst: Volgens het Compendium voor de Leefomgeving is de biodiversiteit in Nederland sinds 1900 sterk afgenomen <u>ten aanzien van de populatieomvang in een ongestoorde situatie</u>: van ruim 40 procent naar ongeveer vijftien procent in 2000. Deze afname wordt gemeten in de Mean Species Abundance (MSA), een maat die aangeeft dat populaties van inheemse plant- en diersoorten gemiddeld nog slechts vijftien procent van hun oorspronkelijke omvang bereiken. In vergelijking met andere Europese landen heeft Nederland een relatief lage biodiversiteit (zie figuur 7). Dankzij toenemende bewustwording en maatregelen is de achteruitgang in het afgelopen decennium enigszins afgeremd. Dit betekent echter niet dat de inzet mag afnemen. Integendeel: er liggen nog volop kansen en opgaven om de biodiversiteit verder te versterken en te herstellen.	Zienswijze 16, punt 60
36	Oude tekst: De BKN vormt het minimale niveau van ecologische kwaliteit, maar vanuit dit fundament is het de ambitie om, waar mogelijk, te streven naar meer en robuustere natuurwaarde. Nieuwe tekst: De BKN vormt het minimale niveau van ecologische kwaliteit, maar vanuit dit fundament is het de ambitie om, waar mogelijk, te streven naar meer en robuustere natuurwaarden. <u>Met 'waar mogelijk' wordt bedoeld dat de gemeente extra natuurwaarden realiseert wanneer de omstandigheden dit toelaten. Dit hangt af van bijvoorbeeld beschikbare ruimte, middelen, samenwerking met externe partijen en kansen binnen gebiedsontwikkeling. Ook de ecologische potentie en het beheer spelen een rol bij de afweging.</u>	Milieuplatform, punt 18; Zienswijze 16, punt 8;
36	Oude tekst: Het toepassen van de BKN in zowel stedelijke als landelijke gebieden levert een belangrijke bijdrage aan het behoud en herstel van biodiversiteit en de ecosysteemdiensten die daarmee samenhangen. De BKN vormt het minimale niveau van ecologische kwaliteit, maar vanuit dit fundament is het de ambitie om, waar mogelijk, te streven naar meer en robuustere natuurwaarden. Nieuwe tekst:	Milieuplatform, punt 19

	Het toepassen van de BKN in zowel stedelijke als landelijke gebieden levert een belangrijke bijdrage aan het behoud en herstel van biodiversiteit en de ecosysteemdiensten die daarmee samenhangen. De BKN vormt het minimale niveau van ecologische kwaliteit, maar vanuit dit fundament is het de ambitie om, waar mogelijk, te streven naar meer en robuustere natuurwaarden. <u>De BKN-methodiek is nog in ontwikkeling; voor diverse condities ontbreken nog advieswaarden. In lijn met de aanbevelingen binnen BKN is gekozen voor een lokale vertaling die in dit programma wordt voorbereid en in de uitvoeringsfase verder wordt uitgewerkt.</u>	
38	Oude tekst: Deze inventarisatie is een bureaustudie op basis van literatuur en openbare data. Er is geen veldonderzoek verricht. De inventarisatie vormt een startpunt om meer inzicht te krijgen in de (potentiële) ecologische waarden in de gemeente. Biotopen kennen geen harde grenzen en lopen vaak in elkaar over, zeker in het buitengebied. Het is van belang om de biotopenkaart te beschouwen als een hulpmiddel dat een indruk geeft van de aanwezigheid van biotopen bij (natuur)ontwikkeling. Op de biotopenkaart zijn de volgende biotopen onderscheiden. Nieuwe tekst (oude tekst kan op de laatste zin na vervangen worden): Doel van de inventarisatie Deze inventarisatie is een bureaustudie op basis van literatuur en openbare data. Er is geen veldonderzoek verricht. De resultaten vormen een startpunt om meer inzicht te krijgen in de (potentiële) ecologische waarden binnen de gemeente. <u>De biotopenkaart verleent geen rechten voor het toekennen van functies of ontwikkelingen en dient puur als startpunt voor verdere ontwikkelingen.</u> Gebruik van de biotopenkaart Biotopen kennen geen harde grenzen en lopen vaak in elkaar over, <u>vooral</u> in het buitengebied. Daarom is het belangrijk om de biotopenkaart te zien als een hulpmiddel dat een globale indruk geeft van de aanwezigheid van biotopen bij (natuur)ontwikkelingen. Onderscheiden biotopen Op de biotopenkaart zijn de volgende biotopen onderscheiden:	Zienschijze 8, punt 1a & 1b; Zienschijze 16, punt 89; Zienschijze 16, punt 130
38	Oude tekst: Een biotoop is een specifiek leefgebied waarin diverse soorten flora en fauna samenleven dankzij een samenspel van abiotische factoren zoals bodem, water, licht en klimaat. Binnen de gemeentegrenzen is een inventarisatie uitgevoerd naar de verschillende biotopen (leefgebieden) in Pijnacker-Nootdorp (zie Bijlage 3. Biotopenkaart) Nieuwe tekst: Een biotoop is een specifiek leefgebied waarin diverse soorten flora en fauna samenleven dankzij een samenspel van abiotische factoren zoals bodem, water, licht en klimaat. <u>Sommige soorten stellen specifieke eisen aan hun leefomgeving, bijvoorbeeld</u>	Zienschijze 14, punt 12

	<u>duisternis, aanwezigheid van water van een bepaalde kwaliteit of een bepaalde (in-)tolerantie voor verstoring. Deze omstandigheden zijn vaak randvoorwaarden voor de aantrekkelijkheid van een gebied voor een bepaalde soort.</u> Binnen de gemeentegrenzen is een inventarisatie uitgevoerd naar de verschillende biotopen (leefgebieden) in Pijnacker-Nootdorp (zie Bijlage 3. Biotopenkaart)	
38	Oude tekst: Ecologisch waardevol groen: Hierbij gaat het om natuurgebieden en bloemrijke bermen. Dit groen wordt extensief en gefaseerd beheerd, zodat de natuurlijke processen de ruimte krijgen zich zoveel mogelijk te ontwikkelen en de biodiversiteit gestimuleerd wordt. Nieuwe tekst Ecologisch waardevol groen: Hierbij gaat het <u>onder anderen</u> om natuurgebieden en bloemrijke bermen, <u>maar ook om groen in de wijken, parken en andere groentypen die de biodiversiteit bevorderen.</u> Dit groen wordt extensief en gefaseerd beheerd, zodat de natuurlijke processen de ruimte krijgen zich zoveel mogelijk te ontwikkelen en de biodiversiteit gestimuleerd wordt.	Zienschwizje 16, punt 64
41	Oude tekst: Er zijn ook invasieve exoten die moeilijker te bestrijden zijn, zoals de Amerikaanse rivierkreeft. Deze exoot is sterk in opkomst en veroorzaakt een aanzienlijke afname van de biodiversiteit in het water. Recente onderzoeken tonen aan dat de beste bestrijding van deze soort plaatsvindt door natuurherstel, bijvoorbeeld door het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Uit de praktijk blijkt dat de populatie rivierkreeften hierdoor flink afneemt. Het Hoogheemraadschap is de aangewezen partij om hierin op te treden, omdat zij verantwoordelijk zijn voor het beheer van de meeste watergangen. Nieuwe tekst: Er zijn ook invasieve exoten die moeilijker te bestrijden zijn, zoals de Amerikaanse rivierkreeft. Deze exoot is sterk in opkomst en veroorzaakt een aanzienlijke afname van de biodiversiteit in het water. Recente onderzoeken tonen aan dat de beste bestrijding van deze soort plaatsvindt door natuurherstel, bijvoorbeeld door het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Uit de praktijk blijkt dat de populatie rivierkreeften hierdoor flink afneemt. <u>De verantwoordelijkheid voor het bestrijden van de Amerikaanse Rivierkreeft is formeel een verantwoordelijkheid van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN).</u>	Ambtshalve reactie 2, punt 15
41	Oude tekst: We zetten groenbeheer op natuurlijke wijze voort De gemeente richt zich op een groenbeheer dat aansluit bij de verschillende functies van het openbaar groen. De beheerintensiteit varieert per type groen, afhankelijk van de functie en de beoogde doelstellingen. De gemeente werkt volgens de Gedragscode Stadswerk. Dit is opgenomen in bestekken. Bij het periodieke onderhoud wordt gewerkt aan het beheer op natuurlijke wijze. In enkele gevallen volstaat een aanpassing van het groenbeheer niet. In dergelijke situaties is een omvorming van de bestaande groenvoorziening noodzakelijk, bijvoorbeeld door traditionele heesters of gazons (veelal gericht op sierwaarde) te vervangen door inheemse kruiden en/of struiken.	Zienschwizje 16, punt 6; Zienschwizje 16, punt 12

	Nieuwe tekst De gemeente richt zich op een groenbeheer dat aansluit bij de verschillende functies van het openbaar groen. De beheerintensiteit varieert per type groen, afhankelijk van de functie en de beoogde doelstellingen. De gemeente werkt volgens de Gedragscode Stadswerk. Dit is opgenomen in bestekken. Bij het periodieke onderhoud wordt gewerkt aan het beheer op natuurlijke wijze. <u>Waar passend bij de functie wordt het groen ecologisch beheerd.</u> <u>Bij ecologisch beheer denkt de gemeente aan de volgende uitgangspunten:</u> • <u>Bevorderen van biodiversiteit</u> • <u>Gebruik van natuurlijke processen</u> • <u>Geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen</u> • <u>Ruimtelijke samenhang</u> • <u>Functioneel beheer passend bij lokale context</u> In enkele gevallen volstaat een aanpassing van het groenbeheer niet. In dergelijke situaties is een omvorming van de bestaande groenvoorziening noodzakelijk, bijvoorbeeld door traditionele heesters of gazons (veelal gericht op sierwaarde) te vervangen door inheemse kruiden en/of struiken.	
41	Oude tekst: <u>We behouden huidige ecologische verbindingen</u> Het behoud van de ecologische verbindingen, afgebeeld in kaart 3, vormt een belangrijk uitgangspunt voor de ambities van de gemeente. De ecologische verbindingen leggen de basis voor de inzet op een verhoging van de biodiversiteit in de komende jaren. De ecologische verbindingen zijn onderdeel van de hoofdgroenstructuur (zie 3.3) Nieuwe tekst: Het behoud van de ecologische verbindingen, afgebeeld in kaart 3, vormt een belangrijk uitgangspunt voor de ambities van de gemeente. De ecologische verbindingen <u>vormen een belangrijk fundament voor de biodiversiteit in de gemeente; door binnen deze structuren gericht ecologisch beheer toe te passen, wordt de inzet op biodiversiteitsverhoging in de komende jaren effectief ondersteund.</u> De ecologische verbindingen zijn onderdeel van de hoofdgroenstructuur (zie 3.3)	Zienswijze 16, punt 15
42	Oude tekst: We verbeteren de kwaliteit van de verschillende biotopen door deze in te richten op basis van de behoeften van de zogenaamde ambassadeursoorten. Dit zijn diersoorten die een belangrijk onderdeel van een bepaald biotoop vertegenwoordigen, omdat ze specifieke elementen in hun leefomgeving nodig hebben om te overleven. Nieuwe tekst: We verbeteren de kwaliteit van de verschillende biotopen door deze in te richten op basis van de behoeften van de zogenaamde ambassadeursoorten. <u>Ambassadeursoorten dragen bij aan een goede basiskwaliteit van de natuur.</u> Het zijn diersoorten die een belangrijk onderdeel van een bepaald biotoop vertegenwoordigen, omdat ze specifieke elementen in hun	Zienswijze 16, punt 79

	leefomgeving nodig hebben om te overleven. <u>Door de buitenruimte af te stemmen op deze soorten, profiteren ook andere soorten binnen hetzelfde biotoop. Deze aanpak helpt om biodiversiteit structureel te versterken.</u>	
42	Oude tekst: b) Vervang beschoeiing langs waterwegen met natuurvriendelijke oevers; door een flauw talud (verhouding 1:10) met bijpassend ecologisch beheer Nieuwe tekst <i>'De kwaliteit van de verschillende biotopen verbeteren door introduceren van 'ambassadeursoorten':</i> b) Vervang beschoeiing langs waterwegen met natuurvriendelijke oevers; door een flauw talud <u>(minimaal 1:3, bij voorkeur zo flauw mogelijk)</u> met bijpassend ecologisch beheer.	Ambtshalve reactie 2, punt 16
45	Oude tekst: Deze minimeis hanteren we nu consequent bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij we waar mogelijk streven naar méér groen. Nieuwe tekst: Deze minimeis hanteren we nu consequent bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij we waar mogelijk streven naar méér groen <u>in de vorm van laag groen, struiken en bomen. Hierbij combineren we diverse typen groen waar mogelijk.</u>	Zienswijze 16, punt 20; Zienswijze 16, punt 22
45	Oude tekst: Volgens de Handreiking Groen in en om de Stad (Rijksoverheid, 2024) geldt als uitgangspunt dat minstens 50% van het groen in een wijk uit openbaar, biodivers groen moet bestaan. Wij vertalen dit naar een ondergrens van 15% openbaar groen per wijk (de helft van de totale 30%), met de ambitie om dit aandeel waar mogelijk te verhogen naar 20%. Nieuwe tekst: Volgens de Handreiking Groen in en om de Stad (Rijksoverheid, 2024) geldt als uitgangspunt dat minstens 50% van het groen in een wijk uit openbaar, biodivers groen moet bestaan. <u>De groennorm is 30%, wij vertalen dit naar een ondergrens van 15% openbaar groen per wijk (de helft van de totale 30%, de andere helft is particulier groen),</u> met de ambitie om dit aandeel waar mogelijk te verhogen naar 20%.	Zienswijze 16, punt 14
51	Kaart is aangepast. Genoemde koppelkansen zijn toegevoegd op kaart 4	Zienswijze 16, punt 71
62	Oude tekst: Door klimaatverandering zijn er bovendien "invasieve exoten" die schade en overlast veroorzaken, zoals de Amerikaanse rivierkreeft, het Mediterrane draaigatje, de Aziatische hoornaar en de Canadese gans. Nieuwe tekst: Door <u>menselijk handelen</u> zijn er bovendien "invasieve exoten" die schade en overlast veroorzaken. Bijvoorbeeld de Amerikaanse rivierkreeft, het Mediterrane draaigatje, de Aziatische hoornaar en de Canadese gans.	Zienswijze 16, punt 72
65	Oude tekst:	Zienswijze 16, punt 73

	De Omgevingswet (artikelen 2.24 en 2.25) introduceert het begrip Bebouwingscontour Jacht. Deze contour leggen we vast in het Omgevingsplan, gebaseerd op artikel 5.165a van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). In dit programma stellen we als beleidsuitgangspunt voor om de bebouwingscontour Jacht (artikel 11.71, vierde lid van het Besluit activiteiten leefomgeving), waarbinnen jacht en schadebestrijding met geweer (publiekrechtelijk) niet is toegestaan, te koppelen aan de groene contour. De borging van deze contour vindt plaats in het Omgevingsplan. Nieuwe tekst: De Omgevingswet (artikelen 2.24 en 2.25) introduceert het begrip <i>bebouwingscontour Jacht</i>. Deze contour leggen we, volgens artikel 5.165a van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), vast in het Omgevingsplan. In dit programma stellen we als beleidsuitgangspunt dat de bebouwingscontour Jacht (artikel 11.71, vierde lid, van het Besluit activiteiten leefomgeving), waarbinnen jacht en schadebestrijding met geweer publiekrechtelijk niet zijn toegestaan, wordt gekoppeld aan de groene contour. <u>Dit betekent dat de beperking op jacht en schadebestrijding geldt binnen dezelfde grens als de groene contour.</u> De borging van deze contour vindt plaats in het Omgevingsplan.	
67	De kaart wordt op enkele punten aangepast.	Zienswijze 16, punt 75
67	De kaart wordt op enkele punten aangepast.	Zienswijze 16, punt 76
69	Oude tekst: Daarom houden we de mogelijkheid open om deze gebieden te wijzigen naar natuur- en recreatiegebied. Hieronder valt ook een functiewijziging naar het hobbymatig houden van dieren of telen van gewassen. Nieuwe tekst: Daarom houden we de mogelijkheid open om deze gebieden te wijzigen naar natuur- en recreatiegebied. <u>Aandachtspunt bij de invulling van deze locaties is dat versnippering van functies wordt voorkomen.</u>	Milieuplatform, punt 31 Zienswijze 14, punt 4 Zienswijze 16, punt 78
77	Oude tekst: In het buitengebied zorgen agrarische bedrijven en beheerorganisaties (Natuurmonumenten, Staatbosbeheer) voor de instandhouding van onze groene leefomgeving. Nieuwe tekst: In het buitengebied zorgen agrarische bedrijven en beheerorganisaties (Natuurmonumenten, Staatbosbeheer en <u>Hoogheemraadschap van Delfland</u>) voor de instandhouding van onze groene leefomgeving.	Ambtshalve
Bijlage 4	Kruisje is toegevoegd	Zienswijze 16, punt 80
Bijlage 6	Wijziging bijlage: De soorten "meervleermuis" en "grutto" zijn uit de tabel verwijderd.	Zienswijze 16, punt 67